

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Důkazní břemeno v civilním soudním řízení

Zpracovala: Ester Tetzeliová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D.

Plzeň, 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Ester TETZELIOVÁ**
Osobní číslo: **R18M0425P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Důkazní břemeno v civilním soudním řízení**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Civilní soudní řízení
3. Pojem důkazního břemene
4. Otázka míry důkazu
5. Dělení důkazního břemene
6. Důkazní nouze
7. Vhled od francouzského pojetí důkazního břemene
8. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Zdeněk Pulkrábek, Ph.D.**
Katedra občanského práva

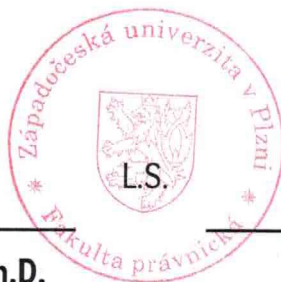
Datum zadání diplomové práce: **31. března 2022**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení autorky

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací na téma „*Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*“ zpracovala samostatně. Při zpracování diplomové práce jsem použila pouze z uvedených pramenů a literatury, které jsem náležitě odcitovala a uvedla do *Seznamu použité literatury*.

V Plzni dne 28. března 2023

Ester Tetzeliová v.r.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce JUDr. Zdeňku Pulkrábkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné podněty, trpělivost a čas, kterými přispěl k jejímu vypracování. Děkuji i svým nejbližším za celoživotní podporu a inspiraci.

Seznam použitých zkratk:

Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění pozdějších předpisů.
Listina, LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16.12.1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.)
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.
CPC	Code de procédure civile, ve znění pozdějších předpisů.

Klíčová slova:

Důkazní břemeno, stav *non liquet*, břemeno tvrzení, civilní soudní řízení, povinnost důkazní, povinnost tvrzení, důkazní nouze, vysvětlovací povinnost, Code de procédure civile, charge de la preuve.

Obsah

1.	Úvod	1
2.	Civilní soudní řízení	3
2.1.	Stručně k pojmu civilního soudního řízení a k jeho účelu	3
2.2.	Zásady civilního soudního řízení sporného.....	5
2.2.1.	Zásada projednací ve světle zásady dispoziční	5
2.2.2.	Zásada volného hodnocení důkazů.....	7
2.2.3.	Zásada formální či materiální pravdy?.....	8
2.3.	Procesní povinnosti a procesní břemena	11
2.3.3	Otázka současného pojetí povinnosti důkazní a povinnosti tvrzení... 14	
2.3.4	Exkurz do povinnosti pravdivosti.....	17
3.	Otázka míry důkazu	20
3.1.	K pojmům míry důkazu a hodnocení důkazů.....	20
3.2.	Určitost vnitřního přesvědčení a stanovení základního pravidla míry důkazu	21
3.3.	Problematika míry důkazu z hlediska právní vědy	25
4.	Důkazní břemeno	29
4.1.1.	Pojem důkazního břemena	29
4.2.	Stav <i>non liquet</i>	31
4.2.1	Metody překlenutí stavu <i>non liquet</i>	33
4.2.2.	Otázka povahy norem upravujících důkazní břemeno	40
4.3	Objektivní důkazní břemeno	43
4.4	Subjektivní důkazní břemeno.....	49
4.5	Subjektivní důkazní břemeno abstraktní a konkrétní	54
5.	Břemeno tvrzení	60
5.1.	Obecně k pojmu břemena tvrzení.....	60
5.2.	Vnitřní struktura břemena tvrzení	60
6.	Dělení důkazního břemena	65
6.1.	Obecně k pojmu dělení důkazního břemena	65
6.2.	Základní pravidlo dělení důkazního břemena	67
6.2.1	Obsah základního pravidla dělení důkazního břemena.....	68
6.3.	Zvláštní pravidla dělení důkazního břemena.....	70
6.3.1	Výslovná zákonná pravidla dělení důkazního břemena.....	70
6.3.2	Vyvratitelné zákonné domněnky.....	71
6.3.3	Soudcovské dotváření pravidel dělení důkazního břemena	73
7.	Důkazní nouze	75

7.1. Otázka důkazní nouze a pojem tzv. „vyšetřovacího důkazu“	75
7.2. Vysvětlovací povinnost	76
8. Vhled do francouzského pojetí důkazního břemene	80
8.1. Stručně ke spornému civilnímu řízení ve Francii.....	80
8.2. Problematika důkazního břemena ve francouzském právu.....	83
8.3. Úvaha o francouzském pojetí sporného civilního soudního řízení	85
9. Závěr.....	87
Resumé	90

1. Úvod

Institut důkazního břemena nepochybně představuje jeden z klíčových aspektů problematiky dokazování v civilním soudním řízení. Jedná se o pojem, který do značné míry určuje charakter celého řízení. Jeho nezastupitelná role spočívá ve dvojím uplatnění; zaprvé důkazní břemeno stimuluje procesní strany k tomu, aby se aktivně podílely na objasňování skutkového stavu, čímž přispívají k tomu, aby soud rozhodl spor právě v jejich prospěch; zadruhé důkazní břemeno představuje nástroj, díky němuž lze vydat meritorní rozhodnutí v situaci, kdy navzdory provedenému dokazování zůstaly skutečnosti rozhodné pro řízení neobjasněny, resp. soud nebyl schopen dospět k vnitřnímu přesvědčení o tom, zdali lze tyto skutečnosti považovat za existující či neexistující. Ne náhodou je tak institut důkazního břemena přirovnáván k „páteři“ civilního soudního řízení.

Autorka této diplomové práce si problematiku důkazního břemena vybírá z několika důvodů. Ačkoli se může téma důkazního břemena v civilním soudním řízení jevit jako vyčerpané a již probádané, při jeho hlubším rozboru je třeba dospět k závěru, že tato představa je mylná, neboť stále existují dílčí teoretické problémy, které lze zkoumat a k nimž lze nacházet nová východiska. Právě tyto nejasné aspekty problematiky důkazního břemena inspirovaly autorku práce k jejímu zpracování. Druhý důvod, proč si autorka práce vybírá ke zkoumání právě institut důkazního břemena, je jeho nezpochybnitelný a zásadní význam v civilním řízení. Porozumění této navýsost důležité, ovšem složité problematice je podle autorčina mínění dobrým předpokladem pro nadcházející právní praxi. Cílem diplomové práce je tak komplexní představení problematiky důkazního břemena, poukázání na některé její sporné aspekty, rovněž jako předložení stanovisek autorky práce k těmto nejednoznačným otázkám.

Diplomová práce je členěna do devíti kapitol, včetně úvodního pojednání a závěrečného shrnutí. Kapitola druhá stručně pojednává o pojmu civilního soudního řízení a jeho účelu, rovněž jako o vybraných zásadách, jež se ve sporném civilním řízení zpravidla uplatňují. Autorka se dále věnuje objasnění teoretických východisek pojmů „procesní povinnost“ a „procesní břemeno“ jakožto ústředních termínů, z nichž vyplývá povaha důkazního břemena. Autorka v této souvislosti neopomíná současné zákonné ustanovení § 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ. Kapitola třetí se zabývá nejednoznačnou otázkou míry důkazu a s tím související problematikou vnitřního přesvědčení soudce. Následující kapitola je věnována

ústřednímu tématu diplomové práce, totiž institutu důkazního břemena. Autorka nejprve pojednává o terminologickém vymezení tohoto pojmu. Dále objasňuje stav *non liquet* a předkládá metody jeho překlenutí. Není opomenuta ani vnitřní struktura důkazního břemena; pojednáno je o objektivním důkazním břemenu, subjektivním důkazním břemenu a vztahu mezi těmito. Nastíněna je též materie abstraktního břemena vedení důkazu a konkrétního důkazního břemena. Závěr kapitoly pojednává o nejasné povaze právních norem upravujících důkazní břemeno. Kapitola pátá objasňuje pojem břemena tvrzení, rovněž jako i otázku vzájemného vztahu mezi tímto a důkazním břemenem. Následující kapitola je věnována důležitému tématu, totiž problematice dělení důkazního břemena. Nejprve je v obecné rovině pojednáno o povaze základního pravidla dělení, rovněž jako o jeho obsahu. Druhá část šesté kapitoly je věnována zvláštním pravidlům dělení důkazního břemena. Kapitola sedmá představuje souhrnný vhled do důkazní nouze. Autorka představuje základní paradigmaty související s uložení vysvětlovací povinnosti jakožto jednoho z možných způsobů, jak překlenout informační deficit strany zatížené důkazním břemenem. Poslední kapitola obsahuje exkurz do francouzského pojetí civilního soudního řízení a tamní úpravy důkazního břemena.

Na důkazní břemeno je v této diplomové práci nahlíženo pouze z perspektivy civilního soudního řízení sporného. Otázka povahy důkazního břemena v nesporných řízeních je ponechána stranou z důvodu omezeného rozsahu práce. Autorka při vypracování diplomové práce vychází zejména z děl prof. Macura, rovněž jako z monografie doc. Lavického. Dílčí kapitoly doplňuje o odborné publikace dalších významných procesualistů a o rozhodovací praxi soudů. Ke zpracování diplomové práce je neméně důležitá komentářová literatura a zahraniční prameny.

2. Civilní soudní řízení

2.1. Stručně k pojmu civilního soudního řízení a k jeho účelu

Autorka této práce chápe civilní soudní řízení jako zákonem stanovený postup soudu (nezúčastněného subjektu¹) a procesních stran při poskytování ochrany soukromoprávním, případně některým jiným právním vztahům. Synonymem pojmu civilního soudního řízení je civilní proces. Jedná se tedy o činnost soudu i procesních stran směřující k tomu, aby byly zjištěny všechny právně významné skutečnosti, na jejichž základě soud posuzuje, zdali uplatněné sporné právo či nárok skutečně existují. Aby však soud mohl vydat meritorní rozhodnutí, musejí být do řízení uvedeny skutkové okolnosti, jež vytvářejí skutkový stav předpokládaný právní normou, na jejímž základě sporné právo nebo nárok vznikají.² Procesní strany mohou v důsledku uplatnění zásady dispoziční a zásady projednací podstatně ovlivňovat průběh dokazování, a tím i samotné řízení, když je jím umožněno disponovat předmětem řízení i řízením samotným, rovněž jako uvádět skutečnosti právně významné pro řízení na základě jejich skutkových přednesů.³ S tím souvisí otázka dokazování a problematika důkazního břemena v civilním soudním řízení.

Účelem civilního soudního řízení je realizace práva na soudní ochranu. Paragraf 1 zákona č. 99/1963, Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“) při definici účelu civilního procesu klade důraz na spravedlivou ochranu soukromým právům a oprávněným zájmům účastníků, jakož i výchovu k dodržování smluv a zákonů, čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob. Pojem „ochrany“ upřesňuje Ústavní soud ČR v nálezu ze dne 20.06.2011, sp. zn. I. ÚS 329/08, když konstatuje: *„O ochraně lze v pravém slova smyslu hovořit pouze tehdy, pokud civilní proces umožňuje prosadit skutečně existující, a nikoliv fiktivní subjektivní soukromá práva a povinnosti.“* Z uvedeného vyplývá, že instituty upravené v občanském soudním řádu je nutno interpretovat a aplikovat tak, aby *„při zachování ostatních základních principů a východisek civilního*

---

¹ V odborné literatuře se setkáme také s pojmem „nezúčastněný třetí“, který v rámci soudního řízení sporného podtrhuje fakt, že soud jako autoritativní orgán rozhoduje o právech a povinnostech dvou vzájemných odpůrců – např. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 32 a 33.

² MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 6 – 7.

³ Tamtéž, str. 6 – 7.

*procesu – odpovídaly takto vymezené ochranné funkci civilního práva procesního.*⁴ Lpění na dodržování civilního soudního řízení jakožto „ochránce“ soukromoprávních nároků je neméně významné z hlediska posuzování jeho legitimacy. Jelikož civilní soudní řízení není izolováno od ostatní lidské činnosti, je zapotřebí, aby bylo veřejností vnímáno jako „účinné a spravedlivé“.⁵ Nepanuje-li totiž ve společnosti povědomí o tom, že civilní proces funguje „správně“, promítá se tato neblahá skutečnost i do chování občanů, kteří v jejím důsledku mohou pociťovat větší příležitost k nepoctivému jednání a rovněž se pak mohou v případě narušení jejich práv uchýlovat ke hledání ochrany v jiných než právních alternativách.⁶

Civilní právo procesní, jež reguluje civilní soudní řízení, patří k veřejnému odvětví práva.⁷ Tato skutečnost je způsobena tím, že v procesním vztahu je jedním ze zúčastněných subjektů soud, tedy státní orgán, který nemá s ostatními účastníky řízení z povahy své autoritativní funkce rovné postavení. Za základní pramen upravující civilní proces lze považovat již zmíněný občanský soudní řád. Předmětem právní úpravy je zejména nalézací řízení sporné. Proto nelze občanský soudní řád považovat za jediný pramen práva, který se svojí regulací týká civilního procesu. Řízení nesporná jsou upravena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), exekuční řízení (prováděné soudními exekutory) lze nalézt v exekučním řádu, zákoně č. 120/2001 Sb., insolvenční řízení je upraveno v zákoně č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon. Občanský soudní řád zpravidla působí ve vztahu ke zmíněným právním úpravám v poměru subsidiarity.⁸

Je-li pojednáváno o pramenech civilního procesního práva, nelze samozřejmě opomenout ústavněprávní rámec, v němž je civilní soudní řízení ukotveno. V první řadě se jedná o samotné postavení soudů v systému dělby moci. Druhá oblast se týká základních práv a svobod jednotlivců, která jsou jim

---

⁴ § 1 OSŘ, LAVICKÝ, P. Občanský soudní řád: Praktický komentář. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 1.3.2023].

⁵ HROMADA, M. Poučovací povinnost v civilním procesu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 8.

⁶ Srov. HROMADA, M. Poučovací povinnost v civilním procesu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 7 – 8. VĚCNÝ ZÁMĚR CIVILNÍHO ŘÁDU SOUDNÍHO, str. 17: Autoři věcného záměru uvádí, že současné civilní soudní řízení příliš důvěry ve společnosti nepožívá.

⁷ Srov. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 59. HROMADA, M. Poučovací povinnost v civilním procesu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 8.

⁸ Srov. § 1 odst. 3 ZŘS, § 52 odst. 1 exekučního řádu.

garantována a která lze v soudním systému též vymáhat. Do první oblasti vymezující moc soudní v rámci systému brzd a rovnováh bezpochyby spadá čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR (dále jen „Ústava“), který striktně omezuje užití státní moci, nebo čl. 4 Ústavy, jež zakotvuje princip soudní ochrany základním právům a svobodám. Dále je moci soudní věnována hlava IV. Ústavy. Z hlediska realizace práva na soudní ochranu je pak pro účastníky řízení zásadní hlava V. ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“).

2.2. Zásady civilního soudního řízení sporného

Jako každé právní odvětví, je i civilní soudní řízení ovládáno jeho specifickými zásadami, jež zpravidla bývají vyjádřeny ve dvojicích protikladného významu.⁹ Tato skutečnost je dána tím, že odvětvové principy¹⁰ nejsou v civilním řízení uplatňovány ve své čisté formě, ale zpravidla jsou doplňovány svým protikladem, díky čemuž lze pružně reagovat na konkrétní procesní situace. Obsahem odvětvových principů je zpravidla vymezení vztahů mezi procesními stranami a soudem, rovněž jako procedurální pravidla.¹¹ Vzhledem k tématu diplomové práce bude pojednáno o vybraných zásadách v kontextu problematiky důkazního břemena, resp. dokazování.

2.2.1. Zásada projednací ve světle zásady dispoziční

Zásada projednací do značné míry určuje specifický charakter celého civilního soudního řízení. „*Z obecného hlediska se jedná zejména o základní otázku vzájemného poměru uplatnění soudní moci a svobody stran v civilním řízení, o rozlišování formální a materiální pravdy v oblasti civilního procesu, o rozsah aktivity stran při shromažďování skutkového materiálu a míru jejich vlivu na stanovení skutkového stavu významného pro soudní rozhodnutí.*“¹² Je proto třeba věnovat zvláštní pozornost jejímu správnému porozumění, neboť tato je předpokladem pro pochopení navazujícího výkladu diplomové práce.

---

⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 59.

¹⁰ Pojem principu a zásady bývá v teorii práva rozlišován. Tato práce je však užívá jako synonyma. Srov. GERLOCH, A. Teorie práva, 8. aktualizované vydání. Aleš Čeněk, s.r.o., 2021. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 58 – 83.

¹¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 73.

¹² MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997, str. 6

Je-li pojednáváno o zásadě projednací, nelze v tomto smyslu opomenout zásadu dispoziční, která je s ní natolik spjata, že *de facto* není možné uplatnit jednu bez druhé.¹³ Zásada dispoziční je vztahována k procesní iniciativě, resp. určuje, že „*Iniciativu má ten, kdo uplatňuje nebo brání svůj vlastní právní zájem.*“¹⁴ Tato se vztahuje jednak k dispoziční řízení, tak i k dispoziční předmětem řízení.¹⁵ „*Procesní práva, která jsou odvozena ze zásady dispoziční, jsou vyhrazena výlučně nositelům těchto práv formou dispozičních procesních úkonů (...).*“¹⁶ Sporné řízení je zpravidla ovládáno zásadou dispoziční, avšak i tento druh procesu není zcela oproštěn od zásady officiality.

Zatímco zásada dispoziční stanovuje, který subjekt řízení má procesní iniciativu, zásada projednací určuje, kdo z nich má odpovědnost za zjištění skutkového stavu.¹⁷ V důsledku jejího uplatnění pak dochází k tomu, že „*Tvrdit skutečnosti a navrhopvat pro ně důkazy, je zásadně věcí účastníků řízení.*“¹⁸ Jinými slovy se jedná o zatížení stran břemenem důkazním a břemenem tvrzení.¹⁹ Naopak soudce je v případě uplatnění zásady projednací vázán skutkovými přednesy, rovněž jako důkazními návrhy stran. Vystává však otázka, v jakém rozsahu je soudce oprávněn provést dokazování z vlastní iniciativy, aby tím nenarušil kontradiktorní charakter sporného řízení, nebo jak má hodnotit nedostatečně substancované skutkové přednesy.²⁰

Jak bylo naznačeno výše, problematika zásady projednací představuje rozsáhlou teoretickou otázku. Zvláštní význam má však pro českou právní obec i z hlediska společenského vývoje, neboť po r. 1989 došlo k jejímu výraznému

---

¹³ Viz Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.07.2010, sp. zn. 19/09. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 28.02.2023].

¹⁴ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997, Str. 73.

¹⁵ Plénium ÚS ČR ze dne 27.07.2020 sp. zn. 19/09 výslovně konstatuje: „*Stranám je dáno, aby svobodně, v souladu se zásadou dispoziční, nakládaly jak řízením, tak i předmětem řízení.*“

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Srov. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 75 – 76. ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň, Aleš Čeněk, 2018, str. 66 – 68.

¹⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26.04.2006, sp. zn. 37/04: In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 28.02.2023].

¹⁹ Povaze důkazního břemena je věnována tato diplomová práce. Proto se v této části autorka této práce nebude blíže věnovat objasnění inkriminovaných pojmů.

²⁰ Viz MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997.

rozvoji.²¹ V době totalitního režimu totiž došlo k potlačení jak zásady projednací, tak i dispoziční za účelem koncentrace moci do rukou státu. „*Jako každé totalitní společenské zřízení (...) odmítal (režim) připustit, aby prostřednictvím těchto zásad se promítala dispoziční autonomie, svoboda a volnost subjektů soukromoprávních vztahů do oblasti civilního procesu a určovala jeho podstatu a funkci.*“²² Charakter zásady projednací pak byl nejvíce deformován v boji za tzv. „materiální pravdu“, která vévodila civilnímu procesu, ačkoli v praxi tato neurčitá formule zakrývala paternalistické zásahy státní totalitní moci do soukromých práv účastníků. Po r. 1989 došlo ke zrušení nejzávažnějších narušení do civilního procesu (např. neomezená možnost vstupu prokurátora do konkrétního civilního řízení),²³ a tím i opětovnému rozvinutí zásady projednací ve sporném řízení. Macur v této souvislosti však konstatuje, že vzhledem k jejímu významu je zapotřebí rozvinout i instituty s ní spjaté, zejména pak substancování skutkových přednesů.²⁴

2.2.2. Zásada volného hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů je explicitně vyjádřena v § 132 OSŘ. V důsledku jejího uplatnění je ponecháno na svobodném uvážení soudce, zdali bude provedený důkaz hodnotit jako pravdivý či naopak nepravdivý.²⁵ „*Soud při hodnocení skutkového stavu věci v procesu dokazování není vázán při hodnocení stupně věrohodnosti, resp. důkazní síly jednotlivých důkazních prostředků (...).*“²⁶ Nelze se však domnívat, že by snad soudce nebyl v případě uplatnění zásady volného hodnocení důkazů vázán žádnými objektivními kritérii, které by korigovaly jeho úvahy. Takové pojetí by totiž nutně vedlo k nepřijatelnému riziku libovůle soudce, resp. k ohrožení předvídatelnosti soudního rozhodnutí.²⁷ O tomto problému je však více pojednáno v kapitole 3. V této souvislosti je nutné zmínit § 157 odst. 2 OSŘ, ve kterém zákonodárce klade požadavek na soudce,

---

²¹ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997, str. 7.

²² Tamtéž, str. 7.

²³ Tamtéž, str. 220.

²⁴ Tamtéž, str. 227.

²⁵ § 132 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 1.3.2023].

²⁶ Tamtéž.

²⁷ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 30.

aby v odůvodnění rozsudku mj. uvedl, které skutečnosti má za prokázané, které naopak nikoli, a proč neprovedl další důkazní návrhy.

Zásada volného hodnocení důkazů je úzce spjata se zásadou projednací, neboť tato klade odpovědnost za objasnění skutkového stavu účastníkům řízení na straně jedné, a zároveň soudu nařizuje vázanost jejich skutkovými přednesy na straně druhé. Jinými slovy soudce je povinen hodnotit veškeré provedené důkazy.²⁸ Bylo by však nesprávné domnívat se, že soudce musí provést všechny účastníky navržené důkazy, neboť jak vyplývá z § 120 odst. 1 OSŘ, je na úvaze soudu, které z navrhovaných důkazů provede. V této souvislosti Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 3.11.1994, sp. zn. III. ÚS 150/93 konstatuje, že nevyhovění všem důkazním návrhům účastníků nelze považovat za porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 LZPS, je-li zároveň možné skutkový stav posuzované věci bezpečně posoudit. Pokud však soud navrhovaný důkaz provede, má povinnost jej také hodnotit. Bylo by hrubě nesprávné myslet si, že by soud mohl libovolně rozhodovat o tom, který z provedených důkazů zhodnotí a který naopak opomene. Jak se totiž vyjádřil Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 23.06.2015, sp. zn. II. ÚS 2067/14 „*I v případě tzv. bagatelních věcí může naprosté opomenutí důkazu obecným soudem představovat takové vybočení z esenciálních standardů pro zjištění skutkového základu sporu, že dosáhne intenzity protiústavnosti (...)*.“

2.2.3. Zásada formální či materiální pravdy?

Je nepochybné, že otázka pravdy je neoddělitelnou součástí civilního soudního řízení, neboť má-li být poskytována skutečná ochrana soukromým právům a oprávněným zájmům účastníků, nelze proces zjišťování skutkových okolností oprostít od požadavku pravdy. Jinými slovy, má-li být naplněn účel civilního procesu, nelze připustit, aby skutková tvrzení účastníků měla „*povahu libovolných či svévolných přednesů, neboť strany zatěžuje zákonná povinnost pravdivého a úplného vylíčení potřebných skutkových okolností.*“²⁹ Proto je problematika podoby pravdy v civilním soudním řízení zcela zásadní.

---

²⁸ § 132 OSŘ, LAVICKÝ, P. Občanský soudní řád: Praktický komentář. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 1.3.2023].

²⁹ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997, str. 205.

Civilní sporné řízení bývá často charakterizováno zásadou formální pravdy.³⁰ Tato koncepce nikdy nebyla exaktně definována, navzdory tomu, že pojem byl po celá léta běžně užíván. Macur její podstatu vystihuje takto: „*Soudce nerozhoduje na základě svého vnitřního přesvědčení dosaženého volným hodnocením důkazů, ale vydává rozhodnutí odpovídající určitým formálním pravidlům civilního soudního řádu.*“³¹ Zastánci zásady formální pravdy odmítají, že by účelem civilního soudního řízení mělo být zjištění pravdy; naopak jako jeho smysl vnímají ochranu subjektivních práv a oprávněných zájmů, přičemž zjišťování pravdy by mělo nastat pouze tehdy, domáhá-li se jí sám účastník, jehož práva a zájmy mají být chráněny.³² Macur důrazně odmítá, že by snad pravda neměla být předmětem zjišťování skutkového stavu, když konstatuje: „*Poskytování individuální ochrany subjektivním soukromým právům není možno odtrhnout od skutečností, na jejichž základě tato práva vznikla.*“³³

V řízení, v němž je uplatňována zásada materiální pravdy, má být zjišťována tzv. objektivní pravda, podle níž je „*objektivně pravdivá každá taková myšlenka, která je věrným obrazem skutečnosti.*“³⁴ Z hlediska historického kontextu však byla zásada materiální pravdy uplatňována v právních řádech socialistických republik bývalého Sovětského svazu, a to zejména jako protiklad k zásadě formální pravdy, jež podle oficiálního názoru reprezentovala „buržoazní“ civilní proces. V důsledku aplikace nauky o materiální pravdě tak byly do systému práva zaváděny nové procesní instituty, jež svojí podstatou některé z nich odporovaly principu kontradiktornosti ve sporném civilním řízení.³⁵ Docházelo tak k účelovému a systematickému deformování pilířů civilního soudního řízení.

Z výše podaného výkladu je zřejmé, že současné pojetí civilního procesu neodpovídá ani zásadě formální pravdy, ani zásadě materiální pravdy.

---

³⁰ HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 18.

³¹ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997, str. 201.

³² Tamtéž, str. 206 – 207.

³³ Tamtéž, str. 207.

³⁴ Tamtéž, str. 214. cit. In: Štajgr, F. *Materiální pravda v občanském soudním řízení*, Praha, 1954, str. 11

³⁵ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997, str. 216.

Zřejmě se dnes správně dospělo k závěru, že „pravda je jen jedna.“³⁶ Macur rozlišování koncepcí na formální a materiální odmítá a považuje ji za „neopodstatněnou a zavádějící konstrukci, pro jejíž vznik lze sice nalézt historické vysvětlení, které však není přínosem pro teorii ani praxi civilního procesu.“³⁷ S tímto tvrzením lze jednoznačně souhlasit. Zákonodárce v § 153 odst. 1 OSŘ pokládá za základ meritorního rozhodnutí „zjištěný skutkový stav věci“. Jelikož základní funkcí civilního soudního řízení má být ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, je zřejmé, že zjištěný skutkový stav má v co největší míře odpovídat skutečnému stavu věci. Nelze však rozumně požadovat, aby úplné a pravdivé objasnění skutečností bylo jediným a prioritním kritériem pro „spravedlivé“ rozhodnutí. Je třeba vzít v úvahu též rychlost, účelnost, rovněž jako náklady spojené s vedením řízení. V této souvislosti nelze opomenout ani dispoziční volnost procesních stran.³⁸ S tímto lze podle autorky této práce jednoznačně souhlasit a současně je třeba odmítnout tvrzení Lavického, který uvádí: „Účelem civilního soudního řízení je poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým skutečným subjektivním právům a právem chráněným zájmům (...). Nezbytným předpokladem dosažení tohoto cíle je vždy pravdivé a úplné objasnění skutkového stavu.“³⁹ Na snahu objasnit skutkový stav samozřejmě nemá být rezignováno. Pomineme-li otázku, co pravda vůbec znamená, čímž bychom se dostali spíše do roviny filozofické, je třeba postavit na jisto, že požadavku „vždy pravdivě a úplně objasnit skutkový stav“ nelze v reálném světě vyhovět už jen z toho důvodu, že vždy existuje riziko, že v řízení nastane stav objektivní nejistoty, tedy stav *non liquet*. Pokud by mělo být aplikováno pravidlo Lavického „vždy pravdivě a úplně objasnit skutkový stav“, a nastal-li by v takovém řízení stav *non liquet*, soud by patrně musel odmítnout vydat rozhodnutí, čímž by se dopustil odepření spravedlnosti a porušil by právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 LZPS. Je třeba rovněž uvést, že po soudech nelze spravedlivě požadovat, aby v rámci civilního soudního řízení aktivně nalézaly pravdu za každou

---

³⁶ MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997, str. 60.

³⁷ Tamtéž, str. 60.

³⁸ HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 9. cit. In: Winterová, A. *Nové pohledy na civilní proces (soukromé spory projednávat nebo vyšetřovat?)*. Všehrd, 1993, č. 6.

³⁹ § 120 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 1.3.2023].

cenu, neboť jsou v rámci uplatnění zásady projednací omezeny zpravidla na skutkové přednesy účastníků řízení, a navíc nedisponují vyšetřovacími orgány.

2.3. Procesní povinnosti a procesní břemena

Problematika procesních povinností je neodmyslitelně spjata s procesními břemeny. Jedná se o pojmy natolik podobné, že jsou často mylně užívány jako synonyma navzdory drobným, ale jak si níže vysvětlíme, podstatným odlišnostem. Věnovat pozornost nuancím těchto termínů však usnadní pochopení celého tématu důkazního břemene, proto o nich bude pojednáno společně. Jak uvádí Macur, popírání existence jednoho či druhého institutu vede k nepochopení celé problematiky.⁴⁰ Právě tento významný procesualista se věnoval problému procesních povinností a procesních břemen v mnoha svých pracích a jeho úvahy jsou dodnes přejímány.⁴¹

O procesní povinnost jde v případě, kdy je od účastníka vyžadováno určité jednání, které není-li splněno, je účastníkovi uložena sankce za její nesplnění.⁴² Je na místě klást si otázku, jaké procesní povinnosti procesualistika vůbec uznává. Macur v této souvislosti předkládá pouze šest procesních povinností, které „*současná procesní právní věda vyspělých zemí zpravidla uznává – povinnost zamezit průtahům řízení (povinnost urychlovat řízení), povinnost řádného (náležitého a poctivého) vedení sporu, povinnost předložit listiny, povinnost vysvětlovací, povinnost pravdivosti a povinnost dostavit se k jednání.*“⁴³ Zvlášť významná z hlediska zatížení účastníků řízení je povinnost pravdivosti, proto o ni bude pojednáno v samostatné podkapitole více.

Jak bylo řečeno výše, v případě, že procesní povinnost nebyla splněna dobrovolně, lze uložit procesní straně sankci za její nesplnění.⁴⁴ Realizace sankce je však často velice obtížná. Uveďme pro příklad povinnost pravdivosti.

---

⁴⁰ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 93.

⁴¹ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, MACUR, J. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu procesním*, 1: vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1991, MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000.

⁴² MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 79.

⁴³ Tamtéž, str. 80.

⁴⁴ Tamtéž, str. 79.

Pokud účastník uvádí skutkové okolnosti tak, že jsou v rozporu s uloženou povinností, může být sankce uložena pouze v případě, že soud tyto nepravdy odhalí a vyvrátí. Navíc uloženou sankcí za porušení povinnosti pravdivosti by bylo zřejmě pouhé snížení věrohodnosti přednesů účastníka.⁴⁵ Soud tak vynucení samotné povinnosti není schopen realizovat a ukládá podle konkrétního případu pořádkové pokuty, náhradu nákladů řízení apod.⁴⁶

Procesní břemeno je chápáno jako nástroj, kterým zákonodárce stimuluje procesní strany k tomu, aby jednaly podle jeho přesvědčení žádoucím způsobem.⁴⁷ V případě, že účastník navzdory zatížení procesním břemenem zůstane nečinný, váží se k jeho pasivitě nepříznivé právní následky v podobě ztráty pře. Chce-li tak procesní strana zabránit pro ni negativnímu následku, musí procesní břemeno „unést“. Procesní břemeno je dále charakterizováno tím, že absentuje jakákoli forma donucení účastníka ke kýženému jednání. Pokud se procesní strana v rámci své strategie, jak vést spor rozhodne, že zůstane pasivní, bude nanejvýš jednat v rozporu s vlastními zájmy.⁴⁸

Uplatněním procesních břemen v civilním soudním řízení dochází k podtrhnutí demokratičnosti procesu s respektem ke svobodné vůli procesních stran a zásadě dispozitivní.⁴⁹ Zákonodárce ponechává na odpovědnosti stran, jak aktivní budou v případě hájení svého práva. Výsledkem nečinnosti, neunesení procesního břemene, je tak „pouhé“ zhoršení postavení bez možnosti vynucení určitého jednání. Právě díky povaze procesních břemen nejsou účastníci neúměrně zatíženi hrozbou možné sankce, která by byla uložena v případě nesplnění procesní povinnosti. *„Kdyby každé, byť sebemenší pochybení procesní strany v civilním procesu bylo chápáno jako porušení povinnosti a spojeno s prosazováním přímého donucení a zejména kdyby porušení procesních povinností mohlo mít za následek jako každé jiné porušení povinnosti také uplatňování občanskoprávní odpovědnosti nebo dokonce trestní postih, byl by celý civilní soudní spor chápán účastníky řízení jako jejich neúměrné a nepřijatelné zatížení rizikem, jemuž je nutno se vyhnout.“*⁵⁰

---

⁴⁵ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 81.

⁴⁶ Tamtéž, str. 81.

⁴⁷ Tamtéž, str. 82.

⁴⁸ Tamtéž, str. 79.

⁴⁹ Tamtéž, str. 89.

⁵⁰ Tamtéž, str. 89 – 90.

Tento přístup by byl zcela jistě v rozporu s účelem civilního soudního řízení. Právě v tomto spočívá skutečný význam procesních břemen. Ačkoli sankci za neunesení procesního břemena představuje následek v podobě zhoršení postavení strany, resp. vidiny nepříznivého soudního rozhodnutí, je tím však zároveň vyloučena sankce trestního, správního či občanského práva.⁵¹

Jelikož je nepříznivý právní následek v případě procesního břemena uplatňován v podobě zhoršení postavení účastníka, který neunesl ono břemeno, je jeho realizace jednodušší, než jak je tomu v případě uložení sankce za nesplnění procesní povinnosti. Navíc riziko ztráty sporu je samo o sobě podstatnou motivací účastníků k tomu, aby se snažili vyhovět zákonodárci a procesní břemeno unesli.⁵² „*Nerespektování procesního břemena má v podstatě vždy jen jedinou pozitivní alternativu, kterou lze chápat jako sankcionovanou procesní povinnost.*“⁵³ Proto lze v této souvislosti uvést, že procesní břemeno je ve svých důsledcích v případě uplatnění „sankce“ srovnatelně či dokonce více přísné než procesní povinnost, a to právě z důvodu rychlosti a efektivnosti jejího uložení. Rozdíl je také v tom, že procesní povinnost lze uložit kterémukoli účastníkovi.⁵⁴

Další odlišnost mezi procesním břemenem a procesní povinností se vztahuje k problematice zavinění. Neunes-li účastník řízení procesní břemeno, rozhodne soud v jeho neprospěch bez zkoumání, zdali jednal zaviněně či nikoli. Jedná se tedy o objektivní odpovědnost.⁵⁵ Podmínka zavinění je u procesních břemen vyloučena ze samotné podstaty věci. Macur toto vysvětluje na příkladu: „*Kdyby uplatnění sankce, odpovídající důkaznímu břemenu, bylo závislé na podání důkazu o tom, že nositel břemena zavinil vznik stavu non liquet (...), mohl by být takový důkaz podán pouze za předpokladu hlubšího objasnění samotného skutkového stavu, který původně zůstal nejasný. Kdyby se to však podařilo, odpadl by důvod samotného uplatnění sankce z důkazního břemena, neboť soudu by nic nebránilo vydat rozhodnutí na základě zjištěného skutkového stavu (...).*“⁵⁶

---

⁵¹ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 90.

⁵² Tamtéž, str. 81.

⁵³ Tamtéž, str. 88.

⁵⁴ Tamtéž, str. 80.

⁵⁵ Tamtéž, str. 87.

⁵⁶ Tamtéž, str. 87 – 88.

V případě procesní povinnosti je tomu právě naopak – k uložení sankce za její nesplnění je třeba zavinění procesní strany.⁵⁷

Závěrem lze shrnout, že společným znakem procesního břemena a procesní povinnosti je jejich účel - v obou případech se totiž zákonodárce snaží v rámci konkrétního civilního soudního řízení rozvinout kontradiktorní charakter sporu a snaží se účastníky stimulovat k určitému jednání. Rozdíly mezi povahou procesních břemen a procesních povinností byly detailně popsány výše. V této souvislosti však Macur relativizuje: „*Kdyby břemena a povinnosti byly skutečně tak podstatně rozdílné procesní jevy, jak se zpravidla předpokládá, nebyla by možná zcela jednoduchá záměna břemena povinností a naopak.*“⁵⁸ Dále se však přiklání k názoru, že by nebylo správné odmítnout jejich rozlišování a argumentuje zejména tím, za jakým účelem byla procesní břemena konstruována – jejich rozvoj je neodmyslitelně spjat se svobodou procesních stran s důrazem na jejich dispozitivní volnost během civilního soudního řízení.⁵⁹ Proto trvá na rozlišování obou pojmů. Autorka této práce s tímto Macurovým závěrem souhlasí. Je třeba mít na paměti všechny nuance a zejména rozdílné právní důsledky, které procesní břemena a povinnosti obsahují.

2.3.3 Otázka současného pojetí povinnosti důkazní a povinnosti tvrzení

V souvislosti s teoretickým pojednáním o procesních povinnostech a procesních břemenech nelze opomenout terminologicky nejasný obsah v § 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ.⁶⁰ Je na místě klást si otázku, jaké povahy „povinnost tvrzení“ a „povinnost důkazní“ stanovené účastníkům řízení jsou, resp. zdali jejich označení skutečně přiléhá obsahu těchto pojmů. Řada teoretiků civilního práva procesního koncepci „povinností“ ve smyslu § 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ neuznává a v této souvislosti nadále užívá pojmy „břemena tvrzení“ a „břemena důkazního“ navzdory zákonodárcem stanovených

---

⁵⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 87.

⁵⁸ Tamtéž, str. 88.

⁵⁹ Tamtéž, str. 89.

⁶⁰ § 101 odst. 1 OSŘ uvádí: „*K tomu, aby bylo dosaženo účelu řízení, jsou účastníci povinni zejména a) tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti; neobsahuje-li všechna potřebná tvrzení žaloba (návrh na zahájení řízení) nebo písemné vyjádření k ní, uvedou je v průběhu řízení, b) plnit důkazní povinnost (§ 120 odst. 1) a další procesní povinnosti uložené jim zákonem nebo soudem.*“

formulací.⁶¹ Komentářová literatura naopak označení „povinnost tvrzení“ a „povinnost důkazní“ uplatňuje obvykle jako synonyma k pojmům „břemeno tvrzení“ a „břemeno důkazní“.⁶² Vyskytuje se však i Macurův názor, který tvrdí, že popírání existence důkazní povinnosti vede k nepochopení celé problematiky a je třeba trvat na zachování i tohoto pojmu.⁶³

Zatímco Králík a Vašíček hovoří v souvislosti s § 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ o „povinnostech“, a terminologii pojmů zcela přejímají od zákonodárce, Vančurová v tomto smyslu zmiňuje teorii břemen, kde sice rozdíl mezi „povinnostmi“ a „břemeny“ nastiňuje, nicméně oba pojmy nadále užívá jako synonyma.⁶⁴ Naopak Lavický ve svých pracích důsledně používá označení „důkazní břemeno“ a „břemeno tvrzení“, a těžko bychom u tohoto procesualisty našli zmínky o „povinnosti tvrzení“ a „povinnosti důkazní“.⁶⁵ Z uvedeného lze patrně dovozovat, že Lavický vnímá procesní břemena jako přílehavější pojmy pro vyjádření odpovědnosti procesních stran za objasnění skutkového stavu věci. Pojem „důkazního břemena“ lze nalézt i v judikatuře.⁶⁶

Macur v této souvislosti tvrdí, že odmítání koncepce „důkazní povinnosti“ je zavádějící. Ve své argumentaci vychází z úvahy názorových oponentů, kteří uvádí: „*Důkazní povinnost nemůže existovat již proto, že nemá svůj korelát, totiž oprávnění odpůrce, jež by odpovídalo důkazní povinnosti navrhovatele.*“⁶⁷ O problematiku postulat se podle Macura jedná zejména proto, že si odpůrci důkazní povinnosti dostatečně neuvědomují povahu procesněprávního vztahu. V tomto smyslu konstatuje, že nejde pouze o vztah mezi procesními stranami,

---

⁶¹ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017., § 120 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 1.3.2023].

⁶² Srov. § 101 OSŘ, JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. § 79 - 180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 132 - 138, § 101, Králík, Vašíček, LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, str. 414 – 417.

⁶³ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995.

⁶⁴ Srov. VANČUROVÁ, § 101 OSŘ, JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 132 – 138.

⁶⁵ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 18.

⁶⁶ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.02.2002, sp. zn. 21 Cdo 762/2001. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 2.3.2023].

⁶⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 90.

nýbrž i o vztah každé strany vůči soudu.⁶⁸ Z popsaného pojetí procesněprávního vztahu vyplývá, že „*Nositeli důkazního břemene vzniká pak důkazní povinnost především vůči soudu, neboť soud může vydat správné rozhodnutí, jímž poskytne ochranu skutečnému subjektivnímu právu, pouze za předpokladu náležitého zjištění skutkového stavu.*“⁶⁹ Existenci důkazní povinnosti lze podle Macura dovozovat i ze synallagmatickosti vztahu žalobce a žalovaného. Žalovaný má zájem na tom, aby svá tvrzení dokazoval žalobce, nikoli aby byl žalovaný nucen prokazovat nepravdivost tvrzení žalobce. Jinými slovy žalobcově důkazní povinnosti odpovídá oprávnění žalovaného zůstat po dobu vedení sporu zcela pasivním.⁷⁰ Vzájemnost vztahu procesních stran musí být však vnímána přiměřeně povaze civilního procesu⁷¹ - uplatní-li žalovaný námitky, nastává situace opačná a tvrzené skutečnosti dokazuje on.

Z výše popsaného plyne, že v otázce skutečné povahy „povinnosti tvrzení“ a „povinnosti důkazní“ nepadá mezi odborníky zcela shoda. Autorka této práce vnímá oba tyto pojmy vzhledem k jejich obsahu za mírně zavádějící. Budeme-li totiž vycházet z nastínění rozdílů mezi procesními povinnostmi a procesními břemeny tak, jak bylo vysvětleno v kapitole 2. 3. 2., tedy z teze, že v případě nesplnění procesní povinnosti je uložena přímá sankce, zatímco následkem neunesení procesního břemena je zhoršení postavení strany, která neodvrátila nepříznivé následky, lze se těžko spokojit s označením „povinnosti tvrzení“ a „povinnosti důkazní“, jak oba tyto pojmy formuluje zákonodárce, neboť důsledkem jejich nesplnění zcela zjevně nebude uložení sankce, nýbrž ztráta pře.⁷² Tento názor podporuje i argument týkající se problematiky zavinění. Opět z hlediska možnosti uplatnění sankce za nesplnění „povinnosti důkazní“ i „povinnosti tvrzení“ vzniká účastníkovi, který není schopný plnit své „povinnosti“, objektivní odpovědnost bez ohledu na zavinění oné situace, z čehož vyplývá, že se jedná o konstrukci odpovídající spíše procesním břemenům, nikoli procesním povinnostem. Vzpomeňme v této souvislosti na obdobné užití termínu „povinnost“ v oblasti občanského práva hmotného.

---

⁶⁸ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 90.

⁶⁹ Tamtéž, str. 90.

⁷⁰ Tamtéž, str. 92.

⁷¹ Tamtéž, str. 92.

⁷² Srov. § 101 odst.1 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 1.3.2023].

Uvést lze např. ustanovení zakotvující generální prevenční povinnost⁷³ či otázku, zdali má věřitel povinnost přijmout plnění.⁷⁴ V těchto i dalších případech je v legislativě používán pojem „povinnosti“, ovšem obsah tohoto je rovněž diskutován jako v případě § 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ. K problematice povinnosti přijetí plnění Pulkrábek konstatuje: „Nelze však říci, že by věřitel měl povinnost včas podat žalobu nebo si prohlédnout koupenou věc a vytknout její vady, nebo že by vlastník měl povinnost předcházet škoděna své věci. A to ani tehdy, když tu zákon slovo „povinnost“ používá (...). V takových případech vede zejména zásada individuální autonomie (zákon nemůže nikoho nutit, aby chránil svůj majetek) k závěru, že zákonodárce se jen nevhodně vyjádřil.“⁷⁵

Je třeba položit si také otázku, proč by zákonodárce přikazoval účastníkům řízení jednat v jejich vlastním zájmu. Vždyť neexistuje žádná povinnost, která by procesním stranám nařizovala vyvinout maximální snahu zvítězit ve sporu. „Postupuje-li (účastník) v rozporu s procesními požadavky, jež vyplývají z procesního břemena, jedná snad v rozporu se svými vlastními zájmy, neporušuje však žádnou procesní povinnost a nejedná v rozporu s veřejným zájmem.“⁷⁶ I proto by měl být podle autorky této práce obsah § 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ chápán ve smyslu procesních břemen, tedy břemena tvrzení a důkazního břemena, nikoli ve smyslu procesních povinností.

2.3.4 Exkurz do povinnosti pravdivosti

Jak bylo nastíněno výše, je povinnost pravdivosti z hlediska zatížení účastníků řízení chápána jako stěžejní otázka. Za zajímavou problematiku ji považuje i autorka této práce, proto v následujících odstavcích bude stručně pojednáno o povaze povinnosti pravdivosti a jejím ukotvení v českém právním řádu.

Povinnost pravdivosti Macur vymezuje tak, že „procesní strana nesmí tvrdit skutečnosti, o nichž je přesvědčena, že jsou nepravdivé. Nesmí také popírat tvrzení

---

⁷³ Viz § 2900 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“).

⁷⁴ Viz § 1936 odst. 1 OZ.

⁷⁵ PULKRÁBEK, Z. *Opravdu je věřitel povinen přijmout plnění*, Právní rozhledy, 2017, str. 365.

⁷⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 84.

*odpůrce, je-li přesvědčena o jejich pravdivosti.*⁷⁷ Dále Macur v tomto smyslu pokračuje, že procesní strana porušuje povinnost pravdivosti nejen, když vědomě uvádí nepravdivá tvrzení, ale také pokud záměrně popírá podstatné skutečnosti.⁷⁸ „*Procesní strany se nesmí ve svých přednesech odchýlit od pravdy a mají se vyhnout neúplným, nepřesným a mnohoznačným výkladům.*“⁷⁹ Je zřejmé, že takto pojatá povinnost pravdivosti je spíše subjektivní povahy⁸⁰ a vztahuje se zejména k pravdivému a úplnému vyličení skutkových okolností, které se týkají předmětu řízení.

Nutno dodat, že povinnost pravdivosti v současném právním řádu není výslovně uvedena, neboť ta byla zrušena novelou č. 30/2000 Sb.⁸¹ V současném právním řádu je povinnost pravdivosti dovozována z principu poctivosti v § 1 OSŘ – civilní soudní řízení má vést k „*výchově k dodržování smluv a zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě právům jiných osob*“. Má-li být spor veden čestně, tím spíše by měly procesní strany plnit čestně i své procesní povinnosti, které jim vznikají v rámci konkrétního řízení. Takovéto pojetí povinnosti pravdivosti je ovšem vnímáno mnoha procesualisty jako nedostatečné.⁸² Na tuto situaci tak reagují autoři věcného záměru civilního řádu soudního, kteří povinnost pravdivosti v rámci základních zásad řízení opět výslovně formulují.⁸³

Macur v souvislosti s povinností pravdivosti vyvrací pojetí civilního soudního řízení jako „hry, kde je vše dovoleno“. Argumentuje tím, že „*Jestliže již v právu hmotném je respektován princip „dobré víry“, není důvodu, proč by v uplatňování tohoto principu nemělo být pokračováno, vznikne-li*

---

⁷⁷ MACUR, J. Povinnost pravdivosti a její legislativní úprava v civilním soudním řádu. Právní rozhledy, 1999, č. 4

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ STAVINHOVÁ, J., Procesní povinnosti účastníků civilního soudního řízení ve světle díla prof. Macura, Macurův jubilejní památník, Praha: Wolters Kluwer, 2010, str. 67.

⁸¹ Srov. § 101 odst. 1 OSŘ v dřívějším znění: „Účastníci jsou povinni přispět k tomu, aby bylo dosaženo účelu řízení zejména tím, že **pravdivě a úplně** vyličí všechny potřebné skutečnosti, označí důkazní prostředky a že dbají pokynů soudu.“

⁸² Srov. STAVINHOVÁ, J., *Procesní povinnosti účastníků civilního soudního řízení ve světle díla prof. Macura*, Macurův jubilejní památník, Praha: Wolters Kluwer, 2010, str. 67. § 1 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer. [cit. 15.02.2023].

⁸³ „*Je na stranách, aby podle pravdy a úplně tvrdily rozhodné skutečnosti a aby označily důkazy k jejich prokázání. Tím nejsou dotčena ustanovení o činnosti soudu při objasňování skutkového stavu.*“ DOBROVOLNÁ, DVOŘÁK, LAVICKÝ, WINTEROVÁ a PULKRÁBEK. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Finální znění 2. verze [online]. 2017 [cit. 03.02.2023], str. 65.

*o hmotné právo spor, (...).*⁸⁴ V tomto smyslu rozvíjí svoji úvahu tak, že ačkoli se v rámci porušení povinnosti pravdivosti neuplatňují žádné sankční prostředky, nelze z toho vyvodit, že je procesním stranám povoleno lhát, neboť právě takový přístup by byl v přímém rozporu s účelem civilního soudního řízení.⁸⁵

Autorka této práce považuje zrušení původního znění § 101 odst. 1 OSŘ za nešťastné, a naopak vnímá snahu o včlenění výslovné formulace povinnosti pravdivosti za jedinou správnou alternativu. Svůj názor opírá především o to, že má-li být v rámci civilního soudního řízení poskytnuta skutečná ochrana soukromým právům a oprávněným zájmům účastníků, je k takovému naplnění nezbytný předpoklad pravdivých a úplných tvrzení účastníků, na jejichž základě soud vydává svá rozhodnutí. Dále samozřejmě platí, že pokud jsou účastníci řízení vázáni procesními povinnostmi, musí si jich být také vědomi, aby jim mohli dostát. Pouhé dovozování povinnosti pravdivosti z § 1 OSŘ nemůže být v tomto ohledu považováno za dostatečné.

---

⁸⁴ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 83.

⁸⁵ Tamtéž, str. 83.

3. Otázka míry důkazu

3.1. K pojmům míry důkazu a hodnocení důkazů

Porozumět problematice míry důkazu je nezbytným předpokladem pro pochopení všech souvislostí spojených s institutem důkazního břemena, neboť jak bude vysvětleno v následujících odstavcích, právě stanovení míry důkazu přímo ovlivňuje množství případů, kdy je soudce nucen rozhodnout podle pravidel dělení důkazního břemena. „*Čím vyšší míra důkazu, tím častěji se jí nepodaří v konkrétní věci dosáhnout, a o to více budou nastávat případy, kdy soud bude nucen rozhodovat podle pravidel dělení důkazního břemena.*“⁸⁶ Pojem míry důkazu úzce souvisí s hodnocením důkazů a dokazováním v obecné rovině, neboť ten představuje jeden z mnoha aspektů celkového jevu provádění a hodnocení důkazů.⁸⁷ Přesto je tato materie neprávem opomíjena.

Míra důkazu určuje, „*jaká síla důkazu je potřebná k tomu, aby sporné skutečnosti mohly být dokázány.*“⁸⁸ Jedná se o otázku právní, jejímž předmětem je stanovení kritéria určujícího, kdy je důkaz úspěšně podán, resp. stanovuje, zdali se podařila prokázat pravdivost či nepravdivost určitého skutkového tvrzení.⁸⁹ Pokud se však důkaz nezdařil a není zřejmé, zdali sporná skutečnost existuje či nikoli, nastává stav objektivní nejistoty a soudce je nucen vynést rozhodnutí podle pravidel dělení důkazního břemena. Problematika míry důkazu je však pouze jedním z mnoha aspektů procesu objasňování skutkového stavu v civilním soudním řízení. V této souvislosti nelze opomenout otázku (volného) hodnocení důkazů, která určuje „*zda potřebná „míra důkazu“ byla v daném řízení skutečně dosažena.*“⁹⁰ Jinými slovy hodnocení důkazů spočívá v tom, že soudce nabývá vnitřního přesvědčení, zdali v konkrétní věci bylo dosaženo potřebné míry důkazu, resp. ověřuje, zdali jsou účastníková tvrzení v souladu s realitou. Proto se na rozdíl od míry důkazu jedná o otázku skutkovou.⁹¹ Jak vidno, vztah mezi mírou důkazu

---

⁸⁶ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 23 – 24.

⁸⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 107.

⁸⁸ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 107.

⁸⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 22. cit. In: LAUMEN, H. W. in Baumgärtel, G. – Laumen, H. W. – Prütting, H. *Handbuch der Beweislast. Grundlagen*. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2006, str. 91 – 92.

⁹⁰ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 107.

⁹¹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 22.

a hodnocením důkazů je úzký, ačkoli jsou mezi pojmy podstatné rozdíly, a proto je třeba tyto pojmy nezaměňovat. Uvědomění si rozdílu mezi nimi je pak zásadní především v případě přezkumu věci, neboť „*dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.*“⁹² Zatímco hodnocení důkazů se omezuje na zkoumání toho, zdali se podání určitého důkazu zdařilo, míra důkazu stanovuje, kdy se takový důkaz úspěšně podá.⁹³ „*Míra důkazu tedy obsahově určuje soudcovské vnitřní přesvědčení, resp. stanoví, o čem musí být soudce přesvědčen. Zůstává ovšem nadále otázkou volného hodnocení důkazů, jak vysoký stupeň pravděpodobnosti soud určitému skutkovému tvrzení přizná.*“⁹⁴

3.2. Určitost vnitřního přesvědčení a stanovení základního pravidla míry důkazu

Jak bylo vysvětleno v předchozí podkapitole, obsahem pojmu míry důkazu je soudcovské vnitřní přesvědčení. Proto je důležité význam tohoto termínu důkladně objasnit už jen z toho důvodu, že současný občanský soudní řád neposkytuje uspokojivou odpověď na otázku, o čem má být soudce vnitřně přesvědčen.⁹⁵ Má být tvrzená skutečnost považována za prokázanou, až když o její pravdivosti nastává absolutní jistota, nebo postačí, pokud soudce dojde k závěru, že se spíše stala, než nestala, a je tak přijatelná převažující pravděpodobnost?

Macur poskytuje odpověď na stupeň vnitřního přesvědčení soudce v podobě tzv. *praktické jistoty*. Jedná se o řešení, jehož cílem má být vydání takového soudního rozhodnutí, které je co nejvíce v souladu se skutečnými hmotněprávními poměry účastníků řízení.⁹⁶ Nelze však hovořit o kategorii absolutní pravdy. V tomto smyslu Macur vylučuje požadavek absolutní jistoty v otázce stupně vnitřního přesvědčení soudce, neboť podle něj je ze své podstaty nemožné, aby během dokazování nastala absolutní jistota ohledně tvrzených skutečností. „*Cílem dokazování a hodnocení důkazů nemůže však být přímo objektivní pravda,*

---

⁹² Viz § 241a odst. 1 OSŘ.

⁹³ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 107. cit. In: Prütting, H.: *Gegenwartsprobleme der Beweislast*, Köln 1983, str. 59.

⁹⁴ Tamtéž, str. 107.

⁹⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 22.

⁹⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 102.

*neboť poznatky o ní lze získat pouze prostřednictvím procesní činnosti soudce.*⁹⁷ Dodává, že proces poznávání skutečností rozhodných pro konkrétní řízení nemá (a ani vzhledem k možnostem soudu mít nemůže) povahu vědecké činnosti.⁹⁸ Macur zároveň vylučuje i koncept převažující pravděpodobnosti, neboť bezesporu platí, že skutečnost lze považovat za prokázanou pouze tehdy, když soudce nemá pochybnosti o její pravdivosti. Existují-li však v úvahách soudce navzdory provedenému dokazování sebemenší pochybnosti o inkriminovaném skutkovém tvrzení, nemůže jej považovat za dokázané a nemůže vydat rozhodnutí na základě skutkového stavu, nýbrž na základě pravidel dělení důkazního břemena.

Macur tak základní pravidlo míry důkazu vyvozuje z ustanovení § 1 OSŘ ve spojení s § 6 OSŘ. Jelikož předpokladem pro „spravedlivé“ rozhodnutí, které poskytuje ochranu soukromým právům a oprávněným zájmům účastníků, je bezpochyby objasnění skutkového stavu, resp. zjištění skutkového stavu, který odpovídá normám hmotného práva, lze na tomto základě stanovit míru důkazu na úroveň „*vysoké pravděpodobnosti na hranici s jistotou*“.⁹⁹ Podle ustanovení § 6 OSŘ „*má soud postupovat v součinnosti se všemi účastníky řízení tak, aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly spolehlivě zjištěny.*“ Právě sousloví „spolehlivě zjištěny“ vykládá Macur v tom smyslu, že aby mohly být skutečnosti pravdivě objasněny, musí soudce nabýt vnitřního přesvědčení o jejich pravděpodobnosti na hranici jistoty.¹⁰⁰ „*Lze tedy usuzovat, že v českém civilním procesu je základní pravidlo, určující míru důkazu, staveno tak, že soud má považovat za dokázané pouze skutečnosti, jimž na základě svého svobodného vnitřního přesvědčení přizná hodnotu pravdivosti, tedy hodnotu vysoké pravděpodobnosti, odpovídající praktické jistotě.*“¹⁰¹

Lavický ve světle Macurových závěrů souhlasí s odmítnutím konceptu převažující pravděpodobnosti jako základního pravidla stanovujícího míru důkazu a přejímá jeho argumentaci založenou na požadavku náležitého objasnění skutkového stavu, aby mohl být naplněn účel civilního soudního řízení.

---

⁹⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 99.

⁹⁸ Tamtéž, str. 101.

⁹⁹ Tamtéž, str. 170.

¹⁰⁰ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 171.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 171.

Namítá však, že požadavek praktické jistoty tak, jak ji chápe Macur, tedy jako „hraničící jistotu“, je nepřijatelně vysoký.¹⁰² Konstatuje, že „*hranice jistoty je hranicí nepřipouštějící žádné pochybnosti.*“¹⁰³ Z tohoto hlediska by pak podle Lavického byla procesní strana zatížena důkazním břemenem postavena do neřešitelné situace. Z těchto důvodů Lavický formuluje základní pravidlo míry důkazu takto: „*Skutkové tvrzení lze považovat za prokázané, pokud je soudce vnitřně přesvědčen o jeho pravdivosti, tj. nemá-li o jeho pravdivosti rozumné pochybnosti.*“¹⁰⁴

Je-li pojednáváno o povaze základního pravidla míry důkazu, nelze v tomto smyslu opomenout současnou právní úpravu a soudní praxi. Navzdory významu, který otázka míry důkazu pro civilní soudní řízení představuje, je nutno konstatovat, že tento pojem bychom v občanském soudním řádu jen těžko našli výslovně vyjádřený. Jeho existenci je třeba podle judikatury vyvodit z ustanovení § 6 OSŘ a § 132 OSŘ. „*V řízení soud postupuje předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, (...) aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny.*“¹⁰⁵ Podstatné pro vyjádření míry důkazu je opět ono „spolehlivé zjištění“. Právě z tohoto neurčitého sousloví lze míru důkazu totiž interpretovat tak, že je třeba dosáhnout vysoké míry vnitřního přesvědčení soudce, nikoli pouze převažující pravděpodobnosti, neboť pouze na základě spolehlivého zjištění lze dosáhnout „spravedlivého“ rozhodnutí.

V této souvislosti je rovněž zajímavé zmínit nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 20. 08. 2014, sp. zn. I. ÚS 173/13, v němž se Ústavní soud zabýval otázkou „vysokého důkazního standardu“. V tomto nálezu Ústavní soud konstatoval, že „*české civilní procesní právo žádnou obecnou míru požadované pravděpodobnosti pro unesení důkazního břemena nezná.*“ S tímto závěrem však podle autorky této práce nelze souhlasit hned z několika důvodů. Je na jisto postavené, že civilní soudní řízení je ovládáno zásadou volného hodnocení důkazů.¹⁰⁶ Uplatněním této zásady tak soudce volným hodnocením důkazů dospívá

---

¹⁰² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 34 – 35.

¹⁰³ Tamtéž, str. 35.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 36.

¹⁰⁵ Viz § 6 OSŘ.

¹⁰⁶ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 22 – 28., MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 107 – 108.

k vnitřnímu přesvědčení, zdali byl určitý důkaz úspěšně podán, resp. zdali se v konkrétní věci podařilo dosáhnout potřebné míry pravděpodobnosti. Platí-li však v civilním řízení zásada volného hodnocení důkazů na straně jedné, nelze zároveň popřít existenci míry důkazu na straně druhé, neboť by nedávalo žádný logický smysl, aby zákonodárce vytvářel podmínky pro hodnocení důkazů soudcem, ale pak odmítl výsledek této činnosti. Rovněž lze proti tvrzení Ústavního soudu namítat, že pokud by skutečně „žádná obecná míra požadované pravděpodobnosti“ neexistovala, byla by pak důsledkem *ad absurdum* situace, kdy soud nemůže vydat žádné rozhodnutí, neboť by nebyl schopný náležitě zjistit skutkový stav, resp. by nebyl schopný určit, který důkaz lze považovat za prokázaný a který nikoli.

Z opačného úhlu pohledu lze výrok Ústavního soudu kritizovat v té rovině, že pokud by skutečně civilní procesní právo nemělo „žádnou míru požadované pravděpodobnosti“, ale současně by byla uplatňována zásada volného hodnocení důkazů, mohl by soudce svévolně určovat míru důkazu v konkrétní věci čistě na základě svého uvážení bez možnosti uplatnění jakéhokoli objektivizujícího korektivu. V souvislosti s problematikou zásady volného hodnocení důkazů a otázkou míry důkazu Macur trefně tento problém vysvětluje: „*Soudce volným hodnocením důkazů dospívá k závěru, zda v konkrétní věci bylo (...) obecně a abstraktně stanovené míry důkazu dosaženo.*“¹⁰⁷ Nelze se však domnívat, že by snad v důsledku uplatnění zásady volného hodnocení důkazů měla být otázka míry důkazu v určitém řízení rovněž posuzována pouze podle volného uvážení soudce. „*Takový přístup by mohl vést k libovůli a k výraznému ohrožení právní jistoty.*“¹⁰⁸ Je proto obecně přijímáno, že míra důkazu musí být stanovena zákonodárcem, naopak problematika hodnocení důkazů ze své povahy vylučuje, aby tato byla legislativně upravena, neboť by docházelo k nepřijatelnému omezení úsudku soudce v rámci hodnocení důkazů.¹⁰⁹ Na základě výše uvedených argumentů nelze než konstatovat, že obsah pojmu míry důkazu, rovněž jako otázka vnitřního přesvědčení soudce na své legislativní vyjádření čekají dodnes.

---

¹⁰⁷ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 22.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 22.

¹⁰⁹ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 107 – 108.

3.3. Problematika míry důkazu z hlediska právní vědy

Odpověď na složitou otázku povahy míry důkazu lze nalézt i v teoriích, jež se snaží tuto problematiku komplexně zpracovat. Rozhodujícím kritériem ve stanovení míry důkazu je, jak známo, vnitřní přesvědčení soudce, na něž lze nahlížet ze tří perspektiv – zaprvé může být pojem vnitřního přesvědčení chápán čistě jako vnitřní pocit soudce o tom, že určité skutečnosti nastaly či nikoli. Proto je tato teorie označována jako subjektivní.¹¹⁰ Naopak objektivní teorie,¹¹¹ která se vyvinula jako protiklad té subjektivní, klade důraz na zjištění objektivní, empirické pravděpodobnosti. Třetí přístup, tzv. objektivně-subjektivní teorie či podle terminologie Lavického teorie smíšená,¹¹² kombinuje prvky z obou výše zmíněných teorií, a za rozhodující je považováno „*vnitřní přesvědčení soudce, které souhlasí se zákony správného myšlení, s objektivními zákonitostmi přírodních jevů a sil i s obsahem obecně uznávaných zkušenostních věd.*“¹¹³ Tato kompromisní teorie přebírá prvky jak ze subjektivní, tak i objektivní teorie.

Subjektivní teorie, jejíž podstata spočívá v důrazu na proces osobního poznání pravdivosti skutkových tvrzení, ve své ryzí podobě není uznávána ani svými hlavními představiteli.¹¹⁴ Za kritický nedostatek je považováno zejména riziko libovůle v rozhodovací praxi soudce, neboť pokud by tato teorie byla uplatňována bez jakéhokoli korektivu, soudce by nebyl vázán žádnými objektivizujícími požadavky.¹¹⁵ Macur v této souvislosti upozorňuje, že by v důsledku aplikace subjektivní teorie mohl být proces dokazování zúžen na pouhé psychologické ovlivňování soudce, nikoli na tvrzení skutečností podstatných pro řízení.¹¹⁶ Z tohoto důvodu byla subjektivní teorie od svého vzniku

---

¹¹⁰ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 97. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 25.

¹¹¹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 25.

¹¹² Tamtéž, str. 27 – 28.

¹¹³ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 98.

¹¹⁴ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 133.

¹¹⁵ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 97., MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 133 – 138.

¹¹⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 97.

modifikována objektivními požadavky na povahu vnitřního přesvědčení, ačkoli i o jejich konkrétní podobě se vedly diskuze.¹¹⁷

Objektivní teorie klade požadavek na soudce, aby v rámci objasňování skutkového stavu dosáhl objektivní pravdy, resp. aby byla prokázána objektivní míra důkazu.¹¹⁸ Z tohoto hlediska lze hovořit o dvou rovinách, jak má být pravda zjištěna. První koncept je založen na zásadě materiální pravdy, a své uplatnění našel zejména v bývalých totalitních režimech Sovětského svazu. Druhý způsob, jak dosáhnout objektivní pravdy spočívá ve stanovení míry pravděpodobnosti, nicméně i tato koncepce naráží na obtíže. „*Problémem však zůstává samotné vymezení tohoto pojmu, které podle názoru některých procesualistů nevzbuzuje pochybnosti pouze v případech stanovení „pravděpodobnosti ve smyslu přírodovědeckého důkazu.“*¹¹⁹ Zastánci objektivní teorie míry důkazu se tak nejčastěji přiklánějí k matematickému vyjádření, a to konkrétně k procentuální škále, díky níž systematizují pojem pravděpodobnosti.¹²⁰ Pokud by tak byla aplikována čistá podoba objektivní teorie a došlo-li by k rozporu mezi subjektivním pocitem soudce, který by tvrzenou skutečnost hodnotil jako pravdivou, a matematickým vyjádřením, považující onu skutečnost za vyvrácenou, nesmělo by být v rámci vydání soudního rozhodnutí podle objektivní teorie k vnitřnímu přesvědčení soudce vůbec přihlíženo. Lavický koncepci objektivní teorie míry důkazu vyvrací a trefně poznamenává: „*Těžko lze přiřazovat procenta k něčemu, co nelze matematicky vůbec vyjádřit.*“¹²¹ V této souvislosti rovněž poukazuje na paradox, který by vznikl v případě aplikace objektivní teorie míry důkazu, a zároveň uplatnění zásady volného hodnocení důkazů a zásady přímosti. „*Nedává rozumný smysl na straně jedné soudci přiznávat volnost v hodnocení důkazů v konkrétní věci a vytvářet mu k tomu předpoklady pomocí zásady přímosti, a přitom na straně druhé mu obecně ukládat, že musí určitou skutečnost považovat za prokázanou, přestože o ní není vůbec vnitřně přesvědčen.*“¹²² Macur rovněž v otázce objektivní teorie míry důkazu dospívá k závěru, že v procesu zjišťování

---

¹¹⁷ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 133 – 134.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 138.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 138.

¹²⁰ Tamtéž, str. 138 – 139.

¹²¹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 28.

¹²² Tamtéž, str. 29.

skutečností je nutno nalézt soulad (volného) hodnocení důkazů, vnitřního přesvědčení soudce a poznávaných skutečností.¹²³ „Zákonodárce může sice různým způsobem upravovat míru důkazu (...), avšak k závěru, že požadovaná míra důkazu byla či nebyla dosažena, může soudce dospět jen na základě svého plného vnitřního přesvědčení.“¹²⁴

Za správnou je tak podle Macura i Lavického považována teorie objektivně - subjektivní či teorie smíšená.¹²⁵ Jde o kompromisní řešení, které kombinuje některé prvky vnitřního přesvědčení soudce s požadavky na objektivizaci jeho závěrů. „Teprve vazba soudcovského vnitřního přesvědčení na objektivní řád věcí zakládá důvěryhodnost a přesvědčivost soudního rozhodnutí i možnost objektivního přezkoumání jeho správnosti v instančním postupu.“¹²⁶ V této souvislosti Macur rovněž vyvrací častý názor, že by snad vnitřní přesvědčení soudce mělo představovat slabinu justičního systému. Kritérium vnitřního přesvědčení soudce, který je nezávislý a nestranný, naopak považuje za nejlepší možnou záruku, jak objasnit skutkový stav a poskytnout ochranu skutečným soukromým právům a oprávněným zájmům účastníků.¹²⁷ „Toto subjektivní vnitřní přesvědčení soudce je právě jednou z nejvýznamnějších garancí objektivní správnosti jeho rozhodnutí“.¹²⁸ Macur i Lavický se však jednoznačně shodují na tom, že vnitřní přesvědčení soudce má být usměřováno maximální možnou objektivitou a racionálností v procesu vytváření si úsudku.¹²⁹ Objektivizace vnitřního přesvědčení zpravidla spočívá v náležitém odůvodnění rozhodnutí, zejména pak ve zdůvodnění těch částí rozsudku, jež se týkají hodnocení

---

¹²³ MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 163.

¹²⁴ Tamtéž, str. 164.

¹²⁵ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 98. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 29 – 30. MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001, str. 138 – 144.

¹²⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 97.

¹²⁷ Tamtéž, str. 96.

¹²⁸ Tamtéž, str. 102.

¹²⁹ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 97., LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 30.

důkazů, rovněž jako v opatření, díky němuž je rozhodováno v kolegiálním orgánu, resp. soudním senátu.¹³⁰

Na základě výše popsaných důvodů autorka této práce dospěla k závěru, že nelze souhlasit s objektivní teorií míry důkazu, rovněž jako s ryzím pojetím subjektivní teorie míry důkazu. V případě objektivní teorie se nelze ztotožnit především s jejím užitím, je-li zároveň v právní řádu připuštěna zásada volného hodnocení důkazů, jakožto i zásada přímosti. Odhlédneme-li však od konfliktu teorie objektivní se zásadou volného hodnocení důkazů, bylo by s trochou nadsázky možné konstatovat, že tato teorie by v konečném důsledku učinila z role soudce pouhý „živý algoritmus“ bez vlastní vůle, který by deterministicky rozhodoval na základě vložených vstupů. Z uvedeného je zřejmé, že objektivní teorie je ze své podstaty chybná. Nepřijatelná je rovněž čistá subjektivní teorie, jejíž největší nedostatek spočívá v možné libovůli soudce, což by bezpochyby odporovalo účelu civilního soudního řízení. Za správnou tak podle mínění autorky textu musí být považována teorie objektivně-subjektivní, která vytváří vazbu mezi vnitřním přesvědčením soudce a objektivními kritérii, díky čemuž je vytvořen největší potenciál pro vydání „spravedlivého“ rozhodnutí.

---

¹³⁰ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 30.

4. Důkazní břemeno

4.1.1. Pojem důkazního břemena

Pojem důkazního břemena lze těžko definovat a jedná se o sousloví, které je z mnoha důvodů zavádějící. Tato skutečnost je způsobena zejména tím, že důkazní břemeno v sobě obsahuje vnitřně strukturované kategorie plnící odlišné funkce.¹³¹ Samotný problém ve vymezení důkazního břemena předestírá Lavický: „*Především je nutno rozlišovat subjektivní důkazní břemeno od objektivního důkazního břemena, a od nich obou pravidla upravující důkazní břemeno (...). Často se dále diferencuje mezi abstraktním a konkrétním důkazním břemenem. Je tak zcela zjevné, že nelze pracovat s obecným pojmem důkazního břemena, ale je nutno mezi jednotlivými jevy, které jsou pod tímto pojmem skryty, rozlišovat.*“¹³² Z uvedeného vyplývá, že aby mohl být obsah obecného pojmu důkazního břemena skutečně vyčerpán, bylo by nutné do jeho definice zahrnout všechny složky těchto dílčích struktur, které až ve vzájemné souvislosti vystihují skutečnou povahu důkazního břemena. Z tohoto důvodu se autorka této práce nesnaží pojem důkazního břemena prozatím vyjádřit, neboť vnímá potřebu nejprve porozumět jeho jednotlivým aspektům.

Institut důkazního břemena byl v průběhu historie civilně právní vědy měněn a zpřesňován.¹³³ Zprvu byl vnímán pouze ve smyslu subjektivního důkazního břemena, tedy tak, který z účastníků řízení je povinen navrhnout důkazy k prokázání rozhodných skutečností.¹³⁴ Až později byl pojem důkazního břemena obohacen o rovinu, jež dnes označujeme jako objektivní důkazní břemeno, která stanoví, komu jde k tíži neobjasnění skutkového stavu.¹³⁵ V průběhu dalšího vývoje byla zjištěna potřeba existence zvláštních právních norem, které by mohly

---

¹³¹ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 18., LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 17.

¹³² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 17.

¹³³ MACUR, J. *Důkazní břemeno a teorie o uplatňování pravděpodobnosti při hodnocení důkazů v civilním soudním řízení*. Právník. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 1995, roč. 134, č. 4, str. 356.

¹³⁴ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 17. cit. In. LAUMEN, H. W. in Baumgärtel, G. – Laumen, H. W. – Prütting, H. *Handbuch der Beweislast. Grundlagen*. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 167. PRÜTTING, H., *Beweislast und Beweismaß. Der Einfluss Leo Rosenbergs und Karl Heinz Schwabs auf die Entwicklung eines modernen Beweisrechts*. Zeitschrift für Zivilprozess, 2010, č. 2, str. 139. „*Cituje se zejména Paulus (...) a Marcian (...).*“

¹³⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 16.

být aplikovány v případě, že skutkový stav zůstal neobjasněn, čímž došlo k opětovnému rozvinutí tohoto institutu.¹³⁶

Důkazní břemeno (lat. *onus probandi*) představuje v civilním soudním řízení zcela zásadní roli. Jednak umožňuje vydat soudní rozhodnutí, ačkoli v důsledku skutkové nejistoty nedošlo k jeho úplnému objasnění, zadruhé plní funkci významného stimulu procesních stran k tomu, aby se ony aktivně podílely na objasňování skutečností právně relevantních pro řízení, čímž by od sebe odvrátily nepříznivé rozhodnutí ve věci samé.¹³⁷ Lze tak konstatovat, že institut důkazního břemena ve všech svých dílčích aspektech tvoří tzv. páteř celého soudního řízení,¹³⁸ neboť jak bylo popsáno výše, ovlivňuje jednání účastníků řízení po celou dobu vedení procesu. Jeho vliv se však projevuje i před samotným zahájením řízení, když nutí subjekty práva zvažovat, zdali s ohledem na důkazní situaci má vůbec význam soudní spor zahájit.¹³⁹

V souvislosti s výše popsány problémy týkajícími se vyjádření obecného pojmu důkazního břemena si lze klást otázku, zdali by toto označení mělo zůstat zachováno vzhledem ke všem jeho nedostatkům. Odpověď na tuto otázku předkládá Lavický.¹⁴⁰ V této souvislosti konstatuje, že zavedení nové terminologie by ve svém důsledku mohlo napáchat řadu nedorozumění a zmatků, tudíž se přiklání k zachování tohoto běžně užívaného pojmu, ovšem s důrazem na důsledné vnímání jeho vnitřní struktury.¹⁴¹

Ačkoli je pojem důkazního břemena oprávněně považován za „páteř civilního soudního řízení“ a představuje tak stěžejní institut procesního

---

¹³⁶ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 17.

¹³⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 71 – 72.

¹³⁸ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 17. cit. In. LAUMEN, H. W. in Baumgärtel, G. – Laumen, H. W. – Prütting, H. *Handbuch der Beweislast*. Grundlagen. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 166 - 167. GOTTWALD, P. *Grundprobleme der Beweislastverteilung*. Jura, 1980, č. 5, str. 225, MACUR, J. *Důkazní břemeno a teorie o uplatňování pravděpodobnosti při hodnocení důkazů v civilním soudním řízení*. Právník. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 1995, roč. 134, č. 4, s. 20.

¹³⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 18.

¹⁴⁰ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017.

¹⁴¹ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 19., MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 11.

práva, jeho zákonnou definici v současném právním řádu nalezneme jen těžko.¹⁴² Na rozdíl od zákonodárce však Nejvyšší soud ČR vymezuje pojem důkazního břemena takto: „*Důkazním břemenem se rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení nebyla prokázána jeho tvrzení a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem důkazního břemene je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí o věci, pro nečinnost účastníka (...) nebo vůbec (objektivně vzato) nemohla být prokázána. Rozsah důkazního břemena, tedy okruh skutečností, které konkrétně musí účastník prokázat, zásadně určuje hmotněprávní norma, tedy právní předpis, který je na sporný vztah aplikován. Odtud také vyplývá, kdo je nositelem důkazního břemena, tj. které skutečnosti je každý z účastníků povinen prokázat. Závěr o tom, že účastník neunesl důkazní břemeno, lze učinit jen tehdy, jestliže zhodnocení důkazů, které byly za řízení provedeny (...) neumožňuje soudu přijmout závěr ani o pravdivosti tvrzení účastníka, ani o tom, že by bylo nepravdivé (...).*“¹⁴³ Definice pojmu důkazního břemena tak v sobě zahrnuje obě jeho vnitřní složky, tedy objektivní i subjektivní důkazní břemeno, rovněž jako odkaz na pravidla dělení důkazního břemena a jejich funkci. Tyto jednotlivé aspekty budou podrobně rozvedeny níže. Bude-li však v následujících pasážích pojednáváno o důkazním břemenu v obecném smyslu, má se na mysli vzhledem k bezvadnému vymezení pojmu Nejvyšším soudem ČR právě tato definice.

4.2. Stav *non liquet*

Po provedeném dokazování mohou nastat v zásadě tři procesní situace – soudce nabude vnitřního přesvědčení o pravdivosti skutkových přednesů, nebo je naopak bude považovat za vyvrácené. Třetí možností je stav objektivní nejistoty, tedy stav, kdy soudce navzdory provedenému dokazování nadále pochybuje o pravdivosti skutkových tvrzení.¹⁴⁴ Tato situace je označována jako stav *non liquet*. Zatímco pokud nastanou první dvě možnosti, vydá soud takové

---

¹⁴² Tato skutečnost reflektuje vývoj civilního procesu v Rakousku či Německu. V těchto právních rádech výslovná definice pojmu důkazního břemena rovněž není uvedena. Srov. MACUR, J. *Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Bulletin advokacie [online]. 1999, č. 2, str. 21 [cit. 23.2.2023].

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1650/2007. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 23. 2. 2023].

¹⁴⁴ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 100.

rozhodnutí, které koresponduje se zjištěným skutkovým stavem, v případě, že nastane stav *non liquet*, soud rozhodne podle pravidel dělení důkazního břemena, protože navzdory nastalé objektivní nejistotě, v níž soudce nemůže nabýt vnitřní přesvědčení o existenci či neexistenci určité skutečnosti, má povinnost ve věci rozhodnout.¹⁴⁵ Pokud by totiž odmítl v důsledku nastalé nejistoty o rozhodných skutečnostech vydat meritorní rozhodnutí, byl by takový postup považována za protiústavní, neboť by došlo k tzv. *denegatio iustitiae*, odepření spravedlnosti.¹⁴⁶ Jsou-li dány procesní podmínky k rozhodnutí, musí být rozhodnuto zpravidla dvěma způsoby - žalobě lze vyhovět či ji naopak zamítnout.¹⁴⁷

Aby však soud mohl rozhodnout podle pravidel dělení důkazního břemena, musí nejprve v rámci hodnocení důkazů dojít k závěru, že tvrzené skutečnosti procesními stranami jsou nejasné, nedostatečné a zároveň, že dokazování bylo ve svých možnostech zcela vyčerpáno. „*Skutkový přednes strany je možná pravdivý, ale možná nepravdivý, resp. skutečnost možná nastala, možná nenastala.*“¹⁴⁸ Skutková nejistota v takovém případě souvisí i s otázkou právního posouzení, neboť není zřejmé, zdali má soudce ve stavu *non liquet* vycházet z poměrů určených hmotněprávní normou. Není totiž jisté, zdali lze přiznat právní následky z ní vyplývající, zůstal-li neobjasněný některý znak její skutkové podstaty.¹⁴⁹ Nelze však řešení objektivní skutkové nejistoty nechat na volné úvaze soudce, neboť takový přístup by umožňoval nepřípustnou nahodilost a ohrožoval by tak princip předvídatelnosti soudního rozhodování. Na roveň tomuto přístupu lze jistě vytknout i nepřijatelné riziko svévole.¹⁵⁰ Z podaného výkladů je tak patrná jasná potřeba formulace určitého právního pravidla, které by poskytovalo odpověď na to, jak situaci *non liquet* předvídatelně vyřešit. Pravidlo, které toto vhodným způsobem stanovuje, se nazývá objektivní důkazní břemeno a plyne z něj, která z procesních stran nese riziko důkazní nouze.¹⁵¹ „*Důsledky nejistoty nese*

---

¹⁴⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 40.

¹⁴⁶ Tamtéž. Srov. Čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

¹⁴⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 23.

¹⁴⁸ Tamtéž, str. 23.

¹⁴⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 38.

¹⁵⁰ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 23.

¹⁵¹ Tamtéž.

účastník, jehož úspěch ve sporu závisí na použití právní normy, upravující skutkové předpoklady uplatněného nároku. ¹⁵²

Je všeobecně uznáváno, že stav *non liquet* může nastat ohledně nejistoty týkající se skutkového stavu, nikoli právního posouzení.¹⁵³ Existuje-li totiž objektivní nejasnost ohledně právního posouzení, má být tato vyřešena pomocí standardních interpretačních metod.¹⁵⁴ Soudce tak nejasné zákonné ustanovení či smluvní ujednání vyloží, neboť se uplatní zásada *iura novit curia*.¹⁵⁵ Pokud však panuje nejistota ohledně tvrzených skutečností účastníků a nelze tyto pochybnosti dalším dokazováním odstranit, jedná se o stav *non liquet* a musí být vydáno rozhodnutí podle pravidel dělení důkazního břemena. Lavický v tomto smyslu dovozuje, že je třeba důsledně rozlišovat otázky skutkové a právní, neboť „*pouze otázka skutková zakládá stav non liquet a pouze v této oblasti se mohou uplatnit pravidla dělení důkazního břemena.*“ ¹⁵⁶

4.2.1 Metody překlenutí stavu non liquet

Obsah základního pravidla dělení důkazního břemena je důsledkem dlouhodobého historického vývoje. Již na přelomu devatenáctého a dvacátého století byla uplatňována tzv. Leonhardova teorie. Její podstata spočívala v tom, že důkazní břemeno představovalo pouhý reflex práva hmotného. „*Podle Leonharda se každé subjektivní hmotné právo, které soud přizná procesní straně, musí zakládat na dokázaných skutečnostech.*“ ¹⁵⁷ Účinky právní normy nejsou v tomto pojetí vázány na objektivní existenci skutečností, ale na materiální normu. Proto není podle této teorie zapotřebí rozlišovat stav *non liquet*, neboť pokud jsou rozhodné skutečnosti nedokazatelné, nelze ani aplikovat určitou právní normu, neboť chybí její materiální předpoklad.¹⁵⁸ Leonhard rozlišoval skutečnosti na „dokazatelné“ a „nedokazatelné“, nikoli jako dnes na skutečnosti „prokázané“, „vyvrácené“ a „neobjasněné“. ¹⁵⁹ „*Kategorie „neprokázáno“ v sobě*

---

¹⁵² MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 24.

¹⁵³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 38 – 39.

¹⁵⁴ Tamtéž, str. 39.

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 39.

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 39.

¹⁵⁷ Tamtéž, str. 14.

¹⁵⁸ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 14.

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 14 – 15.

*zahrnuje bez bližšího rozlišení jak situace, kdy pravdivost skutkového přednesu byla vyvrácena, tak i případy, kdy pravdivost nebo nepravdivost takového skutkového přednesu zůstala neobjasněna.*¹⁶⁰ Pokud v řízení nastala „nedokazatelná“ skutečnost, pak v jejím důsledku došlo k zamítnutí žaloby. Macur teorii Leonhardovu vyvrací, když konstatuje, že tato je „nesprávná v samých základech.“¹⁶¹ Jako stěžejní problém spatřuje v nepochopení vztahu mezi právem hmotným a procesním. „*Materiální právo totiž spojuje účinky svých norem s existencí určitých právních skutečností, nikoli s jejich dokazatelností.*“¹⁶² Je zapotřebí důsledně odlišovat civilní procesní právo jako samostatné odvětví, které není součástí občanského práva hmotného. Nelze se proto domnívat, že by snad existence určité skutečnosti byla podmíněna hmotným právem, neboť otázka, zdali bude inkriminovaná skutečnost prokázána, spadá výlučně do oblasti dokazování, ergo civilního procesu. „*Soudce svým rozhodnutím nevytváří subjektivní hmotná práva, ale tato práva „nalézá“, aby jim mohl poskytnout náležitou ochranu.*“¹⁶³ Je proto zřejmé, že problematika „dokazatelnosti“ bezprostředně nesouvisí s materiální normou, nicméně tato je až výsledkem dokazovací činnosti, v jejímž průběhu je zjišťován skutečný stav věci. Macur polemiku shrnuje, že „*strany musejí dokazovat soudu nikoli „dokazatelnost“ skutečností hmotného práva, ale jejich existenci.*“¹⁶⁴ Rovněž Lavický ve své monografii odmítá Leonhardovu teorii a považuje ji ve všech svých bodech za překonanou.¹⁶⁵

Patrně první, kdo překonal teorii Leonhardovu spočívající na nesprávném závěru o tom, že by snad právní následky měly být vázány s dokazatelností určitých právních skutečností, byl Rosenberg. Jde o jednoho z nejvýznamnějších procesualistů, jehož vliv na oblast důkazního břemena je nezpochybnitelný.¹⁶⁶ Ve své práci poukázal na to, že „*z hlediska hmotného práva je relevantní pouze*

---

¹⁶⁰ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 91.

¹⁶¹ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 15.

¹⁶² Tamtéž, str. 15.

¹⁶³ Tamtéž, str. 15.

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 15.

¹⁶⁵ Viz LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 92 – 95.

¹⁶⁶ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 95. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 17.

*existence či neexistence právních skutečností, nikoli jejich dokazatelnost.*¹⁶⁷ V důsledku této teze pak může v průběhu dokazování nastat situace, kdy je skutkový stav objasněn, tedy vyvrácen či prokázán, nebo neobjasněn, tedy nastává stav objektivní nejistoty. Proto Rosenberg uznává stav *non liquet*. Ačkoli správně poukázal na stav objasněno – neobjasněno, postavil Rosenberg bez přesvědčivých argumentů na roveň stavu *non liquet* skutečnosti vyvrácené, čímž podle něj nelze aplikovat normy hmotného práva, jichž se procesní strana dovolává.¹⁶⁸ Jinými slovy soudce může uplatnit materiální normu pouze v tom případě, pokud je o pravdivosti skutkových tvrzení, která odpovídají všem znakům její skutkové podstaty, přesvědčen. „*Za neobjasněného skutkového stavu nelze právní normu použít, a proto nepříznivé právní následky půjdou k tíži té strany, k jejímuž vítězství by bylo použití této právní normy nezbytné, (...).*“¹⁶⁹ Z tohoto vyplývá obecně známé pravidlo, že každá procesní strana nese důkazní břemeno ohledně těch skutkových předpokladů, jež odpovídají jí příznivé právní normě.¹⁷⁰

Kritika Rosenbergovy teorie spočívá zejména na problematičnosti úvahy, že by snad stav objektivní nejistoty měl být postaven na stejnou úroveň jako stav, kdy jsou skutková tvrzení vyvrácena, rovněž jako Rosenbergův nejednoznačný názor na otázku pravidel dělení důkazního břemena.¹⁷¹ Macur v otázce existence pravidel dělení důkazního břemena podle Rosenbergova mínění vychází z jeho teze, která zní: „*nepříznivé následky nejistoty o určitých skutečnostech vždy musí nést procesní strana, jejíž úspěch ve sporu závisí na existenci těchto skutečností.*“¹⁷² Macur však s touto úvahou nesouhlasí a namítá, že nejistota ohledně skutečností nemusí automaticky zatížit nepříznivými následky tu stranu, jejíž úspěch je ve sporu závislý na těchto skutečnostech.¹⁷³ Dále rozvíjí svoji tezi

---

¹⁶⁷ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 17.

¹⁶⁸ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 95 – 98. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 18 – 20.

¹⁶⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 96.

¹⁷⁰ Tamtéž, str. 96.

¹⁷¹ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 95 – 98. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 19 – 23.

¹⁷² MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 19.

¹⁷³ Tamtéž, str. 19.

o otázku negativní a pozitivní právní fikce, přičemž dochází k závěru, že odpověď na to, zdali bude v případě stavu *non liquet* uplatněna fikce pozitivní či negativní, vyplývá právě z pravidel dělení důkazního břemena.¹⁷⁴

Na Rosenbergovu teorii navázal Schwab, který se její nedostatek snažil překonat tzv. „operačním pravidlem“.¹⁷⁵ Toto lze charakterizovat jako zmocnění soudce k tomu, aby stav *non liquet* považoval za rovnocenný situaci, kdy je skutkový stav vyvrácen.¹⁷⁶ Z operačního pravidla pak vyplývá, že v případě stavu objektivní nejistoty soudce rozhodne stejně, jako kdyby byla skutková tvrzení vyvrácena. Stěžejní problém je však podle kritiků stejný jako v případě kritiky teorie Rosenbergovy – pokud by totiž byla jejich koncepce překonání stavu *non liquet* správná, bylo by možné „všechny hmotněprávní znaky rozdělit na ty, které jsou příznivé jedné straně, a na ty, které jsou příznivé straně druhé.“¹⁷⁷

Otázku, jak naložit se stavem objektivní nejistoty výrazně posunul též Leipold, když na základě složitých koncepcí konstatuje, že „při neobjasněném skutkovém stavu nelze učinit závěr ani o tom, že právní norma má být použita, ale ani že použita být nemá.“¹⁷⁸ Východiskem jeho úvah byl zejména problém aplikace právní normy v případě zjištěného skutkového stavu a jejich význam je dodnes respektován.¹⁷⁹ Leipold obohatil úvahy o povaze norem o druhou složku „Jsou to jednak pravidla upravující metodický postup, tedy způsob, jakým má soud překonat stav *non liquet* a dospět k meritornímu rozhodnutí, jednak věcná, obsahová pravidla o dělení důkazního břemena, tedy o úpravě rizika, jež ve sporu zatěžuje jednotlivé procesní strany.“¹⁸⁰ Zejména z nich vyplývají dva závěry. Zaprvé ukázal, že překonat stav *non liquet* lze jedině pomocí zvláštních norem upravujících důkazní břemeno, neboť „pouze normativně stanovené použití právní

---

¹⁷⁴ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 20.

¹⁷⁵ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 99. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 20.

¹⁷⁶ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 99.

¹⁷⁷ Tamtéž, str. 99 – 100.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 102.

¹⁷⁹ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 101 – 102. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 23 – 25.

¹⁸⁰ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 20.

*fikce o dokazování či vyvrácení sporných skutkových znaků může vést k obsahovému řešení situace non liquet.*¹⁸¹ V této souvislosti je podstatné uvědomit si, že důsledkem uplatnění fikce není předstírání, že by určité skutečnosti nastaly či nenastaly v reálném světě, ale tato fikce se týká pouze znaků skutkové podstaty určité právní normy. Zadruhé pak Leipold obohatil problematiku důkazního břemena v té rovině, že správně určil procesněprávní charakter norem upravujících důkazní břemeno.¹⁸²

Musielakova koncepce posouvá problematiku stavu *non liquet* a pravidel dělení důkazního břemena opět dále dopředu. Ve svých úvahách vychází z toho, že účinky právní normy jí lze přiznat právě tehdy, jsou-li naplněny znaky její skutkové podstaty.¹⁸³ Shoduje se tak s Leipoldovou koncepcí v tom ohledu, že pokud nastává objektivní nejistota, není patrné, jakou právní normu aplikovat, aby mohlo být vydáno meritorní rozhodnutí. Rovněž panuje mezi těmito procesualisty shoda na tom, že „*samotná hmotněprávní norma se stavem non liquet nepočítá a neumožňuje jej překonat.*“¹⁸⁴ Proto Musielak uznává existenci pravidel dělení důkazního břemena, kterou důsledně rozlišuje od překonání stavu objektivní nejistoty.¹⁸⁵ Konstruuje tzv. „negativní pravidlo“, díky němuž má být překonán stav *non liquet*, jehož obsahem je negativní právní fikce o tom, že určitý neobjasněný znak skutkové podstaty právní normy naplněn nebyl.¹⁸⁶ V důsledku negativní teorie tak v případě neobjasnění skutkového tvrzení nemůže být právní norma užitá, neboť její skutková podstata nebyla naplněna. Za stěžejní pak Musielak patrně pokládá to, aby pravidla dělení důkazního břemena nebyla odtržena od hmotného práva, resp. aby nebyla vyvozována z práva procesního.¹⁸⁷ Z tohoto důvodu je konstruuje „*ryze negativně, bez jakéhokoli obsahu, který by determinoval postup soudu při rozhodování o samotném obsahu soudního výroku, (...).*“¹⁸⁸

---

¹⁸¹ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 23.

¹⁸² Tamtéž, str. 24.

¹⁸³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 104.

¹⁸⁴ Tamtéž, str. 105.

¹⁸⁵ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 26.

¹⁸⁶ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 105. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 23 – 25.

¹⁸⁷ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 26.

¹⁸⁸ Tamtéž, str. 26.

Tímto přístupem činí pravidla dělení důkazního břemena závislá pouze na normách hmotného práva, zároveň však negativní koncepcí překonává Leipoldovu teorii, neboť ta stanovovala každé pravidlo dělení důkazního břemena k právní normě zvlášť, což v konečném důsledku vedlo k znepráhlednění systému.¹⁸⁹ Macur Musielakovu teorii odmítá. Považuje ji za návrat k Rosenbergově teorii, a to zejména kvůli tomu, že podle Macurova mínění klade Musielak stejnou váhu na stav *non liquet* jako na situaci, kdy je určitá skutečnost vyvrácena.¹⁹⁰ Rovněž kritizuje Musielakovy myšlenky jako vnitřně rozporné, když současně poukazuje na paradox, kdy na jedné straně Musielak uznává potřebu zvláštních pravidel dělení důkazního břemena, která mají být vyvozována z práva hmotného, avšak na straně druhé podle jeho mínění neexistuje rozdíl mezi skutečnostmi právo zakládající a skutečnostmi zabraňujícími vzniku práva, čímž dochází z hlediska dělení důkazního břemena v reflexy hmotněprávních norem k patové situaci.¹⁹¹ Za stěžejní problém Musielakovy teorie pak Macur považuje to, že tato je zaměřena zejména na překlenutí stavu *non liquet*, a „výsledné meritorní soudní rozhodnutí se jeví jako pouhý reflex uplatnění „negativního pravidla“.¹⁹² Dodává, že primárním účelem překonání stavu objektivní nejistoty je vydání meritorního rozsudku, nikoli otázka, jak má soud překonat stav *non liquet*.

Prütting rozvíjí úvahy o povaze pravidel dělení důkazního břemena v té rovině, že stanovuje tzv. „operační pravidlo“.¹⁹³ Ve své práci vychází z teze, že „za existenci stavu *non liquet* není subsumpce pod hmotné právo bez zvláštního pomocného prostředku možná.“¹⁹⁴ Nástrojem, jak překlenout stav objektivní nejistoty je pak podle jeho mínění právě operační pravidlo, jehož obsahem je stanovení právní fikce, které může být negativní, ale i pozitivní povahy. „Operační pravidlo finguje, že určitý znak skutkové podstaty právní normy buď dán je, nebo není.“¹⁹⁵ Otázka, zdali fikce v rámci uplatnění operačního pravidla má být pozitivní či negativní neurčuje samotné toto pravidlo, avšak určují ji pravidla dělení

---

¹⁸⁹ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 105 – 107. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 27 – 28.

¹⁹⁰ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 27.

¹⁹¹ Tamtéž, str. 27.

¹⁹² Tamtéž, str. 29.

¹⁹³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 105

¹⁹⁴ Tamtéž, str. 105

¹⁹⁵ Tamtéž, str. 111.

důkazního břemena. Ta ve své povaze ovlivňují podobu toho, jak bude důkazní břemeno děleno. Z této úvahy pak plyne, že „*dělení důkazního břemena tedy vyplývá z norem upravujících důkazní břemeno.*“¹⁹⁶

Lavický na otázku překlenutí stavu *non liquet* předkládá vlastní obsáhlé stanovisko.¹⁹⁷ Za správný považuje názor spočívající ve třech možnostech, jak může skončit objasňování skutkových tvrzení. Uznává, že může nastat stav „prokázáno“, „vyvráceno“ a „neobjasněno“. Právě poslední způsob, jak soudce může hodnotit určitou skutečnost, tedy stav objektivní nejistoty, však v sobě podle Lavického nese pochybnost o tom, zdali lze právní normě přiznat účinky, není-li zřejmé, zdali byly naplněny znaky její skutkové podstaty. Tímto tvrzením se vymezuje proti Rosenbergovo teorii, jež v případě stavu *non liquet* předpokládá automatické nepoužití dané právní normy. V důsledku nejasnosti ohledně aplikaci či neaplikace právní normy se Lavický přiklání k názoru, že „*k překonání stavu non liquet je naprosto nezbytná existence dalšího pravidla (či pravidel) dávajícího soudci pokyn, jak má rozhodnout, nepodařilo-li se mu objasnit skutkový stav.*“¹⁹⁸ Tímto by pak podle jeho názoru mělo být pravidlo obsahující právní fikci, v jejímž důsledku by byla fingována existence či neexistence určitého znaku skutkové podstaty právní normy. Lavický považuje úvahu o tom, že by snad právní fikce měla mít povahu ryze negativní, za nesprávnou. Negativní fikce je chápána jako „*stav, kdy soudce má rozhodnout tak, jako by nebyl naplněn neobjasněny znak skutkové podstaty; soudce proto právní normu „nepoužije“ (...).*“¹⁹⁹ Naopak v důsledku uplatnění fikce pozitivní dochází k tomu, že neobjasněný znak skutkové podstaty je fingován jako existující, tudíž právní normu lze na danou věc aplikovat. Problematiku vzájemného vztahu hmotněprávní normy a pravidla dělení důkazního břemena, resp. právní fikce lze shrnout tak, že až tato fikce stanovená v pravidlech dělení podává odpověď na otázku, zdali lze inkriminovanou právní normu uplatnit či nikoli.²⁰⁰

Je však otázkou, zdali je pravidlo dělení důkazního břemena ve své povaze skutečně právní normou či nikoli. Lavický se přiklání k názoru,

---

¹⁹⁶ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 114.

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 116 – 128.

¹⁹⁸ Tamtéž, str. 119.

¹⁹⁹ Tamtéž, str. 122.

²⁰⁰ Tamtéž, str. 122.

že „pravidla dělení důkazního břemena musí být součástí norem upravujících důkazní břemeno.“²⁰¹ Účelem takových norem je pak podle Lavického zejména stanovení toho, jak má soudce rozhodnout, nastane-li stav *non liquet*. „Není-li však skutkový stav objasněn, nastává situace, se kterou hmotné právo nepočítá a nemá pro ni žádné řešení.“²⁰² Lze proto bezpochyby konstatovat, že aby soudce mohl vydat meritorní rozhodnutí, je zapotřebí, aby normy upravující důkazní břemeno určovaly nejen obsah takového rozhodnutí, ale též pokyny soudci, jak má se situací naložit. Lavický shrnuje, že nejlepším řešením, jak překlenout stav *non liquet* je ustanovení obecného, základního pravidla dělení důkazního břemena, jež by mohlo být aplikováno ve většině případů stavu objektivní nejistoty. Rovněž v této souvislosti odůvodňuje existenci zvláštních pravidel dělení důkazního břemena, která by podle jeho mínění měla být uplatňována tehdy, když by bylo zapotřebí odlišné úpravy od obecného pravidla.²⁰³ Autorka této práce považuje závěry Lavického za správné.

4.2.2. Otázka povahy norem upravujících důkazní břemeno

Pro správné pochopení všech konotací spojených s institutem důkazního břemena je třeba zabývat se též otázkou jeho právní regulace, tedy zdali jsou normy důkazního břemena hmotněprávní či procesněprávní povahy. Zdaleka se ovšem podle Lavického nejedná pouze o teoretický problém, neboť zaujetí toho či onoho stanoviska vede v praxi k odlišnému řešení v případě např. projednávání věci s cizím prvkem.²⁰⁴ Tato problematika vychází ve své podstatě ze dvou odlišných přístupů. Tím prvním je materiální pohled na normy upravující důkazní břemeno, který se zdá být v současné době již překonaný. Druhé je procesněprávní pojetí, které je Macurem i Lavickým z mnoha důvodů považováno za správné.²⁰⁵

---

²⁰¹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 124.

²⁰² Tamtéž, str. 126.

²⁰³ Tamtéž, str. 127.

²⁰⁴ Tamtéž, str. 237.

²⁰⁵ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 241 – 247. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 157 – 163.

Materiální pojetí norem upravující důkazní břemeno „přiřazuje pravidla dělení důkazního břemena ke stejnému právnímu odvětví, k němuž patří norma, o jejíž použití jde, (...) tj. k právu materie.“²⁰⁶ Tato teze vychází z úvahy, že ty skutečnosti, které jsou předmětem dokazování a ohledně nichž je některý z účastníků řízení zatížen důkazním břemenem, vycházejí z hmotného práva, protože právě hmotněprávní normy určují, které právo se zakládá, zabraňuje svému vzniku či vede k zániku.²⁰⁷ Jinými slovy, hmotněprávní přístup k povaze právní regulace důkazního břemena klade důraz na to, které procesní straně jde k tíži neobjasnění skutkového stavu, tedy na objektivní důkazní břemeno.²⁰⁸ Materiální pojetí norem upravujících důkazní břemeno je však dnes považováno významnými procesualisty za mylné a již vyvrácené.²⁰⁹ Macur formuluje hlavní protiargument materiální teorie tak, že je-li uznáváno civilní procesní právo jako nezávislé právní odvětví, pak nutně musí být normy hmotného práva realizovány až v rámci jeho mezích, tedy v rámci jeho zásad, institutů a procesních pravidel, a tudíž hmotněprávní účinky norem mohou na své adresáty působit až na základě civilně procesních norem.²¹⁰ Dále v této souvislosti proti materiálnímu pojetí důkazního břemena namítá, že pojmy „dokazování“ a „důkaz“ mají bezpochyby procesní povahu, proto sousloví důkazní břemeno, které je z těchto pojmů odvozeno, musí být rovněž povahy procesněprávní.²¹¹ Macur vyvrací i argument, podle kterého má být povaha důkazního břemena odvozena z norem, v nichž je důkazní břemeno upraveno, tedy v normách hmotného práva. Takový důvod zvolené úpravy zákonodárcem vnímá pouze jako praktické vyjádření.²¹²

Procesní pojetí norem upravujících důkazní břemeno vychází z teze, že pravidla dělení důkazního břemena mohou být užita v civilním řízení,

---

²⁰⁶ LAVICKÝ, P.: Důkazní břemeno v civilním řízení soudním. Praha: Leges, 2017, str. 237. cit. In: Leipold, D. in Stein F., - Jonas, M. Kommentar zum Zivilprozessordnung. Band 4 (§§ 253 - 327). 22. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck, 2008, str. 708. Leipold, D. Beweislastregeln und gesetzliche Vermutungen. Berlin: Ducker & Humblot, 1996, str. 67.

²⁰⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 156.

²⁰⁸ Tamtéž, str. 156.

²⁰⁹ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 237 - 246., MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 157 - 163.

²¹⁰ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 157.

²¹¹ Tamtéž, str. 158.

²¹² Tamtéž, str. 158.

proto účinky těchto pravidel mohou být uplatněny pouze v rámci takového procesu.²¹³ „*Hmotné právo neváže právní následky na důkaz skutečností, ale zásadně na jejich existenci (...); pravidla důkazního břemena proto nemohou mimoprocesní stav nijak ovlivňovat.*²¹⁴ Ve prospěch procesního pojetí norem regulujících důkazní břemeno je třeba připomenout, že adresátem takových norem je především soud, který na základě těchto pravidel může vydat rozhodnutí v případě, že nastal stav *non liquet*.²¹⁵ Bylo by však mylné domnívat se, že pro účastníky řízení jsou normy upravující důkazní břemeno bezvýznamné. Pravidla dělení důkazního břemena totiž určují, která procesní strana má tvrdit a prokazovat ty či ony skutečnosti, aby v řízení uspěla.²¹⁶

Zajímavá je v otázce problematiky povahy norem upravujících důkazní břemeno úvaha Lavického, který celý problém štěpí na pojmu procesního práva, resp. tvrdí, že rozpor mezi materiálním a procesním pojetím vzniká z důvodu odlišného pojetí pojmu procesního práva. Zatímco v případě materiální teorie je pojem procesního práva chápán z hlediska norem, na jejichž základě je vydáno soudní rozhodnutí, tedy „*k hmotnému právu patří normy, které určují obsah rozhodnutí*“²¹⁷, v případě procesního pojetí norem regulujících důkazní břemeno je pojem procesního práva vnímán jako nástroj sloužící k ochraně práva v rámci soudního řízení.²¹⁸ Ve své podstatě je tak rozdíl mezi hmotným a procesním právem vymezen předmětem jejich úpravy - hmotné právo stanovuje vzájemná práva a povinnosti adresátů, zatímco procesní právo formuluje postupy, na jejichž základě mohou být práva a povinnosti uplatněna.²¹⁹ Na základě této úvahy pak Lavický konstatuje, že normy upravující důkazní břemeno musí být nepochybně procesní povahy, neboť tyto rozdělují procesní aktivitu stran a dále určují, jaké jsou

---

²¹³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 240.

²¹⁴ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 249 cit. In: Leipold, D. in Stein, F. – Jonas, M. Kommentar zum Zivilprozessordnung. Band 4 (§ § 253 - 327). 22. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck, 2008, str. 708. Kodek, G. E. in Kodek, G. E. – Mayr, P. G. Zivilprozessrecht. 3. vyd. Wien: Facultas, 2016, str. 283. Leipold, D. Beweislastregeln und gesetzliche Vermutungen. Berlin: Duncker & Humblot, 1966, str. 68.

²¹⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 241 cit. In: Leipold, D. Beweislastregeln und gesetzliche Vermutungen. Berlin: Duncker & Humblot, 1966, str. 68.

²¹⁶ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 241.

²¹⁷ Tamtéž, str. 242.

²¹⁸ Tamtéž, str. 242.

²¹⁹ Tamtéž, str. 245.

následky v případě neobjasnění skutkového stavu.²²⁰ Jinými slovy se jedná o formální postup, na jehož základě mohou účastníci uplatnit ochranu svých práv a oprávněných zájmů.

4.3 Objektivní důkazní břemeno

Objektivní důkazní břemeno lze charakterizovat jako právní „*pravidlo, které stanoví, jak má soudce rozhodnout ve věci samé za předpokladu, že podstatné skutkové okolnosti nebyly objasněny a nastal stav objektivní nejistoty o skutečnostech („non liquet“)*“.²²¹ Jinými slovy, tento pojem lze chápat rovněž jako pravidlo stanovující, která z procesních stran nese riziko důkazní nouze, resp. v neprospěch kterého účastníka soudce rozhodne, pokud nastane stav *non liquet*.²²² Jak bylo vysvětleno výše, není totiž přípustné, aby soud v důsledku nejistoty ohledně podstatných skutečností nevynesl žádné rozhodnutí.

Rozhodnutí založené na objektivním důkazním břemenu předpokládá, že skutečnosti významné pro řízení zůstaly neobjasněny, tedy nastal stav *non liquet*. Macur výstižně poznamenává: „*Z hlediska soudce jde o neobjasněnost, resp. objektivní nejistotu o skutečnostech, z hlediska procesní strany o důkazní nouzi.*“²²³ Pokud však soud dospěje hodnocením důkazů k závěru, že určitý skutkový přednes je nepravdivý, resp. že skutečnost, kterou se tím procesní strana snažila prokázat, neexistuje, založí soud takové rozhodnutí na zjištěných skutkových poznacích, nikoli na pravidlech vyplývajících z objektivního důkazního břemena, neboť taková skutečnost byla vnitřním hodnocením soudce objasněna a vyhodnocena jako nepravdivá. Je třeba mít na paměti, že stav, kdy je určité tvrzení vyvráceno, znamená právě to, že skutkový stav byl objasněn, nikoli neobjasněn, a proto soud rozhodne „*na základě zjištěného skutkového stavu věci*“.²²⁴ V tomto smyslu Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 28.02. 2002, sp. zn. 21 Cdo 762/2001 potvrzuje, že „*závěr o tom, že účastník neunesl důkazní břemeno, lze proto učinit jen tehdy, jestliže zhodnocení důkazů, které byly za řízení*

---

²²⁰ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 245.

²²¹ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 11.

²²² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 43.

²²³ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 25.

²²⁴ Viz § 153 odst. 1 OSŘ.

provedeny, neumožňuje soudu přijmout závěr ani o pravdivosti tvrzení účastníka a ani o tom, že by bylo nepravdivé.“

Je obecně uznáváno, že objektivní důkazní břemeno je upraveno v normách hmotného práva.²²⁵ „*Procesní strana musí dokázat skutkové okolnosti, odpovídající skutkovým znakům právní normy, jež je této straně příznivá.*“²²⁶ Jinými slovy, dovolává-li se procesní strana pozitivních účinků určité právní normy, musí skutečnosti zakládající tento nárok také prokázat. Na roveň lze postavit procesní situaci, kdy strana naopak namítá, že existuje určitá skutečnost, která zabraňuje vzniku práva, nebo v jejímž důsledku takové právo zaniklo či je neúčinné. V takovém případě musí procesní strana prokázat existenci této skutečnosti.²²⁷ Macur tuto problematiku rozvíjí na praktickém příkladu sporu o zaplacení kupní ceny. Pro lepší názornost jej autorka této práce rovněž použije. Ke stanovení skutkových znaků, které musí být nepochybně dokázány, bude aplikováno takové hmotněprávní ustanovení o koupi, jehož pozitivních účinků se žalobce dovolává. „*Musí tedy dokázat, že mezi smluvními stranami došlo k uzavření kupní smlouvy, v jejímž rámci se strany dohodly na předmětu koupě, na kupní ceně i na podmínkách její splatnosti.*“²²⁸ Žalobce musí rovněž prokázat svoji vůli plnit sjednaný závazek, pak už je však další vývoj sporu v rukou žalovaného. Mohou totiž nastat v zásadě tři procesní situace, jež všechny vedou k zatížení důkazním břemenem žalovaného, avšak ohledně jiných skutečností. Pokud žalovaný v rámci své obrany zpochybní platnost kupní smlouvy (např. pro rozpor s dobrými mravy apod.), bude nucen danou skutečnost i sám prokázat, neboť se jedná o okolnost zabraňující vzniku práva.²²⁹ Žalovaný ovšem může uznat svůj závazek vyplývající ze smluvního ujednání, nicméně v rámci této obrany může namítnout zánik tohoto závazku např. uhrazením kupní ceny. V takové situaci je opět žalovaný zatížen důkazním břemenem, nicméně ohledně těch skutečností, které se vztahují k zániku závazku.²³⁰

---

²²⁵ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 23., LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017.

²²⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 31.

²²⁷ Tamtéž, str. 31.

²²⁸ Tamtéž, str. 31.

²²⁹ Tamtéž, str. 32.

²³⁰ Tamtéž, str. 32.

Třetí situace se vztahuje k tomu, kdy žalovaný uzná platnost kupní smlouvy i závazek z ní vyplývající, avšak namítne jeho nevymahatelnost v důsledku např. promlčení. Skutečnosti, které je žalovaný tentokrát povinen dokázat, se týkají právě promlčení závazku, resp. uplynutí promlčecí doby, v níž měl žalobce uplatnit svůj nárok.²³¹ Macur doplňuje, že předmětem dokazování mohou být rovněž skutečnosti procesního práva.²³² „*Objektivní důkazní břemeno ohledně pozitivních procesních podmínek zatěžuje pak žalobce, ohledně negativních procesních podmínek (např. danost překážky věci rozsouzené nebo zahájení jiného řízení v téže věci) zase žalovaného.*“²³³ V této souvislosti Macur však upozorňuje, že takovéto vymezení objektivního důkazního břemena nezabavuje soud povinnosti zjišťovat podmínky řízení.²³⁴ Pro vyčerpání problematiky rozložení důkazního břemena mezi žalobce a žalovaného je nutno ještě zmínit, že pokud svědčí pozitivní účinky právní normy oběma stranám, má důkaz podat ta procesní strana, pro kterou je toto snadnější.²³⁵

Objektivní důkazní břemeno neplní pouze funkci nástroje, díky němuž lze vydat meritorní rozhodnutí navzdory objektivní nejistotě týkající se zjišťovaného skutkového stavu, ale jeho vliv se uplatňuje po dobu celou řízení, neboť právě objektivní důkazní břemeno vytváří „páteř celého procesu“. Rozhodující význam má bezpochyby objektivní důkazní břemeno na konci řízení, nicméně jeho působení se uplatňuje v rámci celého civilního procesu. „*Vede např. k zajištění důkazu, jestliže jeho vykonání by bylo později ztíženo nebo znemožněno. Procesní strana si na základě důkazního břemena může ještě před procesem uvědomit své procesní možnosti a následky toho, že se určitá její tvrzení nepodaří dokázat.*“²³⁶ Lavický v otázce významu objektivního důkazního břemena v průběhu procesního dokazování patrně zastává odlišné stanovisko než Macur. Tvrdí, že objektivní důkazní břemeno se samotným dokazováním nespojuje a argumentuje zejména tím, že to je uplatňováno až poté, co byly

---

²³¹ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 32.

²³² Tamtéž, str. 32.

²³³ Tamtéž, str. 32.

²³⁴ Srov. § 103 OSŘ.

²³⁵ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 32. cit. In: Fasching, H. W.: *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*, Wien, 1984, str. 421 a násl.

²³⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 28.

provedeny navržené důkazy procesními stranami, popř. soud vykonal dokazování z vlastní iniciativy, a přesto nedospěl k závěru o pravdivosti či nepravdivosti rozhodných skutkových tvrzení.²³⁷ Tuto problematiku uzavírá takto: „*Objektivní důkazní břemeno tak nastupuje až po samotném dokazování, a je reakcí na jeho bezvýslednost.*“²³⁸ Autorka této práce nesouhlasí s názorem, že by snad objektivní důkazní břemeno nesouviselo s procesním dokazováním. Jeho význam v rámci dokazování vnímá jak před samotným zahájením řízení, když subjekty práva jsou nuceny zvažovat své důkazní možnosti vyplývající právě z objektivního důkazního břemena, tak i v průběhu procesu, a považuje tak oba procesní instituty za vzájemně se doplňující.

Fasching v souvislosti s funkcí objektivního důkazního břemena jakožto „páteří celého dokazování“ hovoří mj. o povinnosti soudu předem určit, které skutečnosti jsou významné pro dokazování, aby se tímto zamezilo zbytečným průtahům v řízení způsobenými právě nejasnostmi, které skutečnosti musejí být prokázány, aby mohla být užita určitá právní norma, na jejímž základě účastník uplatňuje svůj nárok.²³⁹ Macur s Faschingovým názorem souhlasí a doplňuje: „*Pouze za předpokladu správného chápání rizika důkazní nouze a jeho rozdělení mezi procesními stranami v konkrétním sporu může soud správně řídit celý proces a v přípustných mezích ovlivňovat činnost zúčastněných subjektů.*“²⁴⁰ Lavický však tvrdí, že Macur mylně interpretoval Faschingovo pojetí důkazního rizika, když jej nesprávně přisoudil k objektivnímu důkaznímu břemenu, neboť podle Lavického „*Jeho (Faschingovo) základní vymezení pojmů subjektivního a objektivního důkazního břemena ve skutečnosti není v souladu s ustáleným chápáním těchto pojmů.*“²⁴¹ Lavický zároveň samotnou povinnost soudu určit právně významné skutečnosti nepopírá, a naopak tuto povinnost považuje za nepochybnou součást každého civilního procesu, nicméně tato se podle něj nevztahuje k objektivnímu důkaznímu břemenu.²⁴² Objektivní důkazní břemeno je totiž v této konotaci chápáno zejména jako nástroj, jak překlenout stav *non liquet*,

---

²³⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 47.

²³⁸ Tamtéž, str. 47.

²³⁹ Tamtéž, str. 12.

²⁴⁰ Tamtéž, str. 12.

²⁴¹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 44.

²⁴² Tamtéž, str. 45.

který může nastat až po provedeném dokazování, zatímco nutnost stanovit skutečnosti významné pro dokazování nastává již v rámci přípravného řízení.²⁴³ „Vymezení právně relevantních skutečností však nemá nic společného se stavem *non liquet*, který je obecně uznávaným předpokladem uplatnění objektivního důkazního břemena.“²⁴⁴

Rozhodnutí založené na pravidlech objektivního důkazního břemena nereflakuje skutečný hmotněprávní stav a z hlediska soudu není rozhodující, z jaké příčiny stav *non liquet* nastal. „Funkcí důkazního břemena není zprostředkování pravdy, aby soud mohl vycházet z určitého objektivně daného skutkového stavu. Jeho smysl a účel spočívá pouze v tom, aby přes nedostatek skutkových poznatků bylo soudci umožněno vydat meritorní rozhodnutí.“²⁴⁵ Jinými slovy, soud se nezabývá se tím, zdali objektivní skutková nejistota nastala z důvodu procesní nečinnosti účastníka zatíženého důkazním břemenem, či se tento účastník řízení ocitl v důkazní nouzi, nebo se protistraně zdařilo podání protidůkazu.²⁴⁶ Aby mohl soudce dospět k závěru, že nastal stav *non liquet*, musí tak učinit po ukončení ústního jednání, během něhož byla přednesena všechna skutková tvrzení žalobce, a naopak žalovaný uplatnil v rámci své procesní obrany své přednesy ohledně právně relevantních skutečností. Soudce tedy provedl veškeré navržené důkazy a vyčerpал přípusné možnosti procesního dokazování, přesto nedosáhl potřebné míry vnitřního přesvědčení, a byl tak nucen konstatovat, že nastal stav skutkové nejistoty.²⁴⁷

Je nezbytné uvědomit si, že objektivní důkazní břemeno je uplatňováno v rámci sporného i nesporného civilního řízení, rovněž jako v rámci řízení trestního či správního.²⁴⁸ Jelikož se jedná o pravidlo, které je primárně určeno soudu, nikoli účastníkům řízení a vztahuje se k situaci *non liquet*, resp. stanovuje, jak má soud rozhodnout, zůstanou-li podstatné skutečnosti neobjasněny, nelze pochybovat o tom, že objektivní nejistota týkající se podstatných skutečností může nastat bez ohledu na to, zdali jsou za objasnění skutkového stavu zodpovědné

---

²⁴³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 45.

²⁴⁴ Tamtéž, str. 45.

²⁴⁵ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 28.

²⁴⁶ Tamtéž, str. 24.

²⁴⁷ Tamtéž, str. 25.

²⁴⁸ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 48 – 49.

procesní strany či soud. Na problematiku rozsahu uplatnění objektivního důkazního břemena se shodují Macur i Lavický.²⁴⁹ Oba procesualisté shodně argumentují, že objektivní důkazní břemeno působí v řízení ovládaném zásadou projednací i vyšetřovací. „*Bez ohledu na způsob shromažďování skutkového materiálu může vždy v činnosti soudu nastat situace, kdy rozhodné skutečnosti zůstanou neobjasněny a soud zůstane v nejistotě o skutkovém stavu.*“²⁵⁰

Z teoretického hlediska je rovněž zajímavé zabývat se povahou objektivního důkazního břemena – tedy zdali se skutečně jedná o procesní břemeno či nikoli. Je známo, že obecný pojem procesního břemena je definován jako institut, jehož účelem je stimulovat procesní strany k jednání, které je dle zákonodárce žádoucí – konkrétně jde o takové jednání, které svojí podstatou vede k řádnému rozvinutí kontradiktorního sporu, aby mohlo dojít k naplnění účelu civilního soudního řízení. Pokud však účastník řízení nejedná tak, aby procesní břemeno unesl a počíná si např. pasivně, bude zatížen negativními důsledky v podobě nepříznivého rozhodnutí.²⁵¹ Objektivní důkazní břemeno je charakterizováno jako pravidlo, díky kterému lze meritorně rozhodnout i v případě, že nastala objektivní nejistota ohledně podstatných skutečností pro řízení.²⁵² Je zřejmé, že s tímto není spjata žádná možnost, v důsledku které by procesní strana mohla odvrátit nepříznivé následky. „*Objektivní důkazní břemeno totiž není primárně adresováno stranám, ale soudu.*“²⁵³ Z uvedeného tak vyplývá, že objektivní důkazní břemeno není skutečným procesním břemenem.²⁵⁴

Lavický si v souvislosti s povahou objektivního důkazního břemena pokládá otázku, zdali by z důvodu nepřesnosti tohoto označení nebylo možné užívat příhodnější termín. Literatura pojem objektivního důkazního břemena nahrazuje různými formulacemi, zejména pojmy „břemena zjištění“,

---

²⁴⁹ Viz MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 41 – 43. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 48 – 50.

²⁵⁰ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 41.

²⁵¹ Tamtéž, str. 82.

²⁵² Tamtéž, str. 11.

²⁵³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 47. Cit. In. LAUMEN, H. W. - Prütting, H. *Handbuch der Beweislast. Grundlagen*. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 170.

²⁵⁴ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 47.

„materiálního důkazního břemena“, „rizika nezjištění“ či „důkazního rizika“.²⁵⁵ Vznik těchto označení lze patrně přisoudit přirozenému vývoji, v rámci něhož docházelo k uvědomování si problematičnosti, resp. nesprávnosti pojmu objektivního důkazního břemena. Lavický však po důkladném rozboru těchto pojmů dochází k závěru, že „*přes všechny výhrady nezbude, než se spokojit s objektivním důkazním břemenem.*“²⁵⁶ Tak například sousloví „břemeno zjištění“ je nevhodné ze stejného důvodu jako pojem objektivního důkazního břemena – obsahuje totiž označení „břemeno“, ovšem jak bylo vysvětleno výše, ve své podstatě objektivní důkazní břemeno není skutečným procesním břemenem. Zejména pak pojem „rizika nezjištění“ vystihuje podstatu objektivního důkazního břemena podle Lavického nejlépe, nicméně toto označení pak zase v praxi naráží na to, že není příliš známé, a tak je tento pojem zatížen nadměrným rizikem nedorozumění.²⁵⁷

4.4 Subjektivní důkazní břemeno

Subjektivní důkazní břemeno představuje procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že v jeho průběhu nebyla objasněna účastníková tvrzení, a z tohoto důvodu musel soud rozhodnout v jeho neprospěch.²⁵⁸ Jinými slovy, subjektivní důkazní břemeno lze chápat jako zatížení procesní strany nepříznivými následky, pokud se jí nepodaří prokázat ta skutková tvrzení, ohledně nichž jí tíží (objektivní) důkazní břemeno. Právě z toho důvodu, že subjektivní důkazní břemeno určuje, který účastník řízení má navrhnout důkaz k prokázání rozhodných skutečností, bývá rovněž toto výstižně označováno jako tzv. „břemeno vedení důkazu“.²⁵⁹

Co se týká povahy subjektivního důkazního břemena, nelze pochybovat o tom, že se na rozdíl od důkazního břemena objektivního skutečně jedná o ryzí

---

²⁵⁵ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. cit. In. LAUMEN, H. W. in Baumgärtel, G. – Laumen, H. W. - Prütting, H. *Handbuch der Beweislast. Grundlagen*. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 169 – 170 a literaturu tam citovanou. V naší literatuře k tomu viz Štajgr, F. *Důkazní břemeno v civilním soudním sporu*. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1931, str. 89.

²⁵⁶ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 48.

²⁵⁷ Tamtéž, str. 48.

²⁵⁸ Tamtéž, str. 51.

²⁵⁹ Tamtéž, str. 51.

procesní břemeno.²⁶⁰ Z předchozího výkladu je známo, že procesní břemeno lze charakterizovat jako nástroj, který stimuluje procesní strany k určitému jednání. Pokud však kýženému jednání nebude vyhověno, nastanou pro stranu, která procesní břemeno neunesla, nepříznivé právní následky v podobě ztráty pře.²⁶¹ Pro břemeno vedení důkazu je příznačná právě ona motivace účastníků řízení, aby se aktivně podíleli ve vlastním zájmu na objasňování skutkového stavu. „*V tomto smyslu není povinností, nýbrž skutečným procesním břemenem v pravém smyslu slova,*“²⁶² jak uvádí Lavický.

Je velice zajímavé zabývat se vztahem subjektivního a objektivního důkazního břemena, neboť na tuto problematiku nepanují mezi procesualisty stejné názory. Lavický tvrdí, že nelze hovořit o rovnocenném postavení obou těchto institutů.²⁶³ Vychází z teze, že vzhledem k tomu, že důkazy má zájem navrhnout zejména ten účastník řízení, který je v případě jejich neobjasnění ohrožen nepříznivými následky v podobě ztráty sporu, je zřejmé, že rozdělení subjektivního důkazního břemena mezi procesní strany vyplývá z pravidel dělení důkazního břemena objektivního, a proto má menší roli než objektivní důkazní břemeno.²⁶⁴ Rozdílné stanovisko zastává na otázku povahy vztahu subjektivního a objektivního důkazního břemena Macur, když k tomuto nejprve zdůrazňuje, že „*význam subjektivního důkazního břemena je tím vyšší, čím více se procesní strana stává subjektem a přestává být pouhým objektem soudního řízení.*“²⁶⁵ Tato myšlenka patrně reflektuje vývoj civilního procesu, v jehož průběhu docházelo ke stále většímu důrazu na svobodnou vůli procesních stran, rovněž jako k rozvinutí procesní odpovědnosti účastníků za výsledek řízení.²⁶⁶ „*(...) Prosazení rovnosti stran a uplatnění subjektivních procesních práv žalobce i žalovaného v civilním řízení je možné pouze za předpokladu, že procesní strany budou postupovat v řízení s potřebnou disciplinovaností a odpovědností a budou*

---

²⁶⁰ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 51.

²⁶¹ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 82.

²⁶² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 51.

²⁶³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. cit. In. LAUMEN, H. W. in Baumgärtel, G. – Laumen, H. W. - Prütting, H. *Handbuch der Beweislast. Grundlagen*. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 182.

²⁶⁴ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 52.

²⁶⁵ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 13.

²⁶⁶ Tamtéž, str. 13 – 14.

také snášet nepříznivé následky své procesní činnosti.“²⁶⁷ Právě na tomto schématu Macur podtrhuje význam subjektivního důkazního břemena jakožto odpovědnosti účastníka řízení za své jednání v jeho průběhu a dále argumentuje: „(...) *Snad není bez významu skutečnost, že procesní právní teorie i praxe si z historického hlediska uvědomily existenci subjektivního důkazního břemena dříve než břemena objektivního.*“²⁶⁸ Zároveň v tomto smyslu Macur rozporuje i působení subjektivního důkazního břemena jakožto pouhého reflexu objektivního důkazního břemena, resp. zpochybňuje, že by snad účel břemena vedení důkazu byl omezen pouze na stimulující funkci, díky níž by bylo možné zabránit stavu *non liquet*. Tvrdí, že subjektivní důkazní břemeno totiž uplatňuje na civilní soudní řízení svůj samostatný vliv na jeho průběh. „*Soud vykoná důkazy, navržené stranou zatíženou důkazním břemenem, nevykoná však zpravidla důkazy, jež by navrhla strana tímto břemenem nezatížená.*“²⁶⁹ Na základě uvedených argumentů Macur zřejmě souhlasí s pojetím, že by subjektivní a objektivní důkazní břemeno měly být vnímány jako rovnocenné instituty.

Autorka této práce se však ztotožňuje s názorem Lavického, tedy že subjektivní a objektivní důkazní břemeno nelze vnímat jako dva stejně významné instituty, nýbrž tak, že působení subjektivního důkazního břemena je podmíněno existencí objektivního důkazního břemena, a tudíž význam břemena vedení důkazu je logicky menší. Tímto stanoviskem však podle mínění autorky tohoto textu není vyloučeno, aby subjektivní důkazní břemeno plnilo více funkcí než pouhý nástroj, který stimuluje procesní strany k aktivitě, jak zdůrazňuje Macur.

Je-li pojednáváno o subjektivním důkazním břemenem, je rovněž nezbytné zabývat se rozsahem jeho uplatnění. Zatímco totiž důkazní břemeno objektivní působí v řízení sporném, nesporném, trestním i správním,²⁷⁰ neboť ve všech těchto řízeních může nastat objektivní nejistota ohledně skutkového stavu bez ohledu na to, zdali je za zjištění skutečností rozhodných pro řízení odpovědný soud či procesní strana, je nepochybné, že subjektivní důkazní břemeno je uplatňováno

---

²⁶⁷ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 13- 14.

²⁶⁸ Tamtéž, str. 14.

²⁶⁹ Tamtéž, str. 44.

²⁷⁰ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 48 – 49.

pouze v řízení sporném.²⁷¹ Lavický spatřuje příčinu této skutečnosti v současném pojetí zásady projednací.²⁷² Tato klade odpovědnost za objasnění skutkového stavu na procesní strany, které jsou díky kontradiktornímu charakteru sporného řízení stimulovány k objasňování skutkového stavu. „Každá z nich může mít úspěch ve sporu jen natolik, nakolik druhá strana ve sporu podlehne a naopak.“²⁷³ Macur v této konotaci dokonce hovoří o nemožnosti užití pojmového označení subjektivního důkazního břemena v případě, že v řízení nelze uplatnit kontradiktorní charakter.²⁷⁴ Bylo by však nesprávné domnívat se, že by v důsledku uplatnění zásady projednací byla zcela omezena role soudce na pouhého pasivního hodnotitele skutkových tvrzení účastníků řízení, neboť díky konceptu tzv. „materiálního vedení řízení“ je soudci přiznána aktivní role, kterou vykonává prostřednictvím dotazovací, vysvětlovací a poučovací povinnosti.²⁷⁵ Zákodárce zakotvil reflex materiálního vedení řízení mj. v ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ, který umožňuje soudci zahájit dokazování z vlastní iniciativy, jsou-li k tomuto splněny potřebné podmínky.²⁷⁶

Teoretici civilního procesního práva se v této souvislosti zamýšlejí nad tím, zdali v případě postupu podle § 120 odst. 2 OSŘ dochází k potlačení subjektivního důkazního břemena, a tím i procesní odpovědnosti účastníka řízení za objasnění skutkového stavu, či odpovědnost zůstává v díci účastníků navzdory dokazování z iniciativy soudu. Obecně panuje na tuto problematiku mezi odborníky shoda - pokud soud vykoná důkaz i bez návrhu procesních stran, nezaniká tím uplatnění zásady projednací a tím i břemena vedení důkazu.²⁷⁷ Macur v této souvislosti argumentuje: „Tak jako v řízení ovládaném zásadou vyšetřovací nelze vyloučit, aby se jako podpůrný a doplňující faktor uplatnila aktivita účastníků řízení

---

²⁷¹ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 52 - 62., MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 41 - 43.

²⁷² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. Str. 51 - 52.

²⁷³ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 42.

²⁷⁴ Tamtéž, str. 42.

²⁷⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 55. cit. In: Štajgr, F.: *Důkazní břemeno v civilním soudním sporu*. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1931, str. 50.

²⁷⁶ Viz § 120 odst. 2 OSŘ: „Soud může provést jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu. (...)“

²⁷⁷ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995.

při shromažďování důkazního materiálu a objasňování skutkového stavu, podobně ani v řízení ovládaném zásadou projednací nelze vyloučit podpůrně a doplňkově uplatňovanou iniciativu soudu při shromažďování důkazů. Charakter řízení se tím v jednom ani druhém případě nemění.“²⁷⁸ Lavický na otázku možného prolomení zásady projednací v důsledku vykonání důkazu z iniciativy soudu nahlíží podobně jako Macur, totiž že dokazováním podle § 120 odst. 2 OSŘ nedochází k potlačení subjektivního důkazního břemena. K tomuto doplňuje, že odpovědnost za navrnutí důkazů k prokázání svých tvrzení je zpravidla na té procesní straně, kterou tíží (objektivní) důkazní břemeno. Pokud tato strana neoznačí potřebné důkazy k prokázání svých tvrzení, bude soudem nejprve vyzvána v souladu s § 118a odst. 3 OSŘ k tomu, aby svoji nečinnost napravila. Nevyhoví-li však účastník ani po poučení soudu kýženému požadavku, rozhodne soud v její neprospěch.²⁷⁹ V této souvislosti hovoří Lavický o zmírnění subjektivního důkazního břemena, ke kterému dochází v důsledku vyzvání účastníků řízení k doplnění důkazních návrhů či soud sám přistoupí k dokazování podle § 120 odst. 2 OSŘ.²⁸⁰ „(...) *Nepříznivý následek, který straně pro případ neobjasněného skutkového stavu hrozí, nemusí být odvrácen jenom její vlastní aktivitou, ale také v důsledku součinnosti (...) nebo výlučné činnosti (dokazování ex officio) soudu.*“²⁸¹ K tomuto dodává, že břemeno vedení důkazu může být rovněž zmírněno uložením vysvětlovací povinnosti straně nezátížené důkazním břemenem.²⁸² Problematiku vztahu subjektivního důkazního břemena a dokazování podle § 120 odst. 2 OSŘ lze výstižně shrnout Macurovým výrokem: „*Subjektivní důkazní břemeno je výrazem procesní odpovědnosti účastníka řízení za výsledky dokazování, která nemůže být popřena nebo vyloučena zvláštní iniciativou soudu při dokazování skutečností, jejichž objasnění je v zájmu tohoto účastníka.*“²⁸³

---

²⁷⁸ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 43.

²⁷⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 56.

²⁸⁰ Tamtéž, str. 52.

²⁸¹ Tamtéž, str. 52.

²⁸² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 52. cit. In: Gottwald, P. *Grundprobleme der Beweislastverteilung*. Jura, 1980, č. 5. Str. 226.

²⁸³ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 13.

Subjektivní důkazní břemeno lze patrně vnitřně diferenciovat na subjektivní důkazní břemeno abstraktní a konkrétní.²⁸⁴ O tomto fenoménu však bude více pojednáno v následující podkapitole.

4.5 Subjektivní důkazní břemeno abstraktní a konkrétní

Jak bylo naznačeno výše, má se obecně za to, že pojem subjektivního důkazního břemena lze dále vnitřně členit na břemeno abstraktní a konkrétní.²⁸⁵ Jedná se o kategorie, které na rozdíl od objektivního a subjektivního důkazního břemena nejsou mezi teoretiky civilního procesního práva přijímané tak jednoznačně. V této souvislosti si lze rovněž klást otázku, zdali vůbec je jejich vnitřní diferenciaci opodstatněná. Dříve než však bude o nastíněných problémech pojednáno, je zapotřebí pojmům abstraktního a konkrétního subjektivního důkazního břemena, čili břemena vedení důkazu řádně porozumět.

Abstraktní břemeno vedení důkazu je vnímáno jako korelát důkazního břemena objektivního.²⁸⁶ Jinými slovy, normy upravující dělení objektivního důkazního břemena v sobě zároveň obsahují i abstraktní břemeno vedení důkazu. Jedná se o pojem, který v abstraktní rovině vymezuje, resp. v rovině nekonkrétního sporu určuje, která z procesních stran by byla v takovém případě zatížena důkazním břemenem ohledně určitého znaku skutkové podstaty.²⁸⁷ „*Procesní strana je abstraktním subjektivním důkazním břemenem zatížena pouze ohledně těch skutečností, jimž výslovně odpovídají skutkové znaky právní normy, na jejímž základě strana v řízení uplatňuje svůj nárok.*“²⁸⁸

Konkrétní břemeno vedení důkazu je uplatňováno v rámci konkrétního soudního sporu, v jehož průběhu soudce nabývá hodnocením důkazů přesvědčení o pravdivosti či nepravdivosti skutkových tvrzení účastníků řízení.²⁸⁹

---

²⁸⁴ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 63 – 74., MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 14.

²⁸⁵ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 63 – 74., MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 14.

²⁸⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 14.

²⁸⁷ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 64. cit. In: Prütting, H. *Gegenwartsprobleme der Beweislast*. München: C. H. Beck, 1983, str. 7.

²⁸⁸ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 14.

²⁸⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 64.

Je-li třeba v důsledku konkrétní procesní situace podat nový důkaz, „*lze poukázat na procesní stranu, kterou v dané situaci zatěžuje konkrétní důkazní břemeno.*“²⁹⁰ Jinými slovy konkrétní subjektivní důkazní břemeno vymezuje, který z účastníků řízení by při podlehl, zůstal-li by nečinný.²⁹¹ Zatímco abstraktní břemeno vyplývá z norem upravujících dělení objektivního důkazního břemena, konkrétní důkazní břemeno závisí na stavu průběžného hodnocení důkazů soudcem.²⁹² Tato skutečnost ve svém důsledku způsobuje „kyvadlovitý“ charakter konkrétního břemena vedení důkazu, čímž dochází k jeho neustálému přesouvání z jedné procesní strany na druhou. „*Pokud tedy soudce na základě důkazu podaného stranou zatíženou abstraktním břemenem vedení důkazu – a tedy i objektivním důkazním břemenem – získal přesvědčení o existenci určité skutečnosti, tj. byl-li hlavní důkaz úspěšně podán, přechází konkrétní břemeno vedení důkazu na protistranu; nyní je na ní, aby podala protidůkaz.*“²⁹³ Macur v této souvislosti konstatuje, že není možné před začátkem dokazování označit skutečnosti, k nimž se později váže konkrétní břemeno vedení důkazu, neboť to vyplývá až z určité procesní situace.²⁹⁴ „*Konkrétní důkazní břemeno nemá svůj korelát v objektivním důkazním břemenu a je na něm relativně nezávislé.*“²⁹⁵

V souvislosti s povahou pojmu konkrétního důkazního břemena zastává Macur názor, že jev, který je pod tímto termínem běžně užíván, by měl být označován spíše dvojicí pojmů „důkaz“ a „protidůkaz“.²⁹⁶ Macur zavedený pojem

---

²⁹⁰ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 14.

²⁹¹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 64.

²⁹² Tamtéž, str. 65. cit. In: Prütting, H. *Gegenwartsprobleme der Beweislast*. München: C. H. Beck, 1983, str. 8.

²⁹³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 64.

²⁹⁴ Tamtéž, str. 65. cit. In: Laumen, H. W. in Baumgärtel, G. Laumen, H. W. – Prütting, H. *Handbuch der Beweislast. Grundlagen*. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016. Str. 187 – 188.

²⁹⁵ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 15 - 16.

²⁹⁶ Tamtéž, str. 16.

²⁹⁶ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 10. : „*Důkaz slouží prokázání skutečností, ohledně kterých procesní strana nese důkazní břemeno, kdežto protidůkaz je prostředkem vyvrácení důkazu a přísluší straně, která není důkazním břemenem zatížena. Důkaz je úspěšně proveden, jestliže vede k poznatkům o tak vysokém stupni pravděpodobnosti určitého tvrzení, že je lze považovat za prakticky jisté. (...) Naproti tomu protidůkaz nemusí být úspěšně proveden až tehdy, je-li na úrovni praktické jistoty prokázána nepravdivost určitého tvrzení, ale je úspěšně proveden již tehdy, jestliže se podařilo snížit pravděpodobnost napadených tvrzení pod úroveň praktické jistoty o jejich pravdivosti. Protidůkaz tedy zcela splní svoji funkci, vede-li ke zpochybnění těchto tvrzení.*“ Zdaří-li se tedy podání protidůkazu, nastává v řízení stav *non liquet*.

konkrétního důkazního břemena silně kritizuje zejména z důvodu jeho „kyvadlovitého“ charakteru, resp. namítá, že z hlediska předvídatelnosti, stability a právní jistoty je zcela nepřijatelné spojovat pravidla dělení důkazního břemena s konkrétním důkazním břemenem.²⁹⁷ Lavický Macurovu úvahu ve své monografii zpochybňuje.²⁹⁸ Jako stěžejní argument, proč si nelze vystačit s dvojicí pojmů „důkaz“ a „protidůkaz“, uvádí, že tyto „*sice úzce souvisejí s konkrétním důkazním břemenem, ale na rozdíl od něj neurčují, která strana má za určité procesní situace, která v daný moment v řízení nastala, vést dokazování.*“²⁹⁹ Zatímco odpověď na otázku, který z účastníků má podat hlavní důkaz a který z nich do řízení uvádí protidůkaz, vyplývá z pravidel dělení důkazního břemena, na otázku, která procesní strana má učinit důkazní návrh, lze podle Lavického nalézt odpověď v průběžném hodnocení důkazů soudcem.³⁰⁰ „*Konkrétní břemeno vedení důkazu tak může nést nejen strana zatížená objektivním důkazním břemenem, ale také její protistrana, (...).*“³⁰¹ Dále Lavický podotýká, že je třeba nepřehlížet praktické uplatnění konkrétního břemena vedení důkazu, neboť pro účastníky řízení je bezpochyby významné vědět, který z nich má v důsledku konkrétní procesní situace vyvinout potřebnou aktivitu k odvrácení neúspěchu, přičemž tento neúspěch nemusí nutně znamenat stav *non liquet*, nýbrž také neúspěch na základě objasněného skutkového stavu. Tuto polemiku Lavický uzavírá postulátem, že konkrétní důkazní břemeno bezpochyby zaujímá během soudního sporu svojí samostatnou a opodstatněnou roli.

Zatímco abstraktní důkazní břemeno je otázkou právní, neboť rozděluje riziko vyplývající ze sporu mezi procesní strany bez ohledu na určité soudní řízení, je konkrétní břemeno vedení důkazu otázkou skutkovou, neboť závisí na tom, zdali byl úspěšně podán důkaz či protidůkaz, tzn. závisí na hodnocení důkazů soudcem.³⁰² Na základě této úvahy je zřejmé, že pojmy subjektivního důkazního břemena abstraktního a konkrétního od sebe odlišují podstatné rozdíly, a nelze

---

²⁹⁷ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 11 – 12.

²⁹⁸ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 70.

²⁹⁹ Tamtéž, str. 70.

³⁰⁰ Tamtéž, str. 70.

³⁰¹ Tamtéž, str. 70.

³⁰² Tamtéž, str. 66. cit. In: Prütting, H. *Gegenwartsprobleme der Beweislast*. München: C. H. Beck, 1983, str. 8 – 9.

je tak shrnout pod jedno označení. Je rovněž důležité porozumět vzájemnému vztahu mezi abstraktním a konkrétním důkazním břemenem na straně jedné, a objektivním a subjektivním důkazním břemenem na straně druhé. Zatímco objektivní důkazní břemeno je zpravidla zároveň i abstraktním břemenem vedení důkazu a je vyloučené, aby mělo povahu konkrétního břemena vedení důkazu, v případě subjektivního důkazního břemena lze tento pojem vnitřně diferenciovat na abstraktní i konkrétní důkazní břemeno.³⁰³

Je-li pojednáváno o poměru mezi abstraktním a konkrétním břemenem vedení důkazu a objektivním a subjektivním důkazním břemenem, nelze si nepoložit otázku, zdali je vůbec užívání pojmu subjektivního důkazního břemena abstraktního na místě, neboť se na první pohled tento jeví jako nadbytečný. Tato úvaha vychází z Musielakovy myšlenky, která zpochybňuje potřebu určit, která z procesních stran by měla možná podat důkaz ohledně určité skutečnosti bez ohledu na konkrétní procesní situaci.³⁰⁴ Lavický Musielakovu tezi vyvrací, když nejprve konstatuje: „*Subjektivní (abstraktní) důkazní břemeno stejně jako konkrétní břemeno vedení důkazu určuje, která strana má vyvinout aktivitu k prokázání určité skutečnosti, (...)*“³⁰⁵ Abstraktní důkazní břemeno však nereaguje na určitou procesní situaci, která vznikla v průběhu dokazování, nýbrž nezávisle na ní určuje, jak by měla být rozdělena důkazní aktivita před zahájením řízení a na jeho začátku. Právě v tomto spatřuje Lavický hodnotu subjektivního důkazního břemena abstraktního, totiž že procesní strany mohou ještě před samotným zahájením soudního řízení zvážit své procesní možnosti v závislosti na skutečnostech, které budou vyžadovat podání důkazu.³⁰⁶ „*Vymezení témat dokazování a určení, která ze stran má ohledně určité skutečnosti vést důkaz, může být pro obě strany podstatné rozhodnutí, zda ve sporu pokračovat (...)*“³⁰⁷

S problematikou pojmu subjektivního důkazního břemena abstraktního se rovněž pojí otázka vzájemného vztahu s objektivním důkazním břemenem. Již víme, že subjektivní důkazní břemeno abstraktní je normativně regulováno

---

³⁰³ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 15 - 16. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 65 – 74.

³⁰⁴ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 72.

³⁰⁵ Tamtéž, str. 72.

³⁰⁶ Tamtéž, str. 72.

³⁰⁷ Tamtéž, str. 73.

a jeho vyjádření lze nalézt v normách upravující pravidla dělení objektivního důkazního břemena.³⁰⁸ Z tohoto pak vyplývá úvaha, že význam subjektivního (abstraktního) důkazního břemena je v důsledku jeho závislosti na objektivním důkazním břemenu podstatně menší.³⁰⁹ Lavický však nesouhlasí s tím, že by snad subjektivní důkazní břemeno (abstraktní) nemělo vedle objektivního důkazního břemena z tohoto důvodu vůbec žádný význam. V této souvislosti argumentuje tak, že pojem objektivního důkazního břemena představuje „pouhé“ pravidlo určující, jakým způsobem má soud rozhodnout, nastane-li v důsledku objektivní nejistoty stav *non liquet*.³¹⁰ Nelze si s ním však podle Lavického vystačit, neboť pojem objektivního důkazního břemena již neuvádí, která procesní strana má důkaz podat, a to právě v abstraktní rovině sporu.³¹¹ Dále Lavický upozorňuje na skutečnost, že samotný právní řád obsahuje v některých svých ustanovení subjektivní důkazní břemeno (abstraktní).³¹² „Rozdělení (abstraktního) subjektivního důkazního břemena je důležité nejen pro strany, ale také pro soud.“³¹³ Pokud tedy soud vyzve účastníka řízení v souladu s § 118a odst. 3 OSŘ, aby doplnil svá skutková tvrzení, jedná se nepochybně o účastníka, jehož tíží subjektivní důkazní břemeno abstraktní.³¹⁴ Lavický pojem subjektivního důkazního břemena abstraktního považuje za nenahraditelný a opodstatněný.³¹⁵

Na základě důvodů uvedených výše se autorka této práce ztotožňuje se závěry, že pojmy subjektivního důkazního břemena i konkrétního břemena vedení důkazu nelze navzdory všem teoretickým nedostatkům zanedbávat a je třeba respektovat nuance, které tyto obsahují, neboť jak vidno, samotný pojem objektivního důkazního břemena nevystihuje všechny aspekty, které ve vzájemné souvislosti tento s (abstraktním) subjektivním důkazním břemenem představuje,

---

³⁰⁸ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 14.

³⁰⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 73. cit. In: Leipold, D. in Stein, F. – Jonas, M. *Kommentar zum Zivilprozessordnung*. Band 4 (§§ 253 – 327). 22. vyd. Tübingen: Mohr Sibeck, 2008, str. 700 – 701.

³¹⁰ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. Str. 39.

³¹¹ Tamtéž, str. 73.

³¹² Lavický uvádí jako příklad § 2006 odst. 2 OZ: „Nemožnost plnění prokazuje dlužník.“ Podle Lavického je tímto výrokem normativně stanoveno abstraktní subjektivní důkazní břemeno.

³¹³ Tamtéž, str. 74.

³¹⁴ Tamtéž, str. 74. cit. In: Leipold, D. in Stein, F. – Jonas, M. *Kommentar zum Zivilprozessordnung*. Band 4 (§§ 253 – 327). 22. vyd. Tübingen: Mohr Sibeck, 2008, str. 701. Laumen, H. W. in Baumgärtel, G. – Laumen, H. W. – Prütting, H. *Handbuch der Beweislast*. Grundlagen. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 183.

³¹⁵ Tamtéž, str. 74.

rovněž jako že termín konkrétního břemena vedení důkazu nelze zcela uspokojivě nahradit dvojicí pojmů „důkaz“ a „protidůkaz“, neboť tyto nedostatečně reflektují praktický význam konkrétního břemena vedení důkazu. Na roveň je třeba postavit i názor, že pojmy (abstraktního) subjektivního důkazního břemena a konkrétního břemena vedení důkazu mají zcela odlišný obsah, a není tak přípustné užívat je jako synonyma. V úvodu této podkapitoly bylo na jisto postaveno, že subjektivní důkazní břemeno lze dále vnitřně členit na důkazní břemeno abstraktní a konkrétní. Tato teze by však podle mínění autorky tohoto textu měla být upravena, neboť se domnívá, že konkrétní břemeno vedení důkazu nelze chápat jako rovnocennou kategorii s (abstraktním) subjektivním důkazním břemenem, nýbrž jako jev úzce související s obecným pojmem subjektivního důkazního břemena. Tato skutečnost je podle jejího názoru dána zejména tím, že konkrétní břemeno vedení důkazu není normativně regulováno, a má tak nestálý a nepředvídatelný charakter.

5. Břemeno tvrzení

5.1. Obecně k pojmu břemena tvrzení

S problematikou důkazního břemena je neodmyslitelně spjata otázka břemena tvrzení. Jako v případě institutu důkazního břemena, vyplývá rovněž břemeno tvrzení ze zásady projednací. V důsledku jejího uplatnění jsou konkrétní skutkové okolnosti do řízení uváděny na základě tvrzení procesních stran, jež jsou povinny tyto vyličit pravdivě a úplně.³¹⁶ Zatímco institut důkazního břemena určuje, v neprospěch kterého účastníka má soud rozhodnout, zůstanou-li rozhodující skutečnosti neobjasněny, rovněž jako která strana má podat důkazní návrh k prokázání svých tvrzení, aby ve sporu nepodlehla, institut břemena tvrzení směřuje k otázce, kdo má uvést potřebná skutková tvrzení do řízení.³¹⁷ Díky tomuto mechanismu jsou do řízení uváděny skutečnosti utvářející skutkový stav, jež odpovídají právní normě, na jejímž základě je uplatňován právní nárok; soud tak může posoudit, zdali je domáhaná ochrana soukromých práv či oprávněných zájmů účastníků skutečně oprávněná.³¹⁸

5.2. Vnitřní struktura břemena tvrzení

Břemeno tvrzení je rovněž jako důkazní břemeno tvořeno vnitřně strukturovanými kategoriemi, totiž objektivním a subjektivním břemenem tvrzení, rovněž jako abstraktním a konkrétním břemenem tvrzení subjektivním.³¹⁹ Objektivní břemeno tvrzení určuje „*jak má soud rozhodnout v případě, že nebyly učiněny žádné nebo nikoli dostačující skutkové přednesy, (...)*“.³²⁰ Rovněž jako v případě objektivního důkazního břemena, je i břemeno tvrzení objektivní považováno za důležitější složku, než jeho subjektivní protějšek.³²¹ Tato skutečnost je způsobena zejména tím, že soud má povinnost přihlížet ke všemu, co vyšlo v řízení najevo³²² bez ohledu na to, který z účastníků

---

³¹⁶ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 7.

³¹⁷ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 75.

³¹⁸ Srov. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996. Str. 7. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 52.

³¹⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 76.

³²⁰ Tamtéž, str. 76. cit. In: Laumen, H. W. in Baumgärtel, G. – Laumen, H. W. – Prütting, H. *Handbuch der Beweislast. Grundlagen*. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 196.

³²¹ Tamtéž, str. 76

³²² Viz § 132 OSŘ.

skutečnosti do řízení vnesl. Taktéž nelze zanedbat vztah objektivního břemena tvrzení a objektivního důkazního břemena, neboť břemeno tvrzení objektivní se kryje s objektivním důkazním břemenem. „Každou stranu tíží objektivní břemeno tvrzení ohledně konkrétních skutečností odpovídajících abstraktním znakům skutkové podstaty jí příznivé právní normy.“³²³ Je třeba konstatovat, že rozhodnutí, která jsou založena na neunesení břemena tvrzení představují v praxi spíše výjimku, neboť soud má povinnost v rámci materiálního vedení řízení poučit strany o tom, že jejich skutková tvrzení považuje za nedostatečná a současně je povinen vyzvat účastníky k doplnění jejich přednesů.³²⁴

Subjektivní břemeno tvrzení určuje, „jaká skutková tvrzení musí jedna nebo druhá strana v řízení uvést, aby uspěla, resp. aby neutrpěla v řízení újmu.“³²⁵ Jinými slovy, žalobce má tvrdit ty skutečnosti, jež odpovídají skutkovému stavu jemu příznivé právní normy. Naopak chce-li ve sporu uspět žalovaný, je povinen tvrdit ty skutečnosti, které právní nárok žalobce popírají.³²⁶ Z této téze pak jednoznačně vyplývá, že břemeno tvrzení je odvozeno od objektivního břemena důkazního, nikoli naopak, jak stanovuje i jinak problematický § 120 odst. 1 OSŘ,³²⁷ tedy že by snad důkazní břemeno mělo ryze podle jazykového vyjádření vyplývat z tvrzení procesních stran. Toto ustanovení Pulkrábek označuje za „vulgární poučku“ a dále konstatuje: „(...) S takovou poučkou by praxe většinou nic nevyřešila, protože o určité skutečnosti něco tvrdí zpravidla obě strany sporu.“³²⁸ S tímto názorem se zjevně ztotožňuje i Chalupa, který dikci § 120 odst. 1 OSŘ odmítá zejména v té rovině, že s ohledem na povahu objektivního důkazního břemena nelze, aby byl tímto účastník zatížen jen na základě pouhého tvrzení skutečností.³²⁹ Ve stejném smyslu se rovněž vyjadřuje

---

³²³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 77. cit. In: Rosenberg, L. – Schwab, K. H. – Gottwald, P. *Zivilprozessrecht*. 17. Vyd. München: C. H. Beck, 2010, str. 651. Laumen, H. W. in Baumgärtel, G. Laumen, H. W. – Prütting, H. *Handbuch der Beweislast*. Grundlagen. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 195.

³²⁴ Srov. HROMADA, M.: *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. Str. 2 – 5.

³²⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 78.

³²⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 52 – 53.

³²⁷ Viz § 120 odst. 1 OSŘ: „Účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení.“

³²⁸ PULKRÁBEK, Z. *O dokazování negativních skutečností v civilním soudním řízení (a o některých zásadách zjišťování skutkového stavu vůbec)*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2013, roč. 21, č. 17, str. 573.

³²⁹ CHALUPA, R. *Břemeno tvrzení a důkazní břemeno v řízení o určení pravosti popřené pohledávky*. Bulletin advokacie, 30.11.2018. [cit. 1.3.2023].

Lavický, který v této souvislosti dokonce poukazuje na některá rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, jež označuje za „hrubě nesprávná“.³³⁰ Trefně shrnuje, že „ve skutečnosti neplatí, že důkazní břemeno tíží toho, kdo rozhodné skutečnosti tvrdí, ale naopak ten, koho tíží důkazní břemeno, musí rozhodné skutečnosti odpovídající skutkovým znakům jemu příznivé právní normy tvrdit.“³³¹ S uvedenými závěry lze jednoznačně souhlasit. Už jen z hlediska právní jistoty a předvídatelnosti je vyloučeno, aby důkazní břemeno bylo odvozeno z břemena tvrzení.

Je-li subjektivní břemeno tvrzení žalobcem neuneseno, vede tato skutečnost k zamítnutí jeho návrhu. Reverzně platí totéž v případě neunesení subjektivního břemena tvrzení žalovaným, totiž že žalobě bude vyhověno.³³² Neučiní-li však procesní strana potřebná skutková tvrzení, nemůže soud automaticky rozhodnout v neprospěch této strany, neboť ji nejprve musí řádně poučit o důsledcích její neaktivity.³³³ Tvrzení stran mají být z hlediska požadavků na ně úplná a vnitřně bezrozporná, resp. mají být „alespoň natolik určitá, aby soud mohl přezkoumat, zda na tvrzený skutkový stav lze použít právní normu, z níž mají vyplývat požadované právní následky.“³³⁴ Subjektivní břemeno tvrzení, které vyplývá z důkazního břemena objektivního, lze rovněž označit jako břemeno tvrzení abstraktní,³³⁵ jež lze charakterizovat jako břemeno, „na jehož základě má žalobce uvést skutečnosti zakládající a odůvodňující jeho žalobu, kdežto žalovaný má uvést všechny námitky, které přicházejí v úvahu.“³³⁶ Naproti tomu konkrétní břemeno tvrzení (subjektivní) vyjadřuje, jak konkrétní mají strany učinit skutkové, a to bez ohledu na rozložení objektivního důkazního břemena, proto je konkrétní břemeno tvrzení rovněž označováno jako tzv. břemeno substancování.³³⁷ Jak tomu bylo i u důkazního břemena abstraktního a konkrétního, lze i v tomto případě abstraktní břemeno tvrzení charakterizovat jako stále po celou dobu sporu,

---

³³⁰ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 78.

³³¹ Tamtéž, str. 145.

³³² Tamtéž, str. 53.

³³³ Viz § 5 OSŘ, § 118a odst. 1 OSŘ.

³³⁴ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 81. cit. In: Grunsky, W. *Zivilprozessrecht*. 13. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag, 2008. Str. 168.

³³⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 81.

³³⁶ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 54.

³³⁷ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 81.

kdežto konkrétní břemeno tvrzení se opět kyvadlově pohybuje mezi stranami podle určité procesní situace.³³⁸

Povahu konkrétního břemena tvrzení, tedy břemena substancování, lze patrně nejlépe vysvětlit na procesních možnostech účastníků v podobě tzv. tvrzení a popírání.³³⁹ „Tvrzení (...) přednáší strana zatížena důkazním břemenem a týkají se znaků skutkové podstaty jí příznivé právní normy.“³⁴⁰ Naopak popírání je činěno protistranou a směřuje k odmítnutí existence určité skutečnosti, čímž je nutno ověřit pravdivost sporné skutečnosti podáním důkazu. A stává se tak předmětem dokazování. „Na rozdíl od uplatnění námitek se žalovaný nedovolává účinků protinormy, ale pouze zpochybňuje zcela nebo zčásti správnost skutkových tvrzení.“³⁴¹ Žalobce je povinen tvrdit v žalobním návrhu skutečnosti, jež odpovídají skutkové podstatě jemu příznivé právní normy. Pokud soud označí některé skutkové přednesy za nedostatečné či dokonce za chybějící, vyzve žalobce k jejich doplnění. Pokud však ani přes výzvu soudu pokyn neuposlechne, soud zamítne jeho žalobu i bez dokazování. Bude-li však pokynu soudu vyhověno a žalobce doplní potřebná skutková tvrzení, je další průběh řízení na straně žalovaného. Pokud ten nebude tvrzení popírat, pak takovým důsledkem bude bezpochyby vyhovění žalobě, neboť svým pasivním přístupem neučinil tato tvrzení spornými, čímž nevznikla potřeba tyto dokazovat.³⁴² Aby žalovaný sporu nepodleh, musí činit popírání dostatečně určitě, nikoli obecně. Macur k tomuto doplňuje: „Nesubstancovaný přednes nedovoluje posoudit, zda je právně významný, ani nemůže být dokazováním zjištěno, zda odpovídá pravdě.“³⁴³ Otázka, do jaké míry má být popírání žalovaného substancováno, vyplývá z toho, jak moc žalobce specifikoval své skutkové přednesy. Jinými slovy, pokud žalobce ve svém návrhu uvádí dostatečně určitá, ale přesto obecná tvrzení, je i žalovanému umožněno, aby se omezil na tzv. prosté popírání.³⁴⁴ Synalagmaticnost vztahu mezi určitostí tvrzení žalobce a substancováním popíráním žalovaného je pak podle

---

³³⁸ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 54.

³³⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 81.

³⁴⁰ Tamtéž, str. 81.

³⁴¹ Tamtéž, str. 81. cit. In: Schilken, E. *Zivilprozessrecht*. 6. vyd. München: Verlag Franz Vahlen, 2010, str. 192.

³⁴² Viz § 120 odst. 3 OSŘ.

³⁴³ MACUR, J. *Břemeno substancování v civilním soudním řízení*. Bulletin advokacie (online). 1999, roč. 6, č. 6-7, str. 9. [cit. 16.3.2023]

³⁴⁴ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 83.

Lavického odvozováno z principu rovnosti stran.³⁴⁵ Macur v této souvislosti konstatuje, že „*uplatňování břemena substancování se může podstatně zvýšit efektivnost civilního soudního řízení.*“³⁴⁶

V souvislosti s problematikou substancování není možno opomenout situaci, kdy strana zatížená důkazním břemenem podá skutkové tvrzení v tom smyslu, že určitá skutečnost nenastala. „*Její odpůrce se v některých případech nemůže omezit na opačné tvrzení, že se to nestalo, ale musí uvést, jakou konkrétní podobu to má, případně uvést konkrétní okolnosti, které jej v opačném tvrzení vedou.*“³⁴⁷ Odpověď na otázku, kdy má protistrana povinnost substancovat své popírání, lze nalézt v tom, jak určitá či neurčitá skutková tvrzení strany zatížené důkazním břemenem jsou. Pokud je však tvrzení neurčité, „*může být jeho důkaz prakticky nemožný.*“³⁴⁸ Pulkrábek dodává, že aby mohla strana zatížená důkazním břemenem určité negativum prokázat, mělo by toto být nejprve substancovaným tvrzením odpůrce zpochybněno. V této souvislosti rovněž doplňuje, že „*zpochybnit tvrzení o neurčitém negativu může navíc i soud dotazy v rámci své dotazovací povinnosti (...).*“³⁴⁹ Jestliže je negativum vyjádřeno dostatečně určitě, musí ho strana zatížená důkazním břemenem prokázat navzdory tomu, že jej protistrana popírala nesubstancovaně. Bylo by však zavádějící domnívat se, že by snad protistrana byla zcela zbavena povinnosti substancovat.³⁵⁰ „*Je-li v individuálním případě důkazní břemeno příliš těžké, může být po odpůrci požadováno, aby své popírání doplnil o vedlejší okolnosti, tak aby zatížené straně dodal potřebné pro dokazování.*“³⁵¹ V takovém případě pak povinnost substancovat musí být patrně chápána ve světle principu „*rovnosti zbraní*“, resp. práva na spravedlivý proces.

---

³⁴⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 84.

³⁴⁶ MACUR, J. *Břemeno substancování v civilním soudním řízení*. Bulletin advokacie. 1999, roč. 6, č. 6-7, str. 5 – 19.

³⁴⁷ PULKRÁBEK, Z. *O dokazování negativních skutečností v civilním soudním řízení (a o některých zásadách zjišťování skutkového stavu vůbec)*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2013, roč. 21, č. 17, str. 573.

³⁴⁸ Tamtéž, str. 573.

³⁴⁹ Tamtéž, str. 573.

³⁵⁰ Tamtéž, str. 573.

³⁵¹ Tamtéž, str. 573.

6. Dělení důkazního břemena

6.1. Obecně k pojmu dělení důkazního břemena

Jak vyplývá ze zásady projednací, je odpovědností procesních stran, aby do řízení přinášely tvrzení o rozhodných právních skutečnostech, a tyto následně prokázaly. Pokud však navzdory provedenímu dokazování, jež bylo ve svých možnostech vyčerpáno, nastal stav objektivní nejistoty, tedy stav *non liquet*, musí i přesto soud vydat meritorní rozhodnutí, a to právě umožňují pravidla dělení důkazního břemena.³⁵² „*Tato pravidla se netýkají hodnocení důkazů a nemají nahradit, popř. vyvolat určité vnitřní přesvědčení soudu o existenci či neexistenci právně významných skutečností.*“³⁵³ Jinými slovy rozhodnutí založená na pravidlech dělení důkazního břemena neodpovídají skutečnému hmotněprávnímu stavu, nicméně slouží jako nástroj, jak překlenout stav *non liquet*. Obsahem těchto pravidel je právní fikce, která stanoví, že neprokázaná skutková tvrzení byla dokázána či naopak vyvrácena.³⁵⁴ Od Rosenbergovy práce panuje mezi procesualisty shoda na tom, že pravidla dělení důkazního břemena mají být v souladu s principem předvídatelnosti upravena normativně pomocí abstraktních pravidel.³⁵⁵ Z tohoto požadavku pak vyplývá, že „*dělením důkazního břemena lze označovat pouze rozdělení objektivního a subjektivního (abstraktního) důkazního břemena.*“³⁵⁶ Z hlediska problematiky dělení důkazního břemena nelze hovořit o konkrétním břemenu tvrzení, neboť to není skutečným důkazním břemenem v pravém slova smyslu.³⁵⁷ Tato skutečnost je způsobena tím, že břemeno vedení důkazu, jež je nestálé a proměnlivé podle konkrétní procesní situace, odporuje elementárnímu požadavku na pravidla dělení v podobě stability, jednoznačnosti, předvídatelnosti a právní jistoty.³⁵⁸

---

³⁵² Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 129 – 234.

³⁵³ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 8.

³⁵⁴ Tamtéž, str. 12.

³⁵⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 131.

³⁵⁶ Tamtéž, str. 133.

³⁵⁷ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 133 – 143. MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 9

³⁵⁸ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 12.

Normy upravující institut důkazního břemena lze bezpochyby nalézt součástí našeho právní řádu.³⁵⁹ V této souvislosti lze poukázat např. na § 2006 odst. 2 OZ, jež stanovuje, že nemožnost plnění prokazuje dlužník, § 916 OZ, podle něž má být v případě skutkové nejistoty rozhodnuto určitým způsobem,³⁶⁰ § 1111 OZ, jež ukládá nabyvateli, aby prokázal dobrou víru v oprávnění převést vlastnické právo k věci či § 4 odst. 1 ZOK.³⁶¹ Není však třeba, aby zákonné ustanovení obsahovalo explicitní pojem „důkazního břemena“, podstatné je, aby z něj šlo vyvodit pravidlo dělení důkazního břemena, jak uvádí Lavický na příkladu již zmíněného § 916 OZ či § 2006 odst. 2 OZ.³⁶² Macur v této souvislosti uvádí: „*V civilním právu procesním (...) zákon mnohé významné instituty upravuje pouze rámcově a podrobnější úpravu je nutno vyvodit na základě teorie procesního práva (...).*“³⁶³ Z tohoto vyjádření lze důvodně předpokládat, že i Macur nezpochybňuje existenci pravidel dělení důkazního břemena. Na základě uvedeného rozboru lze shrnout, že zákon v některých případech přímo upravuje, jak s nastalým stavem *non liquet* naložit, nicméně tyto případy jsou spíše výjimečné. Současná právní úprava rovněž obsahuje zákonné vyvratitelné domněnky, díky nimž se lze s otázkou dělení důkazního břemena taktéž vypořádat a určit, které procesní straně jde stav objektivní nejistoty k tíži. Je-li pojednáváno o pravidlech dělení důkazního břemena, nelze opomenout ani problematiku soudcovského dotváření práva. Tyto nástroje, tedy výslovná zákonná úprava důkazního břemena, vyvratitelné právní domněnky rovněž jako soudcovské dotváření práva jsou označovány jako zvláštní pravidla dělení důkazního břemena.³⁶⁴ Mnohem častěji však explicitní úprava důkazního břemena neexistuje. Z hlediska právní jistoty a předvídatelnosti by bylo krajně nežádoucí, aby každé hmotněprávní ustanovení obsahovalo vlastní

---

³⁵⁹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 133.

³⁶⁰ § 916 OZ: „*Neprokáže-li v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti, které nenabylo plné svéprávnosti, osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného právního předpisu, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.*“

³⁶¹ Viz LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 133 – 134.

³⁶² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 136.

³⁶³ MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996, str. 7

³⁶⁴ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 136 – 137.

(speciální) pravidlo dělení důkazního břemena, neboť v takovém případě by byla v důsledku zákonných novelizací vytvářena stále nová pravidla, což by v konečném důsledku mohlo vést ke zmatení všech subjektů řízení.³⁶⁵ Z této úvahy pak jednoznačně vyplývá požadavek na existenci základního pravidla dělení důkazního břemena, jež by bylo možno aplikovat obecně, nastane-li stav *non liquet*, vedle něhož by existovala zvláštní pravidla dělení důkazního břemena. Lavický klade požadavek na to, aby těchto byl co nejmenší počet a rovněž správně požaduje jejich normativní charakter.³⁶⁶ Zatímco zvláštní pravidla důkazního břemena lze, jak bylo pojednáno výše, nalézt přímo vyjádřená v současné právní úpravě, základní pravidlo není v právním řádu explicitně obsaženo. „*Absence výslovného psaného základního pravidla však neznamena, že takové pravidlo neexistuje, ani to, že by mu bylo možno upírat povahu pravidla právního.*“³⁶⁷ Jeho povaze je věnována následující kapitola.

6.2. Základní pravidlo dělení důkazního břemena

Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, současná právní úprava neobsahuje žádné explicitní vyjádření základního pravidla dělení důkazního břemena. Lavický v této souvislosti zmiňuje § 6 OSŘ, jež se „*v určitém smyslu základnímu pravidlu snad blíží.*“³⁶⁸ Toto ustanovení zakotvuje princip míry účasti účastníků řízení za účelem zjištění sporných skutečností.³⁶⁹ „*Tím však není řečeno, jaká vlastně „míra účasti“ stran na zjišťování právně významných skutečností je.*“³⁷⁰ Patrně tak podle Lavického lze § 6 OSŘ považovat za ustanovení, které předpokládá existenci základního pravidla dělení důkazního břemena. Absenci výslovných obecných pravidel však nelze, jak vidno, vnímat ve smyslu, že taková ani neexistují. Naopak je z výslovných zákonných ustanovení a vyvratitelných právních domněnek zřejmé, že český právní řád jeho existenci předpokládá. „*(...) Nelze učinit jiný závěr než ten, že i v současném českém civilním právu procesním má základní pravidlo dělení důkazního břemena povahu nepsaného právního pravidla.*“³⁷¹ Není na překážku, že obecná pravidla dělení

---

³⁶⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 127.

³⁶⁶ Tamtéž, str. 127.

³⁶⁷ Tamtéž, str. 137.

³⁶⁸ Tamtéž, str. 138.

³⁶⁹ Viz § 6 OSŘ.

³⁷⁰ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 138.

³⁷¹ Tamtéž, str. 142.

nejsou vyjádřena explicitně, neboť i v jiných právních řádech výslovná úprava těchto chybí.³⁷²

6.2.1 Obsah základního pravidla dělení důkazního břemena

Současně uznávanou teorií dělení důkazního břemena je zřejmě Rosenbergova teorie analýzy norem, čili normová analýza.³⁷³ Základní pravidlo dělení důkazního břemena zní: „*Procesní strana musí dokázat skutkové okolnosti, odpovídající skutkovým znakům právní normy, jež je této straně příznivá.*“³⁷⁴ Jinými slovy, každou procesní stranu tíží důkazní břemeno (tedy i břemeno tvrzení) ohledně těch skutečností, jejíž skutkové podstaty jí příznivé právní normy se strana dovolává. Jak vidno, podstata Rosenbergova učení spočívá v kladení důrazu na právní normy, nikoli na skutečnosti, čímž se odlišuje od tzv. teorie analýzy skutečností.³⁷⁵ Základní princip pak lze u normové analýzy nalézt ve vzájemném vztahu základní normy a protinormy. „*Základní norma zakládá, resp. vytváří určitý právní nárok, či určité právo, protinorma pak působí ve dvojím možném směru proti normě základní. Bud' zabraňuje vzniku účinků základní normy, anebo uplatní své působení později, takže právo, které vzniklo a uplatnilo se jako účinky právní normy, základní, bude později působením účinků protinormy zrušeno (...).*“³⁷⁶ V praxi se pak otázka základních norem a protinorem z hlediska uplatnění pravidla „každou procesní stranu tíží důkazní břemeno ohledně těch skutkových předpokladů jí příznivé právní normy“ promítne tak, že ten účastník, který se dovolává určitých právních následků, nese důkazní břemeno ohledně skutečností právní normy zakládající právo; naopak účastník, který se dovolává toho, že určité právní následky nevznikly, resp. zanikly, je zatížen

³⁷² Viz LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 138 – 143.

³⁷³ Srov. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 143 – 144. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 37. PULKRÁBEK, Z. *O dokazování negativních skutečností v civilním soudním řízení (a o některých zásadách zjišťování skutkového stavu vůbec)*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2013, roč. 21, č. 17. Str. 573. Z judikatury např. II. ÚS 385/15: „*Důkazní břemeno stíhá toho z účastníků, v jehož zájmu je, aby určitá skutečnost, rozhodná podle hmotného práva a účastníkem tvrzená, byla v řízení prokázána v tom smyslu, aby ji soud uznal za pravdivou. Důkazní břemeno stíhá toho z účastníků, v jehož zájmu je, aby určitá skutečnost, rozhodná podle hmotného práva a účastníkem tvrzená, byla v řízení prokázána v tom smyslu, aby ji soud uznal za pravdivou.*“

³⁷⁴ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 31.

³⁷⁵ Tamtéž, str. 37 – 38. K problematice teorie analýzy skutečností: Viz CHALUPA, R. *Břemeno tvrzení a důkazní břemeno v řízení o určení pravosti popřené pohledávky*. Bulletin advokacie, 30.11.2018.

³⁷⁶ Tamtéž, str. 38.

důkazním břemenem ohledně skutkových předpokladů právní normy způsobující zánik práva.³⁷⁷

S problematikou základní normy a protinormy úzce souvisí otázka námitek, jež jsou chápány ve smyslu práva procesního.³⁷⁸ Jedná se o právní normy, které „způsobují zánik práva, zabraňují jeho vzniku nebo jeho uplatnitelnosti, (...)“. ³⁷⁹ Jinými slovy, pokud žalovaný uplatňuje námitky, lze z toho vyvodit, že v podstatě učinil takové skutkové přednesy, jež odpovídají skutkovým znakům protinormy. „Uplatnění námítka nebo dovolání se účinků protinormy je tedy z tohoto hlediska totéž.“³⁸⁰ O námitky se jedná v případě, když skutková podstata protinormy odpovídá skutkovým znakům normy základní, avšak navíc k tomu přistupuje další znak, v jehož důsledku přestává být základní norma uplatnitelná. Jedná se tak o konstrukci „ano, ale“.³⁸¹ Uvedený výklad lze nejlépe popsat na příkladu: žalovaný sice uznává, že s žalobcem uzavřel kupní smlouvu, ale právo žalobce je promlčeno. Z příkladu vyplývá, že skutková podstata základní normy mohla být uplatněna, ale její účinky jsou popřeny námitkou promlčení. Od problematiky (procesních) námitek je třeba důsledně rozlišovat popírání. Jedná se o pojem, který je chápán jako jakýkoli skutkový přednes žalovaného, kterým zpochybňuje zcela nebo zčásti správnost skutkových přednesů žalobce. Rozdíl mezi námitkami a popíráním spočívá tedy v tom, že zatímco v případě popírání je takovým důsledkem zpochybnění (zcela nebo zčásti) skutkového přednesu žalobce, v případě uplatnění námitek žalovaný nepopírá pravdivost skutkových přednesů žalobce, avšak namítá, že právní účinky z určité právní normy nelze uplatnit, neboť nastaly další skutečnosti, které nastoupení těchto právních následků vylučují.

Obsahem základního pravidla dělení normové analýzy je negativní fikce, která stanovuje, v neprospěch jaké procesní strany soud vydá nepříznivé rozhodnutí, nastal-li stav *non liquet*.³⁸² Zůstane-li tedy neobjasněný některý

---

³⁷⁷ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 154.

³⁷⁸ Hmotněprávní námitky se týkají pouze situací, kdy je možnost odepřít plnění. Viz LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 157.

³⁷⁹ Tamtéž, str. 157.

³⁸⁰ Tamtéž, str. 157.

³⁸¹ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 39. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 158.

³⁸² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 147 – 148.

ze znaků skutkové podstaty uplatňované právní normy zakládající právo, bude na toto soudce nahlížet tak, jako by neobjasněný znak byl vyvrácen. Obdobně bude soudce postupovat v případě protinormy; pokud zůstal navzdory vyčerpanému dokazování neobjasněn některý znak skutkové podstaty právní normy zabraňující vzniku práva, nahlíží se na neobjasněný znak, jako by byl vyvrácen.³⁸³

6.3. Zvláštní pravidla dělení důkazního břemena

Jak bylo uvedeno v kapitole 6.1., ne vždy je možné aplikovat základní pravidlo dělení důkazního břemena, a to např. z důvodu, že by strana jím zatížená byla vystavena neúměrným požadavkům na unesení důkazního břemena, jež by patrně vedly zcela jistě ke ztrátě sporu.³⁸⁴ Proto zákonodárce může v některých opodstatněných případech upravit rozdělení důkazního břemena mezi strany odlišně, aby tento deficit kompenzoval. Taková pravidla se nazývají zvláštní pravidla dělení důkazního břemena.

6.3.1 Výslovná zákonná pravidla dělení důkazního břemena

Již byla zmíněna některá ustanovení v právní úpravě, jež výslovně upravují následky stavu objektivní nejistoty, a to odchýlně od základního pravidla dělení důkazního břemena. Jedná se o tzv. výslovná zákonná pravidla dělení důkazního břemena. Tak, jak je tomu v případě základního pravidla, platí i u výslovných zákonných pravidel, že jejich primárním účelem je umožnit soudci vydat meritorní rozhodnutí, zůstal-li neobjasněný některý ze znaků skutkové podstaty uplatňované právní normy.³⁸⁵ Způsob, jak překlentout stav *non liquet*, spočívá ve stanovení právní fikce, a to buď pozitivní či negativní, díky níž je soudci umožněno vydat meritorní rozhodnutí v neprospěch té strany, jenž neunesla určité výslovné zákonné pravidlo.³⁸⁶ Zpravidla se vyskytují fikce negativní, které pouze uvádí, který z účastníků je zatížen důkazním břemenem, z čehož rovněž vyplývá, komu jde stav *non liquet* k tíži.³⁸⁷ Nalézt lze v právní úpravě samozřejmě i pozitivní fikci. Např. ustanovení § 916 OZ stanovuje konkrétní pozitivní fikci o výši příjmu

---

³⁸³ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 147.

³⁸⁴ Tamtéž, str. 215 – 216.

³⁸⁵ Tamtéž, str. 217.

³⁸⁶ Tamtéž, str. 217.

³⁸⁷ Tamtéž, str. 217.

osoby výživou povinné.³⁸⁸ Zajímavé je rovněž zmínit § 2006 odst. 2 OZ,³⁸⁹ v němž zákonodárce uvádí z hlediska zatížení účastníků důkazním břemenem stejné rozložení, jako by platilo v případě uplatnění základního pravidla. Lavický v této souvislosti podotýká, že inkriminované ustanovení sice představuje výslovné zákonné pravidlo, avšak nelze jej vnímat jako pravidlo zvláštní, neboť to se od základního pravidla nijak neodlišuje.³⁹⁰ „Do občanského zákoníku bylo zařazeno patrně proto, aby rozptýlilo v části právnické veřejnosti stále přezívající omyl, že negativa (...) nelze prokazovat.“³⁹¹

6.3.2 Vyvratitelné zákonné domněnky

Vyvratitelné zákonné domněnky ovlivňují rozdělení pravidel dělení důkazního břemena jinak, než jak je tomu v případě výslovných zákonných pravidel. Stěžejní rozdíl spočívá v tom, že tyto „obsahují tzv. bázi domněnky a presumovaný následek, jímž může být buď určitá skutečnost odlišná od té, která tvoří bázi domněnky, nebo právní následek; (...).“³⁹² V prvním případě se jedná o zákonné domněnky skutkové, ve druhém případě se tyto nazývají zákonné domněnky právní.³⁹³ Je třeba od těchto důsledně odlišovat „pouhé“ skutkové domněnky, neboť ty nezpůsobují obrat důkazního břemena a nejsou právním domněnkám rovnocenné.³⁹⁴ Tato skutečnost je způsobena tím, že skutková domněnka směřuje v otázce volného hodnocení důkazů k zaujetí stanoviska soudcem, který v procesu hodnocení nabývá přesvědčení o pravdivosti

---

³⁸⁸ § 916 OZ: „Neprokáže-li v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti nebo o vyživovací povinnosti jiného předka k nezletilému dítěti, které nenabylo plně svéprávnosti, osoba výživou povinná soudu řádně své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů a neumožní soudu zjistit ani další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle jiného právního předpisu, platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.“

³⁸⁹ § 2006 odst. 2 OZ: „Nemožnost plnění prokazuje dlužník.“

³⁹⁰ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 216.

³⁹¹ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 216. Srov. PULKRÁBEK, Z. *O dokazování negativních skutečností v civilním soudním řízení (a o některých zásadách zjišťování skutkového stavu vůbec)*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2013, roč. 21, č. 17, str. 573. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 231 – 233.

³⁹² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 218.

³⁹³ Tamtéž, str. 218.

³⁹⁴ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 60 – 62. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 218 – 219.

či nepravdivosti sporného tvrzení, netýkají se tedy důkazního břemena.³⁹⁵ Vyvratitelné zákonné domněnky (právní) jsou považovány za součást práva hmotného, z čehož vyplývá názor, že institut důkazního břemena je rovněž hmotněprávní povahy.³⁹⁶

Institut zákonných domněnek skutkových i právních způsobuje ve svém důsledku odlišnou úpravu pravidel dělení, neboť jejich uplatněním dochází k tzv. obrácení důkazního břemena. Je-li aplikována zákonná domněnka skutková, mění se tím subjektivní břemeno vedení důkazu; pokud je naopak uplatňována zákonná domněnka právní, je takovým důsledkem změna důkazního břemena subjektivního i objektivního.³⁹⁷ „*Procesní strana, které svědčí domněnka, tak musí prokazovat pouze skutečnosti, které tvoří skutkovou bázi domněnky, a nikoliv již to, co se na základě ní presumuje.*“³⁹⁸ Jinými slovy, pokud by určitá skutečnost nebyla součástí zákonné domněnky, byla by procesní strana mající z ní prospěch, nucena tuto skutečnost dokazovat. K jejímu vyvrácení je třeba podat důkaz opaku, čili tzv. protidůkaz,³⁹⁹ jehož účelem je zpochybnit vnitřní přesvědčení soudce o tom, že byly naplněny skutkové předpoklady báze domněnky.

Paragraf 133 OSŘ stanoví, že skutečnost, pro kterou je v zákoně stanovena domněnka, připouštějící důkaz opaku, má soud za prokázanou, pokud v řízení nevyšel najevo opak. Na základě této dikce pak vyplývá, že zákonné domněnky lze dělit na vyvratitelné a nevyvratitelné. „*Pro oboje platí, že se jimi mění téma dokazování (předmětem dokazování se stávají skutečnosti tvořící bázi domněnky), ovšem pouze vyvratitelné domněnky mají charakter pravidel o důkazním břemenu.*“⁴⁰⁰ Vyvratitelná zákonná domněnka je tedy taková, jež umožňuje podat důkaz opaku. Naopak nevyvratitelná zákonná domněnka stanovuje určité právní

---

³⁹⁵ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 61.

³⁹⁶ Tamtéž, str. 57.

³⁹⁷ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 57. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 219.

³⁹⁸ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 219.

³⁹⁹ Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 60. LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 219.

⁴⁰⁰ § 133 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 15.02.2023].

následky, a ve své podstatě nesouvisí s důkazním břemenem.⁴⁰¹ V této souvislosti je třeba upozornit na rozdíly mezi pojmy důkaz opaku a protidůkazu. Zatímco protidůkaz lze podat vždy, tedy v případě zákonných domněnek vyvratitelných i nevyvratitelných; důkaz opaku je přípustný pouze v otázce vyvratitelných zákonných domněnek.⁴⁰² Další podstatný rozdíl spočívá i v tom, kdy jsou tyto úspěšně podány. V případě protidůkazu postačí zpochybnit vnitřní přesvědčení soudce o skutečnostech, jež tvoří skutkovou bázi domněnky; naopak u otázky důkazu opaku je nezbytným předpokladem pro jeho úspěšné podání přesvědčit soudce o opaku, než co je předpokládáno domněnkou. Rovněž je rozdíl mezi protidůkazem a důkazem opaku v té rovině, že v prvním případě, tedy u protidůkazu nastává úspěšným podáním stav *non liquet*, zatímco v případě důkazu opaku soud vychází ze zjištěného skutkového stavu. Protidůkaz je podáván stranou nezatíženou důkazním břemenem, na rozdíl od důkazu opaku, který je hlavním důkazem.

6.3.3 Soudcovské dotváření pravidel dělení důkazního břemena

Mezi zvláštní pravidla dělení důkazního břemena se řadí i soudcovské dotváření těchto pravidel. Nelze však z podstaty věci připustit, aby soudcovské dotváření pravidel představovalo značnou část problematiky dělení důkazního břemena, neboť je známo, že aby byly splněny požadavky na předvídatelnost rozhodování a právní jistotu, je třeba, aby i pravidla dělení důkazního břemena byla normativně upravena. Není přitom problematické, není-li základní pravidlo v právním řádu upraveno výslovně, jak bylo pojednáno v kapitole 6.1. Jinými slovy, pravidla dělení důkazního břemena jsou primárně věcí zákonodárce, nikoli soudce.⁴⁰³ Zpravidla se však v praxi vyskytují případy, jež vyžadují, aby i soudce mohl v typovém případě pravidla dělení upravit odlišně, než jak stanovuje základní pravidlo. Nelze však takovou pravomoc soudce vnímat jako nekonečné zmocnění měnit pravidla dělení důkazního břemena *ad hoc*, neboť takové jednání by odporovalo spravedlivému procesu. Typová nutnost odpovídá situaci, kdy „na prosazení určitého hmotněprávního nároku s ohledem na typicky se v těchto případech vyskytující důkazní nouzi zpravidla selhává.“⁴⁰⁴

---

⁴⁰¹ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 61.

⁴⁰² LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 220.

⁴⁰³ Tamtéž, str. 225.

⁴⁰⁴ Tamtéž, str. 225.

Přitom řešení důkazní nouze pomocí redukce míry důkazy v podobě tzv. důkazu *prima facie* nepřipadá v úvahu.⁴⁰⁵

Pojem soudcovského dotváření pravidel dělení důkazního břemena lze rovněž označit synonymem obrácení důkazního břemena, jež „představují ty případy, kdy soud posuzuje dělení objektivního důkazního břemena odchylně od zákona.“⁴⁰⁶ Jedná se o takové případy, u nichž je objektivní důkazní břemeno upraveno odlišně od základního pravidla dělení, přitom označení „zákon“ je třeba interpretovat nejen jako psaná pravidla, nýbrž i jako právní pravidlo nepsané, tedy včetně základního pravidla dělení důkazního břemena.⁴⁰⁷ Jako příklad soudcovského dotváření pravidel dělení lze patrně uvést § 4 ZOK,⁴⁰⁸ či rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.9.2014, sp. zn. 22 Cdo 1007/2013.

---

⁴⁰⁵ LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, str. 226. cit. In: Leipold, D. *Beweismaß und Beweislast in Zivilprozeß*. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1985. Str. 22. Laumen, H. W. in Baumgärtel, G. – Laumen, H. W. – Prütting, H. *Handbuch der Beweislast. Grundlagen*. 3. vyd. Köln – München: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2016, str. 176, 178.

⁴⁰⁶ Tamtéž, str. 227. cit. In: Prütting, H. *Gegenwartsprobleme der Beweislast*. München: C. H. Beck, 1983. Str. 22

⁴⁰⁷ Tamtéž, str. 227.

⁴⁰⁸ § 4 ZOK: „Dává-li tento zákon společníkovi obchodní korporace možnost domáhat se za ni nebo proti ní nějakého práva, nese povinná osoba důkazní břemeno o tom, že se protiprávního jednání nedopustila, ledaže soud rozhodne, že to po ní nelze spravedlivě požadovat.“

7. Důkazní nouze

7.1. Otázka důkazní nouze a pojem tzv. „vyšetřovacího důkazu“

Ve většině civilních řízeních sporných procesní strany znají skutkový materiál, na němž zakládají svůj právní nárok či procesní obranu, a současně s ním i disponují. Výjimečně však může nastat situace, kdy strana zatížená důkazním břemenem objektivně není schopná předložit potřebné informace k prokázání svých tvrzení, neboť s nimi nakládá pouze protistrana. Tento stav důkazní nouze se nazývá jako informační deficit, a obecně panuje shoda na tom, že pokud strana zatížená důkazním břemenem nemá reálnou možnost, jak získat potřebné poznatky o rozhodných skutečnostech, je třeba informační deficit kompenzovat, resp. učinit taková opatření, která ve své důsledku vzniklý deficit v souladu s principem rovného postavení vyrovnají.⁴⁰⁹ Nelze však ani pominout základní charakter sporného řízení, jež spočívá v kontradiktorním postavení stran, díky němuž je stranám umožněno efektivně rozvinout spor mezi nimi, aby jej soud mohl posoudit. Přitom základem kontradiktorního řízení je tzv. „negativní spolupráce“. „*Ze sociologického hlediska jde v civilním procesu v podstatě o řešení společenského konfliktu bojem, byť ve vysoce kultivovaných podmínkách institucionalizovaných procesním právem.*“⁴¹⁰ Jinými slovy, procesní strany ve vlastním zájmu předkládají skutkové přednesy tak, aby tyto byly dostatečně určité a přesvědčivé, čímž strany působí na soudce, aby posoudil jejich skutková tvrzení jako pravdivá. Na základě uvedených tezí je zřejmé, že problematika důkazní nouze představuje složitou otázku, jak na straně jedné vyřešit informační deficit, a tím naplnit požadavek na rovné postavení, avšak na strana druhé tímto postupem nenarušit kontradiktornost sporného řízení.

Účinným nástrojem, jak informační deficit vyrovnat, je zcela jistě užití tzv. vyšetřovacího důkazu. Jedná se o případ, kdy je soudce oprávněn provést dokazování *ex offio*, tedy z vlastní iniciativy, čímž do řízení přináší skutečnosti, které nebyly procesními stranami tvrzeny.⁴¹¹ Pojem vyšetřovacího důkazu nelze sjednocovat se zásadou vyšetřovací. Ačkoli z hlediska jazykového vyjádření jsou tyto termíny podobné, je mezi nimi zásadní rozdíl. Vyšetřovací důkaz může být

---

⁴⁰⁹ MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000, str. 64.

⁴¹⁰ Tamtéž, str. 113.

⁴¹¹ Tamtéž, str. 11.

totiž uplatněn pouze v řízení, jež je ovládáno zásadou projednací, naopak v řízení, kde dominuje zásada vyšetřovací, je jeho užití z podstaty vyloučeno. Tato skutečnost je způsobena tím, že v případě aplikace zásady projednací jsou v důsledku zatížení důkazním břemenem a z něho plynoucím břemenem tvrzení za shromáždění skutkového materiálu odpovědní procesní strany, nikoli soud. Opačně je tomu v případě řízení, v němž je uplatňována zásada vyšetřovací, neboť tehdy je povinen soud shromáždit potřebná skutková zjištění, tudíž užití vyšetřovacího důkazu postrádá smysl.

7.2. Vysvětlovací povinnost

Vyšetřovací důkaz lze realizovat pomocí tzv. vysvětlovací povinnosti.⁴¹² Jedná se o procesní povinnost, jež lze uložit straně nezatížené důkazním břemenem, která je schopná na základě jí dostupných informací objasnit skutková tvrzení svého odpůrce, nacházejícího se nezaviněně v důkazní nouzi v důsledku informačního deficitu.⁴¹³ Co se týká právního zakotvení vysvětlovací povinnosti, je třeba interpretovat ji, rovněž jako vyšetřovací důkaz, ve světle ústavního principu rovnosti stran. Zásadu rovnosti stran před soudem garantuje čl. 96 odst. 1 Ústavy ČR, kterou zákonodárce znovu akcentuje v § 18 odst. 1 OSŘ. Výslovné zákonné ustanovení zakotvující vysvětlovací povinnost však v současném občanském soudním řádu nalézt nelze.

Aby totiž strany mohly vnášet do řízení potřebná skutková tvrzení, a tím mohly plně rozvinout kontradiktorní povahu sporného řízení, musejí mít obě rovný přístup k potřebným informacím pro objasnění skutkového stavu. Je-li jedna z procesních stran postižena informačním deficitem, je nutné tuto vadu vnímat jako porušení subjektivního práva na spravedlivý proces.⁴¹⁴ Informační deficit však představuje zásadní problém i z hlediska objektivního, a to z důvodu nemožnosti naplnit v jeho důsledku účel civilního soudního řízení, tedy poskytnout ochranu soukromým právům a oprávněným zájmům účastníků řízení.⁴¹⁵ Princip rovnosti stran, označován též jako tzv. „rovnost zbraní“, předpokládá, že *„obě strany mají stejný přístup ke všem informacím o skutečnostech, na jejichž*

---

⁴¹² MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000, str. 146.

⁴¹³ Tamtéž, str. 97.

⁴¹⁴ Tamtéž, str. 61.

⁴¹⁵ Tamtéž, str. 61.

*základě uplatňují své nároky nebo svoji obranu ve sporu.*⁴¹⁶ Pokud je tedy procesní strana postižena informačním deficitem, a tím se ocitá v důkazní nouzi, je tím *de facto* znemožněno naplnit funkci civilního soudního řízení. Na základě podaného výkladu je zřejmé, že v zájmu zachování principu rovnosti zbraní je zcela nezbytné poskytnout straně nacházející se v důkazní nouzi možnost vzniklý deficit kompenzovat.

Pro snadnější pochopení povahy vysvětlovací povinnosti, je třeba zmínit dva odlišné přístupy, které lze k této zaujmout. Zaprvé se jedná o tzv. obecnou vysvětlovací povinnost, jejíž podstata spočívá v tom, že tuto lze uložit straně nezatížené důkazním břemenem bez jakýchkoli omezujících podmínek, které by v této souvislosti měly být splněny; takový přístup je však v současné době považován za nepřijatelný.⁴¹⁷ Druhá koncepce, tzv. speciální vysvětlovací povinnost, naopak k jejímu uložení vyžaduje důsledné splnění určitých kritérií, a tuto podobu vysvětlovací povinnosti lze v civilním procesu najít uplatňovanou právě dnes.⁴¹⁸ Lze se dokonce setkat s přístupem, který vysvětlovací povinnost v civilním soudním řízení zcela odmítá, neboť ji považuje za nepřijatelné porušení povinnosti pravdivosti.⁴¹⁹ Macur však s tímto pojetím nesouhlasí, když konstatuje: „*Nelze považovat za porušení pravdivosti, jestliže procesní strana přednese tvrzení, jehož pravdivostí si není jistá, avšak předpokládá, že události proběhly skutečně tak, jak ve svém tvrzení uvádí.*“⁴²⁰ S tímto lze podle mínění autorky jednoznačně souhlasit, a v této souvislosti je třeba připomenout ústavněprávní princip rovnosti zbraní, o němž bylo pojednáno v předchozích odstavcích.

---

⁴¹⁶ MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000, str. 119.

⁴¹⁷ Srov. MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000, str. 114. § 120 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 5.3.2023].

⁴¹⁸ Srov. MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000. § 120 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 5.3.2023].

⁴¹⁹ MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000, str. 74 – 78.

⁴²⁰ Tamtéž, str. 78.

Nepřijatelná je podle Macura rovněž obecná konstrukce vysvětlovací povinnosti.⁴²¹ Pokud by totiž soud mohl uložit straně nezatížené důkazním břemenem vysvětlovací povinnost vždy, uzná-li sám za vhodné, výrazně by tím narušil kontradiktorní charakter civilního procesu. Nelze se totiž domnívat, že by snad procesní strany byly v důsledku uložení vysvětlovací povinnosti povinny objasňovat skutkové okolnosti, jdoucí proti jejich zájmům „na denním pořádku“. Aby byl zachován kontradiktorní charakter sporného řízení, v němž je respektována zásada dispoziční, rovněž jako zásada projednací, musí se jednat o výjimečný případ, nikoli o běžný standard. „*Vysvětlovací povinnost strany nezatížené důkazním břemenem má v civilním procesu nepochybně svůj význam, avšak její uplatnění nelze rozšiřovat do té míry, aby se dostala do rozporu se základními principy a zákonitostmi, (...).*“⁴²²

Za správnou podobu je tak třeba považovat speciální vysvětlovací povinnost. Jedná se o konstrukci, která k jejímu uložení formuluje podmínky dvě podmínky: „*Strana zatížená důkazním břemenem nemá žádnou reálnou možnost získat potřebné informace jinak, a naopak že její protistrana může tyto informace bez obtíží podat.*“⁴²³ Je třeba zkoumat nejen důkazní možnosti strany zatížené důkazním břemenem, ale též zdali strana, jíž má být povinnost uložena, požadovanými informacemi skutečně disponuje. Macur v této souvislosti doplňuje: „*(...) ke vzniku vysvětlovací povinnosti by nemohlo dojít, pokud by pro stranu, která nese důkazní břemeno, bylo získání potřebných informací pouze obtížnější, složitější nebo nákladnější, než kdyby jí byly poskytnuty druhou procesní stranou, která může takové informace získat snadněji.*“⁴²⁴ Jinými slovy, „pouhou“ procesní nevýhodu strany zatížené důkazním břemenem nelze považovat za porušení principu rovného podstavení.

---

⁴²¹ MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000, str. 114.

⁴²² Srov. MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, str. 66. K tomu srov.: Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.07.2014, sp. zn. 30 Cdo 2822/2013: „*Vysvětlovací povinnost nelze ztotožňovat s povinností strany nezatížené důkazním břemenem k iniciativě působící proti sobě samé.*“

⁴²³ § 120 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 1.3.2023].

⁴²⁴ MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000, str. 145 – 146.

Soud zpravidla uloží vysvětlovací povinnost na návrh strany zatížené důkazním břemenem, přitom obsah této má různorodou povahu.⁴²⁵ Obvykle povinná strana musí poskytnout určité prohlášení či zprávu o inkriminovaných skutečnostech. Vysvětlovací povinnost se vztahuje i na předložení listinných důkazů, rovněž jako na identifikace třetích osob. Povinné straně může být též uloženo, aby využila své právo zbavit určité subjekty povinnosti mlčenlivosti. Obsah vysvětlovací povinnosti může spočívat též v povinnosti strpět ohledání určitých předmětů, rovněž jako v povinnosti umožnit vstup na pozemky.⁴²⁶

Je třeba zabývat se též povahou vysvětlovací povinnosti, neboť právě díky tomuto poznání lze určit i důsledky, které vyplývají z jejího nesplnění. Zásadní rozdíl mezi procesním břemenem a procesní povinností spočívá v odlišných možnostech jejich vymahatelnosti, nejsou-li tyto splněny dobrovolně.⁴²⁷ Nesplní-li totiž procesní strana uloženou povinnost, jsou následky takového nesplnění spojeny se společenským odsouzením, rovněž jako s možností uložit některou z procesních sankcí. Odlišně je tomu v případě procesních břemen; pokud strana zatížená procesním břemenem toto neunes, je pak následkem „pouhý“ neúspěch v podobě zhoršení procesního postavení ve sporu. Samotnou vysvětlovací povinnost lze jednoznačně označit za skutečnou procesní povinnost, neboť „vznik vysvětlovací povinnosti předpokládá prokazatelnou možnost jejího splnění.“⁴²⁸ Pokud tedy povinná strana nevyhoví uloženému příkazu, soud zpravidla zohlední tuto skutečnost v oblasti volného hodnocení důkazů, neboť strana, jíž byla vysvětlovací povinnost uložena signalizuje soudu obavy, že by ze splnění vysvětlovací povinnosti prosperovala strana oprávněná.⁴²⁹

---

⁴²⁵ MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000, str. 142.

⁴²⁶ Tamtéž, str. 156 – 157.

⁴²⁷ Viz kapitola 2.3.

⁴²⁸ Tamtéž, str. 126.

⁴²⁹ Srov. § 120 OSŘ, LAVICKÝ, P. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. DOBROVOLNÁ, DVOŘÁK, LAVICKÝ, WINTEROVÁ a PULKRÁBEK. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Finální znění 2. verze [online]. 2017, str. 250 a násl.

8. Vhled do francouzského pojetí důkazního břemene

8.1. Stručně ke spornému civilnímu řízení ve Francii

Francouzské civilní soudní řízení je upraveno v *Code de procédure civile* (dále jen „CPC“) z r. 1976. Oproti českému občanskému soudnímu řádu je francouzská procesní úprava značně obsáhlejší, neboť čítá více než 1500 článků (*articles*). Než bude pojednáno o samotné problematice důkazního břemene, je třeba nejprve objasnit základní principy fungování francouzského civilního soudního řízení, neboť to se vyznačuje některými podstatnými odlišnostmi od českého civilního procesu.

Sporné civilní soudní řízení ve Francii je rovněž jako u nás založeno na zásadě dispoziční (*principe dispositif*), jak uvádí čl. 1 CPC. V důsledku uplatnění této zásady pak pro řízení vyplývají dva závěry; zaprvé účastníci řízení mohou disponovat předmětem řízení a soud je takovým návrhem vázán; zadruhé soudce nemůže meritorní rozhodnutí založit na skutečnostech, jejichž odpovídající skutkové přednesy nebyly v průběhu řízení učiněny, jak uvádí čl. 7 CPC.⁴³⁰ Dále je sporné řízení ovládáno zásadou kontradiktornosti (*principe accusatoire*). Článek 9 CPC uvádí: „*Chaque partie a la charge de prouver les faits qu'elle invoque.*“⁴³¹ Tato zásada se bezpochyby promítá do oblasti dokazování a zdá se, že je tímto kladena odpovědnost za shromáždění skutkového materiálu ryze na procesní strany, ovšem hned následující čl. 10 CPC zmocňuje soudce k tomu, aby v případě potřeby provedl dokazování *ex officio*, tedy dokazování z vlastní iniciativy.⁴³² Tato rozporuplná ustanovení lze interpretovat tak, že sporné řízení ve Francii je do určité míry ovládáno českou obdobou zásady vyšetřovací. Tuto úvahu podporuje tvrzení Oudina, který v této souvislosti konstatuje: „*Whereas the 1806 Code of Civil Procedure had favoured a liberal, adversarial, approach of civil litigation, the new Code de procédure civile adopted in 1976 tries to settle down a middle path between the adversarial*

---

⁴³⁰ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8: [dostupné online]: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/31999>

⁴³¹ Article 9 CPC: „*Il incombe à chaque partie de prouver conformément à la loi les faits nécessaires au succès de sa prétention.*“

⁴³² Article 10 CPC: „*Le juge a le pouvoir d'ordonner d'office toutes les mesures d'instruction légalement admissibles.*“

*and the inquisitorial principles (known as principe accusatoire and principe inquisitoire). The current civil procedure is a mix of adversarial and inquisitorial rules, conceived as a cooperation between the parties, their lawyers and the judge.*⁴³³

Samotný obsah zásady kontradiktornosti je chápán ve dvou rovinách; na straně jedné se jedná o právo účastníka řízení být vyslechnut a předvolán, na straně druhé jde o právo na vyjádření se ke všem tvrzením, která uvedla protistrana.⁴³⁴ Tato zásada se pak z hlediska francouzského práva projevuje zejména tak, že účastníci řízení jsou povinni vzájemně se včas seznámit s namítanými skutečnostmi, navrhovanými důkazy, rovněž jako právními důvody, na nichž zakládají svůj právní nárok.⁴³⁵ Účelem tohoto ustanovení je poskytnutí dostatečného času na vytvoření procesní obrany protistrany, což má podle mínění autorky této práce patrně vést v konečném důsledku k rychlému a efektivnímu vedení sporu. Pokud by účastníci tuto povinnost nedodrželi, má se za to, jako by tvrzené skutečnosti neexistovaly.⁴³⁶ Je třeba pro úplnost dodat, že na rozdíl od českého pojetí nalézacího řízení je ve francouzském řízení zpravidla stanoven tzv. advokátní přímus, tedy povinnost být zastoupen advokátem, a to již v prvostupňovém řízení. Zdá se proto opodstatněné klást větší nároky na procesní strany, neboť ty jsou zastoupeny kvalifikovanými odborníky.

Dále se ve francouzském sporném řízení uplatňuje zásada ústnosti (*principe de l'oralité*), s výjimkou dovolacího řízení. Zde lze tedy vidět shodu s českou právní úpravou, neboť i u nás je dovolací řízení vedeno zpravidla bez ústního jednání.⁴³⁷ Naopak ve francouzském pojetí civilního soudního řízení nelze nalézt zásadu přímosti, neboť soudci je přiznána široká pravomoc delegovat provádění důkazů.⁴³⁸ Např. podle čl. 157 CPC může namísto příslušného soudu z důvodu přílišné vzdálenosti provést důkaz dožádaný orgán. Nelze však,

---

⁴³³ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 2

⁴³⁴ Tamtéž, str. 4.

⁴³⁵ Article 15 CPC: „*Les parties doivent se faire connaître mutuellement en temps utile les moyens de fait sur lesquels elles fondent leurs prétentions, les éléments de preuve qu'elles produisent et les moyens de droit qu'elles invoquent, afin que chacune soit à même d'organiser sa défense.*“

⁴³⁶ Article 16 CPC: „*Le juge doit, en toutes circonstances, faire observer et observer lui-même le principe de la contradiction.*“

⁴³⁷ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 7.

⁴³⁸ Tamtéž, str. 8.

aby tento byl rovněž hodnocen tímto (nepříslušným) orgánem, neboť takový postup by byl považován za tzv. *denegatio iustitiae*, odepření spravedlnosti. Pro úplnost je třeba uvést, že ačkoli český zákonodárce zakotvuje zásadu přímosti v § 122 odst. 1 OSŘ, rovněž umožňuje ve výjimečných případech provést důkaz dožádaným soudem. Situace se tedy v obou uvedených právních řádech zjevně téměř neliší, přesto lze na jisto postavit, že české civilní soudní řízení (na rozdíl od toho francouzského) uznává zásadou přímosti. Odpověď na otázku, proč tedy existuje tento rozdíl navzdory podobné právní úpravě, lze podle názoru autorky této práce nalézt patrně v uplatnění zásady volného hodnocení. V této souvislosti je zajímavé zmínit, že odvolací soud (rovněž jako v českém civilním procesu) není vázán hodnocením skutkových tvrzení, jak je zjistil soud prvního stupně, avšak účastníci zpravidla mohou v odvolacím řízení uplatňovat novoty.⁴³⁹ Tak jako není uplatňována zásada materiální pravdy v českém civilním soudním řízení, je tomu tak i v řízení sporném ve Francii. Oudin k této skutečnosti konstatuje: „*If a judge refuses to make a decision because the truth has not been undoubtedly established, he is guilty of denial of justice, prohibited by article 4 C. civ.*“⁴⁴⁰

Z hlediska problematiky dokazování je podstatné uvědomit si, že francouzský sporný proces není ovládán tak, jako u nás, zásadou volného hodnocení důkazů. Pravidla dokazování jsou totiž ovlivněna dvěma systémy; první z nich tzv. *preuve morale* předpokládá uplatnění zásady volného hodnocení důkazů. V důsledku uplatnění tohoto systému jsou tak přípustné do řízení uvést víceméně jakékoli důkazní prostředky, rovněž jako že soudce provedené důkazy hodnotí podle svého vnitřního přesvědčení.⁴⁴¹ Naopak systém tzv. *preuve légale* připouští pouze některé důkazní prostředky, u nichž je zpravidla v zákoně stanovena i důkazní síla.⁴⁴² Lze tedy konstatovat, že francouzské civilní právo procesní uplatňuje jak zásadou volného hodnocení důkazů, tak i zásadou legální důkazní teorie. Zatímco systém *preuve morale* se uplatňuje zejména v obchodních sporech, systém *preuve légale* je zpravidla užíván v občanských sporech.⁴⁴³

---

⁴³⁹ Article 563 CPC: „*Pour justifier en appel les prétentions qu'elles avaient soumises au premier juge, les parties peuvent invoquer des moyens nouveaux, produire de nouvelles pièces ou proposer de nouvelles preuves.*“

⁴⁴⁰ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 11.

⁴⁴¹ Tamtéž, str. 10.

⁴⁴² Tamtéž, str. 10.

⁴⁴³ Tamtéž, str. 10.

Z hlediska tématu diplomové práce je neméně zajímavé, že ačkoli lze francouzské pojetí dokazování považovat za rigidní, je stranám sporu umožněno upravit si odlišně důkazní břemeno. Taková dohoda však musí být učiněna v dostatečném předstihu, resp. vzhledem k jejímu obsahu není možné uzavřít dohodu těsně před zahájením soudního řízení.⁴⁴⁴ V této souvislosti je nutné zmínit, že české právo s procesními smlouvami, jejichž předmětem by byla odlišná úprava zatížení důkazním břemenem zřejmě nepočítá, neboť civilní právo procesní spadá do veřejného odvětví práva, kde jsou uplatňována kogentní ustanovení.⁴⁴⁵

Z hlediska problematiky zásady volného hodnocení důkazů je podstatné uvést, že pokud je tato v řízení uplatňována, tak platí: „*the law fixes no minimum standard of proof.*“⁴⁴⁶ Lze tak zřejmě konstatovat, že otázka vnitřního přesvědčení soudce, rovněž jako problematika míry důkazu je francouzským zákonodárcem opomenuta podobně jako v českém právním řádu.

8.2. Problematika důkazního břemena ve francouzském právu

Odpověď na otázku, jakým způsobem je ve francouzském civilním procesu upraveno důkazní břemeno (*charge de la preuve*), lze částečně nalézt v pojetí zásady kontradiktornosti. V článku 9 CPC je uvedeno: „*Každá strana má povinnost zákonným způsobem prokázat skutečnosti nezbytné pro úspěch svého právního nároku,*“⁴⁴⁷ z nějž vyplývá, že je odpovědností účastníků řízení, aby prokázali svá skutková tvrzení. Oudin v této souvislosti doplňuje: „*When a party makes an allegation, he supports the risk of evidence (...)*“⁴⁴⁸ Z výše uvedené dikce lze patrně učinit závěr, že institut důkazního břemena vyplývá z břemena tvrzení, nikoli naopak. Je však zajímavé uvědomit si, že české ustanovení § 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ intuitivně vede adresáty norem k nesprávnému závěru, že by snad břemeno tvrzení mělo předcházet důkaznímu břemenu, avšak procesní teorie takové pojetí správně odmítá a na jisto staví, že je tomu přesně

---

⁴⁴⁴ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 11.

⁴⁴⁵ Srov. HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 8 – 9.

⁴⁴⁶ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 11.

⁴⁴⁷ Article 9 CPC: „*Il incombe à chaque partie de prouver conformément à la loi les faits nécessaires au succès de sa prétention.*“

⁴⁴⁸ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 22.

naopak.⁴⁴⁹ Autorka této práce si tak v této souvislosti klade otázku, zdali by se francouzský zákonodárce nemohl dopustit obdobného omylu, spočívajícího v chybném jazykovém vyjádření, jako ten český, avšak bližší zkoumání této problematiky by bylo nad rámec této diplomové práce.

Zcela zásadní je pak z hlediska pravidel dělení důkazního břemena čl. 1353 Code civile,⁴⁵⁰ který zní: „*Osoba, která se domáhá splnění závazku, jej musí prokázat. Naopak osoba, která tvrdí, že je závazku zproštěna, musí doložit platbu nebo skutečnost, která vedla k zániku jejího závazku.*“⁴⁵¹ Ačkoli se uvedené ustanovení zcela evidentně vztahuje k závazkovému právu, je obecně přijímáno, že toto lze aplikovat na všechny případy, u nichž není stanovena výslovná zákonná úprava pravidel dělení důkazního břemena.⁴⁵² V praxi si pak pravidlo dělení důkazního břemena lze představit tak, že strana zatížená důkazním břemenem uvede do řízení skutková tvrzení. Pokud protistrana nechce sporu podlehnout, musí skutkové přednesy strany zatížené důkazním břemenem popřít, čímž z nich učiní sporné skutečnosti, a stanou se tak předmět dokazování. Soud rozhodne v neprospěch té strany, která neunesla důkazní břemeno. Jedná se tak o obdobný princip, na kterém funguje dělení důkazního břemena u nás, neboť české základní pravidlo dělení stanovuje, že každou procesní stranu tíží důkazní břemeno ohledně takových skutečností, jejíž skutkové podstaty jí příznivé právní normy se tato strana dovolává.⁴⁵³

Co se týká samotného předmětu dokazování (*l'objet de la preuve*), jsou ve francouzském civilním soudním řízení dokazovány dva typy skutečností; zaprvé se jedná o skutečnosti právně významné pro řízení; zadruhé pak jde o skutečnosti, jež byly procesními stranami učiněny spornými.⁴⁵⁴ Právně významné skutečnosti jsou ty, které mohou mít vliv na výsledek řízení. Sporné skutečnosti jsou chápány obdobně jako v českém právním řádu tak, že pokud protistrana

---

⁴⁴⁹ O problematice, zdali je primární břemeno důkazní či břemeno tvrzení, bylo pojednáno v kapitole 5.2.

⁴⁵⁰ Code civile je obdoba českého občanského zákoníku.

⁴⁵¹ Article 1353 Code Civile: „*Celui qui réclame l'exécution d'une obligation doit la prouver. Réciproquement, celui qui se prétend libéré doit justifier le paiement ou le fait qui a produit l'extinction de son obligation.*“

⁴⁵² OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 23.

⁴⁵³ Viz 6. kapitola.

⁴⁵⁴ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 23.

nezpochybní skutkové přednesy první procesní strany, má se za to, že jsou tyto nesporné. Tato úvaha vychází z uplatnění zásady dispoziční v civilním soudním řízení, jejíž podstata spočívá v důrazu na autonomii procesních stran. „*The parties are free to decide what alleged facts they will dispute.*“⁴⁵⁵

8.3. Úvaha o francouzském pojetí sporného civilního soudního řízení

Francouzské pojetí civilního soudního řízení je v mnoha směrech odlišné od českého civilního procesu. Jako stěžejní rozdíl mezi francouzským a českým procesem, z něž vyplývají další odchylky, lze podle mínění autorky této práce uvést zejména rozsáhlou povinnost účastníka být zastoupen advokátem již v prvostupňovém řízení, v důsledku čehož jsou i procesní instituty koncipovány *de facto* pouze pro osoby s právním vzděláním. Za překvapující zjištění považuje autorka této práce zejména rozdíly v oblasti zásad, ovládající civilní sporné řízení, především pak dvojkolejnost v otázce hodnocení důkazů, tedy zásady volného hodnocení důkazů a zásady legální důkazní teorie. Za pozoruhodné je třeba označit rovněž možnost procesních stran ujednat si odlišně důkazní břemeno, je-li současně splněna podmínka, že tato dohoda byla učiněna v dostatečném předstihu, resp. nebyla sjednána (těsně) před začátkem řízení. Za hlavní přednost francouzského civilního řízení je uváděna jeho rychlost a efektivita. Jelikož autorka této práce v určitých ohledech pochybuje o francouzském pojetí, snažila se na základě dostupných dat zjistit, jaká je průměrná délka civilního soudního řízení ve Francii, rovněž jaké důvěry francouzské civilní řízení požívá, a následně tyto informace komparovat s českými civilními soudy. Bohužel většina nalezených průzkumů⁴⁵⁶ zpravidla nerozlišují civilní a trestní řízení, což zcela znemožňuje podat relevantní výsledky o zkoumané problematice. Autorčina pochybnost tak zůstala bohužel nerozptýlena. Na závěr je třeba dodat, že některé francouzské procesní instituty stojí podle autorčina mínění nepochybně

---

⁴⁵⁵ OUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8, str. 24.

⁴⁵⁶ Srov. OECD (2013), *What makes civil justice effective?*, OECD Economics Department Policy Notes, No. 18 June 2013. Dostupné z:

<https://www.oecd.org/economy/growth/Civil%20Justice%20Policy%20Note.pdf>,

European Social Survey (2011) *Trust in Justice: Topline Results from Round 5 of the European Social Survey*. Dostupné z:

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/ESS5_toplines_issue_1_trust_in_justice.pdf,

za delší úvahu, zdali by nebylo jejich uplatnění v českém civilním soudním řízení ve skutečnosti efektivnější, než stávající uspořádání.

9. Závěr

Autorčíným cílem, který si v úvodu diplomové práce stanovila, bylo komplexní představení problematiky důkazního břemena, poukázání na některé sporné aspekty, rovněž jako snaha zaujmout vlastní stanoviska na dílčí teoretické otázky.

V kapitole druhé bylo souhrnně pojednáno o civilním soudním řízení, jeho účelu a také o vybraných zásadách, jež se zpravidla v civilním soudním řízení uplatňují. Cílem tohoto výkladu mělo být jednoznačné zakotvení základních pilířů civilního procesu tak, aby bylo v nadcházejících pasážích vždy patrné, v jakém světle musejí být instituty a pojmy související s důkazním břemenem vykládány. Pozorný čtenář si jistě všiml, že s výjimkou poslední kapitoly se autorka této práce ve všech kapitolách odkazuje k účelu civilního soudního řízení, neboť právě v něm je třeba hledat odpovědi na sporné otázky. Za stěžejní část druhé kapitoly pak autorka práce považuje teoretický rozbor pojmů procesní povinnosti a procesního břemena. Byly objasněny rozdíly mezi těmito a ačkoli bylo uvedeno, že odlišnosti v konečném důsledku představují pouze marginální problém, autorka dospívá k závěru, že je třeba oba pojmy důsledně rozlišovat a užívat v takové konotaci, aby jejich obsah v určitém kontextu nebyl zavádějící. Rovněž v této souvislosti autorka kritizuje dikci § 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ. Podle jejího mínění nelze „povinnost tvrdit“ a „povinnost plnit důkazní povinnost“ považovat za skutečné procesní povinnosti, a to zejména kvůli odpovědnostnímu charakteru, jež oba tyto instituty mají.

Kapitola třetí pojednává o otázce míry důkazu. Autorka představila odlišné právní teorie, jejichž předmětem je stanovení míry důkazu a přiklonila se k teorii objektivně-subjektivní, jejíž podstata spočívá v kombinaci vnitřního přesvědčení soudce a objektivizujících prvků v podobě např. požadavku na odůvodnění soudního rozhodnutí. Rovněž byla v této souvislosti vyložena problematika vnitřního přesvědčení soudce, a na to navazující otázka stanovení základního pravidla míry důkazu. V této souvislosti bylo rovněž pojednáno o teoretickému sporu mezi Macurem a Lavickým ohledně adekvátnosti požadavku praktické jistoty.

Čtvrtá kapitola byla věnována všem dílčím aspektům institutu důkazního břemena. Autorka nejprve nastínila složitosti spojené s definováním pojmu

důkazního břemena, dále pak rozvinula tuto problematiku o pojem *non liquet*, jeho důsledky a poté vyložila možné metody jeho překlenutí. V této části bylo pojednáno o historických teoriích, díky nimž mělo dojít k bližšímu objasnění zejména toho, jaké všechny aspekty stav *non liquet* zahrnuje, neboť až v důsledku užívání jedné metody překlenutí stavu objektivní nejistoty byly ukázány její nedostatky, což přirozeně vedlo ke vzniku další teorie, jejímž primárním účelem zpravidla byla snaha vypořádat se s problémy teorie původní, čímž docházelo k rozvoji pojmu *non liquet*. Dále bylo v kapitole čtvrté pojednáno o procesní povaze norem upravujících důkazní břemeno. Druhá část čtvrté kapitoly bylo věnována charakteru objektivního důkazního břemena. V této konotaci byl učiněn závěr, že objektivní důkazní břemeno není navzdory svému označení skutečným procesním břemenem. Naopak subjektivní důkazní břemeno lze podle závěrů této práce považovat za procesní břemeno. Rovněž je třeba zmínit, že autorka této práce dospěla k závěru, že instituty objektivního a subjektivního důkazního břemena nelze považovat za dvě rovnocenné složky, a to zejména z toho důvodu, že institut subjektivního důkazního břemena předpokládá existenci objektivního důkazního břemena. V závěru kapitoly čtvrté byla také nastíněna otázka potřebnosti abstraktního důkazního břemena (subjektivního), rovněž jako otázka povahy konkrétního důkazního břemena. Autorka této práce dospěla k přesvědčení, že oba tyto pojmy je třeba navzdory určitým nedostatkům zachovat, a je třeba je též důsledně užívat. Pojem konkrétního důkazního břemena nelze podle autorčina mínění nahradit pojmy „důkaz“ a „protidůkaz“, a ztotožňuje se tak s názorem Lavického na tuto problematiku.

Tématem kapitoly páté bylo objasnění pojmu břemena tvrzení, včetně jeho vnitřní struktury. Zvláštní pozornost pak byla věnována vztahu důkazního břemena a břemena tvrzení, a to zejména kvůli zavádějící zákonné dikci § 120 odst. 1 OSŘ, z níž vyplývá, že by snad břemeno tvrzení mělo podmiňovat podobu břemena důkazního. Ve skutečnosti je tomu však přesně naopak, totiž že až z důkazního břemena plyne, jaká skutková tvrzení má účastník řízení tvrdit, jak autorka zjistila z rozboru děl současných procesualistů. Pojednáno bylo rovněž o atypické podobě konkrétního břemena tvrzení, čili o břemenu substancování. V této konotaci autorka objasnila, jak určité mají být skutkové přednesy účastníků.

Šestá kapitola byla věnována složité otázce dělení důkazního břemena. Nejprve bylo na jisto postaveno, že se normy upravující pravidla dělení v právním řádu vyskytují. Dále byla obhájena potřeba existence základního pravidla dělení důkazního břemena. Autorka se věnovala jeho obsahu. V druhé části šesté kapitoly bylo pojednáno o zvláštních pravidlech dělení. Autorka uvedla příklady výslovných zákonných pravidel, popsala rozdíly mezi těmito a vyvratitelnými právními domněnkami, rovněž jako nuance mezi právními a skutkovými domněnkami. Závěr kapitoly byl věnován stručnému nastínění problematiky soudcovského dotváření pravidel dělení, zejména pak bylo poukázáno na výjimečnost takového postupu z důvodu požadavku na právní jistotu a předvídatelnost v oblasti zatížení důkazním břemenem.

V kapitole sedmé byla stručně nastíněna problematika důkazní nouze. Autorka objasnila pojem vyšetřovacího důkazu, vysvětlovací povinnosti, rovněž jako popsala odlišné teoretické přístupy k této. Zdůvodnila též, proč je uložení speciální vysvětlovací povinnosti třeba vnímat ve světle principu rovnosti zbraní, nikoli jako porušení zásady kontradiktornosti sporného řízení. Autorka rovněž poukázala na podobu uložení vysvětlovací povinnosti a rizika jejího nesplnění.

Osmá kapitola představuje exkurz do francouzského pojetí důkazního břemena. První část kapitoly byla věnována objasnění kontextu, do něhož je institut důkazního břemena ve Francii zasazen. Pojednáno bylo zejména o zásadách uplatňujících se v civilním řízení sporném. V této souvislosti bylo upozorněno na některé zásadní rozdíly oproti české právní úpravě civilního procesu. Ve druhé části kapitoly byla rozebírána povaha důkazního břemena. Autorka dospěla k závěru, že francouzské pojetí tohoto institutu je obdobné jako v našem právním řádu; každá procesní strana prokazuje takové skutečnosti, jejíž právní následky vyplývající z právní normy jsou jí příznivé. Na závěr si autorka dovoluje vyjádřit vlastní stanovisko k podobě civilního řízení ve Francii.

Resumé

Cette thèse traite de la question de la charge de la preuve dans les procédures judiciaires civiles. L'objectif de la thèse est de présenter de manière globale la question de la charge de la preuve et de mettre en évidence certains de ses aspects controversés. La thèse est divisée en neuf chapitres, dont une introduction et une conclusion. L'auteur formule également ses propres opinions sur des questions théoriques partielles. Le deuxième chapitre de la thèse est consacré à l'analyse générale des procédures judiciaires civiles; en particulier des principes qui sont généralement appliqués dans ces procédures. Il expose ensuite la conception théorique des concepts de "l'obligation procédurale" et de "la charge procédurale". Dans ce contexte, une attention particulière est accordée à l'interprétation actuelle de § 101, par. 1, points a) et b), du Code de procédure civile. Le chapitre trois est consacré à la question du degré de preuve. Dans le présent contexte, le troisième chapitre traite des concepts théoriques qui font objet de la détermination du degré de preuve. La deuxième partie de ce chapitre a pour objet d'expliquer le concept de l'intime conviction du juge. Le quatrième chapitre constitue la partie essentielle de la thèse. Il a pour objectif d'analyser de façon approfondie le concept de la charge de la preuve ainsi que sa structure interne. En particulier, il traite de la charge objective de la preuve, de la charge subjective de la preuve et de leur nature et leur objectif. Il est également fait mention de la question de la charge de la preuve subjective abstraite et de celle concrète. Une partie importante du quatrième chapitre est consacrée au concept de non liquet et aux méthodes pour enjamber ce status. La nature des règles régissant la charge de la preuve est également brièvement abordée. Le cinquième chapitre est consacré à la notion de chargé de la preuve d'allégation. En particulier, ce chapitre vise à clarifier la relation entre la charge de l'allégation et la charge de la preuve. Dans ce cadre, la disposition trompeuse de l'article § 120, par.1 du Code de procédure civile est également soulignée. Le sixième chapitre est consacré à la question complexe mais extrêmement importante de la répartition de la charge de la preuve. Il aborde la nature et le contenu de la règle de base de la répartition de la charge de la preuve. Dans le présent contexte, la théorie de l'analyse des normes de Rosenberg est discutée. La deuxième partie du chapitre se concentre sur les règles spécifiques de répartition de la charge de la preuve, à savoir les dispositions légales expresses, les présomptions légales réfutables et l'aménagement judiciaire de la chargé de la preuve. Le chapitre sept présente un bref aperçu de la question

de faute de preuves. Il aborde le déficit d'informations et l'obligation d'explication de la partie qui n'a pas la charge de la preuve. Le huitième chapitre traite le concept français de procédure civile, ainsi que les règles françaises de la charge de la preuve. En raison de certaines différences significatives par rapport à la procédure civile tchèque, la première partie du chapitre est consacrée aux principes applicables aux procédures civiles. La deuxième partie du chapitre se concentre sur la réglementation de la charge de la preuve. L'auteur de la thèse a utilisé la littérature spécialisée, la littérature de commentaire et les sources étrangères; en particulier, elle s'est appuyée sur les travaux du Prof. Macur et de la monographie du doc. Lavicky. Les sous-chapitres sont complétés par les publications professionnelles d'autres procéduralistes importants et la pratique décisionnelle des tribunaux.

Seznam použité literatury:

GERLOCH, A. *Teorie práva, 8. aktualizované vydání*. Aleš Čeněk, s.r.o., 2021. ISBN 978-80-7380-838-9.

HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-463-6

LAVICKÝ, P.: *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-203-5.

MACUR, J. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1996. ISBN 80-210-1403-2.

MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995. ISBN 80-210.1161-0.

MACUR, J. *Kompenzace informačního deficitu procesní strany v civilním soudním sporu*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2000. ISBN 80- 210-2276-0.

MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2001. ISBN 80- 210- 2539- 5.

MACUR, J. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu procesním*, 1: vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1991. ISBN 80-210-0264-6.

MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1997. ISBN 80-210-1628-0.

STAVINOHOVÁ, J., *Procesní povinnosti účastníků civilního soudního řízení ve světle díla prof. Macura, Macurův jubilejní památník*, Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-542-7.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978- 80- 7502- 298-1.

ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Plzeň, Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6.

Zahraniční literatura:

LOUDIN, M. *Evidence in Civil Law – France*. Institute for Local Self-Government Maribor: Lex localis: 2015. ISBN 978-961-6842-48-8. [dostupné online]: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/31999>.

Odborné články:

MACUR, J. *Břemeno substancování v civilním soudním řízení*. Bulletin advokacie, 1999, roč. 6, č. 6-7. Str. 9.

MACUR, J. *Důkazní břemeno a teorie o uplatňování pravděpodobnosti při hodnocení důkazů v civilním soudním řízení*. Právník. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 1995, roč. 134, č. 4

MACUR, J. *Povinnost pravdivosti a její legislativní úprava v civilním soudním řádu*. Právní rozhledy, 1999, č. 4.

MACUR, J. *Zájem stran na vysvětlení skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Bulletin advokacie, 1999, č. 2.

PULKRÁBEK, Z. *O dokazování negativních skutečností v civilním soudním řízení (a o některých zásadách zjišťování skutkového stavu vůbec)*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2013, roč. 21, č. 17.

PULKRÁBEK, Z. *Opravdu je věřitel povinen přijmout plnění*, Právní rozhledy, 2017.

Elektronické články:

CHALUPA, R. *Břemeno tvrzení a důkazní břemeno v řízení o určení pravosti popřené pohledávky*. Bulletin advokacie, 30.11.2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/bremeno-tvrzeni-a-dukazni-bremeno-v-rizeni-o-urceni-pravosti-poprene-pohledavky>.

DOBROVOLNÁ, DVOŘÁK, LAVICKÝ, WINTEROVÁ a PULKRÁBEK. *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Finální znění 2. verze [online]. 2017. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/Věcný+záměr_fináln%C3%AD+verz e+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb.

Komentáře:

JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. § 79- 180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISSN 2336-517X. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/209/1/2#pa_1

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. In: ASPI [Právní informační systém]. Wolters Kluwer. ISSN 2336-517X. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/24/1/2#pa_1.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. ISBN 978-80-7478-986-1.

Judikatura:

Ústavní soud ČR:

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.06.2011, sp. zn. I. ÚS 329/08.

Nález Ústavního soud ČR ze dne 27.07.2020 sp. zn. 19/09.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26.04.2006, sp. zn. 37/04.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3.11.1994, sp. zn. III. ÚS 150/93.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.06.2015, sp. zn. II. ÚS 2067/14.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.08.2014, sp. zn. I. ÚS 173/13.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8.12.2015 sp. zn. II. ÚS 385/15.

Nejvyšší soud ČR:

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.02.2002, sp. zn. 21 Cdo 762/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1650/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.02. 2002, sp. zn. 21 Cdo 762/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.9.2014, sp. zn. 22 Cdo 1007/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.09.2014, sp. zn. 22 Cdo 1007/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.07.2014, sp. zn. 30 Cdo 2822/2013.

Právní předpisy:

Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění pozdějších ústavních zákonů.

Listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení č. 209/1992 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Zahraniční právní předpisy:

Code de procédure civile, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z:
https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070716/

Code civile, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z:
<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>

Jiné:

OECD (2013), *“What makes civil justice effective?”*, OECD Economics Department Policy Notes, No. 18 June 2013. Dostupné z: <https://www.oecd.org/economy/growth/Civil%20Justice%20Policy%20Note.pdf>,

European Social Survey (2011) *Trust in Justice: Topline Results from Round 5 of the European Social Survey*. Dostupné z: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/ESS5_toplines_issue_1_trust_in_justice.pdf,